

РИЧАРД БАХ
БЯГСТВО ОТ СИГУРНОСТТА

chitanka.info

Преди петдесет години Ричард Бах поема обещанието да се върне при изплашеното дете, което е бил, и да му предаде всичко, което е научил от живота.

Неговото обещание остава неизпълнено, докато един ден, зареян между небето и земята, Ричард се натъква на Дики Бах, деветгодишен — неудържимо предизвикателство за всички негови възгледи...

В това въодушевяващо приключение Ричард и Дики задълбават вечните въпроси, на които човек трябва да отговори, ако иска да бъде цялостен:

Защо духовното израстване означава никога да не пораснеш?

Можем ли да съществуваме мирно с последствията от нашите избори?

Защо най-щурите ни мечти могат да полетят единствено ако избягаме от сигурността?

Източник: <http://book.store.bg/c/p-p/m-536/id-3725/biagstvo-ot-sigurnostta-prikliuchenie-na-duha-richard-bah.html>

Моята истина дълго се усъвършенстваше. Аз търсех задълбочено с надежда и интуиция, мислех напрегнато, за да отделя същественото и да му придам концентриран вид. Чак след това я изпробвах, първоначално внимателно, за да видя какво ще се получи.

Случиха се някои провали, една-две експлозии по трасето, докато разбера колко опасна е всяка самоука философия. Поопушен от саждите, но помъдрял, наскоро аз отворих очи и си дадох сметка, че съм захранвал ума си с това специфично гориво през целия си живот. Дори и днес, умерено дързък, аз капка по капка повишавам количеството октан.

Аз не си съчинявах теории за развлечение обаче, нито за да запълня някаква празнота. Страстно желяех да откроя смисъла на съществуването, идеите, с които да живея и това ме накара да се интересувам от религии като тийнейджър, да изследвам Аристотел, Декарт и Кант във вечерни колежи още като редови пилот във военновъздушните сили.

След последния курс, стъпвайки тежко и бавно по тротоара, аз бях обхванат от необяснима депресия. Всичко, което научих от уроците бе, че онези господа са знаели по-малко и от мен самия за това кои сме и защо сме на тази земя, а аз имах съвсем смътна представа.

Това бяха тежки мислители, които кръстосваха стратосферата далеч над тавана, до който можеха да достигнат моите правителствени бойни самолети. Аз най-нахално исках да си заема от техните прозрения, за да си изградя свое виждане, но едва успях да се съдържа в класа да не извикам: „*Кой се интересува от всичко това?*“

Възхищавах се на Сократ в живота заради неговия избор да умре за принципите си, когато съвсем лесно е можел да се изплъзне. Другите не ми въздействаха чак толкова. Толкова добре подвързани страници, микроскопични букви и най-накрая онова мъдро заключение: Сам трябва да намериш своята истина, Ричард. Откъде да знаем какво е валидно за твоя живот?

След като свърших учението, поех безцелно в нощта. Стъпките ми отекваха в опразнената учебна сграда, не знаех накъде отивам.

Изучавах този курс, за да намеря вярната посока, мислех си аз, нужен ми беше компас сред джунглата. Организираните религии бяха за мене люлеещи се мостове, едва сплетени клончета, които те плясваха по лицето при първото побутване. Детските въпроси бяха за

тях неведома мистерия. Защо религиите толкова много обичат Безответните Въпроси? Нима не разбират, че твърдението: *Това е безответен въпрос*, не може да бъде отговор?

Всеки път, когато се запознавах с една нова Теология, винаги настъпваше време на изпитание: Може ли тази вяра да стане част от моя живот?

Всеки път, когато си задавах този въпрос, и я изпробвах, крехките паяжинни нишки, с които ме беше оплела, се прекъсваха и разпадаха пред очите ми, а аз се изтърсвах без никаква опора.

Едва се задържах в света, уловил се за ръба на бездната и благодарен, че не съм загинал при падането. Как бихте се почувствали, ако отдадете сърцето си на една религия, която ви гарантира, че планетата ще изгори в пламъци на 31 декември, само за да се събудите в новогодишния ден и да чуете песните на северноамериканските птици? Възглупаво, ето как бихте се почувствали.

Както се шляех, долових женски стъпки зад мен.

Свърнах вдясно, за да я пусна да мине.

Завърших курсове в областта на двайсетина философски системи, мислех си аз, най-ярките звезди в историята, и ето че всички се оказаха провал. Аз не исках друго, само да ми покажат един подход към вселената, който да ме ръководи в делничния живот — което не би следвало да е кой знае колко трудна задача за Тома Аквински или Георг Вилхелм Фридрих Хегел. Техните отговори може би са били валидни за тях, но те са живели на различна от моята планета.

— Напразно ли мислиш, че е било цялото ти учение? — каза тя. — Току-що научи онова, което се надяваше да узнаеш през всичките онези години, а дори не разбра това?

Пристъп на раздражение... тази жена не си вървеше покрай мен, тя подслушваше мислите ми!

— Моля? — изрекох с цялата непристъпност, на която бях способен.

Тъмни коси с един непокорен рус кичур, двайсет години по-възрастна от мен, с нищо незабележима, не много добре облечена, без да си дава сметка как постъпвам с онези, които си позволяват да нарушат моето усамотение.

— Те ти дадоха всичко онова, което имаше нужда да узнаеш! — заяви тя. — Твоят живот претърпява прелом тази нощ, нима не

чувстваш това?

Аз огледах тротоара, никой друг не се виждаше наоколо. Явно се припознаваше в мен. Не беше от класа по философия, нито някога я бях виждал.

— Мисля, че не се познаваме — казах аз. Вместо да се стъписа, тя се засмя.

— „Не мисля, че се познаваме“ — размаха тя ръка пред очите ми. — Ти научи, че философите нямат отговор за теб! Нима не разбираш? Никой няма отговор за теб, освен един!

Боже, помогни — казах си аз. Сега ще започне да ми говори, че Исус Христос е моят Спасител и трябва да се умия в кръвта на Агнеца. Дали да не я засипя с библейски цитати, дано я прогоня? Въздъгнах.

— Когато Исус казва „*Никой не отива при Отца, освен чрез мене*“, той не е имал предвид бившия дърводелски чирак, а онзи, който търси духа в...

— О, моля те, Ричард! — възкликна тя.

Аз спрях, погледнах я в лицето и зачаках. Усмивката ѝ бе все така широка, очите ѝ блестяха като звезди. Тя е далеч по-красива от обикновено, помислих си аз, защо не го бях забелязал досега? Дали раздражението ми ме кара да намирам хората безинтересни?

Както я наблюдавах, уличното осветление сякаш се промени... тя не бе просто хубава, тя беше красива.

Тя изчака, докато привлече цялото ми внимание. Дали тя се променя, питах се аз, или светлината? Какво ставаше?

— Исус не притежава отговора, който ти търсиш — каза тя. — Нито го притежава Лао-Дзъ или Хенри Джеймс. Онова, което ще откриеш тази вечер, ако отвориш очите си, за да видиш нещо повече от едно красиво лице, е... какво?

Тя зачака.

— Аз те познавам, нали? — промълвих аз. За първи път тази вечер тя се намръщи.

— Напълно си прав, че ме познаваш!

Винаги ставаше така, откакто се помнех. Винаги някой върви по петите ми, блъска се в мен, когато завивам зад някой ъгъл, появява се в метрото или в самолетната кабина, за да ми каже какъв е урокът зад всяко странно събитие.

Отпърво си мислех, че тези същества са фантоми, конструкции на собственото ми въображение и в началото наистина беше така. Каква изненада бе за мен да открия, че поредните няколко от тези души учители се оказаха смъртни човеци, така твърдо установени в триизмерния свят, както и аз, и също така изненадани да ме открият посредством собствените си приключения, колкото и аз бях изненадан да открия тях.

След време вече не можех да различавам дали човекът, който наблюдаваше мен и моите уроци, бе смъртен човек или не, докато днес приемам, че това са обикновени хора, докато не се случи да изчезнат наред изречението или да ме пренесат светкавично в алтернативен свят, за да илюстрират някоя сложна метафизична идея.

В края на краищата, няма значение кои са. Някои хора са ангели, които не се представят за такива. Други съм познавал години наред, преди да забележа техните пера, а някои биват считани от мен дълги години за живи благовестници, преди да разбере, че носят лоши новини.

Тази книга е историята на една от тези срещи в моята малка мисловна рафинерия, на онова, което научих от нея и как наученото промени моя живот.

Дали моите уроци съответстват на вашите? Дали съм ваш ангелски събрат от същия колодрум или поредният непознат, който си говори сам по улицата? Някои отговори никога не ще ми станат известни.

Но да побързаме, защото ще закъснеем за първа глава.

Бях застанал наврѳх планината и съзерцавах вятѳра. Далеч към хоризонта той нежно накѳдряше езерото и се спускаше в посока към мен. Наклони няколко колони дим от комините на града, който се намираще две хиляди фута надолу, и пораздуха смарагдовозелените листа на дѳрветата в подножията на планината. Изящни планери кръжаха недалеч от зѳбера на скалата, носени от топлите въздушни потоци, ту плавно и отпуснато, ту забързано.

По-добре да изчакам да задуха, преди да скоча от скалата, реших аз, по-добре да почакам вятѳра.

— Ти ли си глупакѳт днес или съм аз?

Обърнах глава и се усмихнах на Сиджей Стъртвант, една жена летец, която едва ми достигаше до рамото, увързала ремѳците на

безмоторния си самолет, със завързана каска и обуща, с едно мече-амулет, което се подаваше от джоба на летателния ѝ костюм. Зад нея крилото, оставено внимателно на земята, приличаше на пъстър найлонов вир.

— Чакам още малко вятър — казах ѝ аз. — Ако искаш, мини пред мен.

— Благодаря, Ричард — отвърна тя. — Може ли? Аз ѝ направих път.

— Може.

Тя спря за секунда, загледа се в хоризонта, след което внезапно се спусна към скалата. В първия момент това изглеждаше като сигурно самоубийство, тя явно летеше към своята гибел върху камънаците долу. В следващия миг обаче крилата на нейния планер изплющяха и се издуха като *вихрушка* в яркожълто и неоново розово. Облак прозрачна тъкан се изви над главата ѝ и внезапно се появи огромното китайско хвърчило, сякаш дошло ѝ на помощ, за да я спаси от нелепа гибел.

Когато застана над бездната, тя вече летеше в люлката на вървите, които излизаха от колана ѝ към гигантското крило.

Съпругът ѝ я наблюдаваше, докато затягаше собствените си колани.

— Давай, Сиджей! — викна той. — Открий подемния поток!

От планината се спуска първо планер за изпробване на вятъра, докато всички ние гледаме и се молим за издигащи въздушни потоци над склоновете, защото това бе ден само за продължителни, високи полети. Молитвите ни не бяха чути. Времето е тихо, можеш само да се спускаш надолу към долината, а след това да се изкачваш пеша или да помолиш някой добронамерен шофьор да те закара нагоре по планинския път.

Яркото платнище се преобърна и започна да се издига. Това бе посрещнато с поздрави и възклицания от нас шестимата, които очаквахме да полетим. После то отново се запуска и отдалечи. Недоволство. Това, изглежда, бе един от онези дни, когато само най-умелите ще могат да се задържат във въздуха половин час след излитането.

Известно време останах загледан в Сиджей, след което зърнах моя термален поток да се издига над планината: листата потрепваха,

клоните се надигаха във въздушния поток. Време бе за излитане.

Обърнат с гръб към вятъра, аз рязко дръпнах връзващите въжета и крилото ми се издигна от сивата пръст с леко шумолене, сякаш платноходно платнище, опънато на вятъра.

Сякаш си бях привързал един перест облак на мачтата, подобно копринена дъга трийсет фута от края на едното до края на другото крило, лимоненожълт неразтворен парашут плющеше отзад в края на пистата. Той пулсираше над главата ми, докато аз стоях изложен на вятъра: без восъчни пера — това бе тъкмо хвърчилото, с което Икар би могъл да полети без да падне. Закъсняло с три хиляди години за него, помислих си тъкмо навреме, преди да стане късно и за мен.

Присвих очи срещу дъгата, проверих привързващите въжета да не са оплетени, обърнах лице срещу вятъра.

Прекрасен живот. Отпуснах се на ремъците и придвижих своето хвърчило до края на скалата бавно и тежко, както гмуркач се навежда, за да се спусне под водата. Накрая решително пристъпих във въздуха отвъд хълма. Вместо да падна в бездната, дъгата ме издигна и ние полетяхме със скоростта на обикновен ход над върхарите на дърветата.

— Давай, Ричард! — извика някой.

Дръпнах леко едната спирачка, извърнах се и се усмихнах през внезапно отворилата се въздушна бездна между мене и тях, петимата планеристи, обгърнати в коприна и паяжинни нишки, и очакващи с нетърпение да метнат своите воали по вятъра и да се понесат нататък, където небето би ги повело.

— Тук са много подедни потоци — извиках им.

След което подедната въздушна струя отмина.

Пред очите си виждах как летците на върха се издигат над мене, докато аз се снижавах, търсейки топло въздушно течение. Северно от мен летеше Сиджей, спускайки се спираловидно, като едва запазваше височина. Под мен планинският склон се снижаваше, откривайки се като бездна под крехката ми въздушна лодка.

Преди две години това щеше да бъде изключително възбуждащо преживяване, рисковано самостоятелно спускане на половин миля към земята. Сега това бе спокойно и мечтателно летене: без двигател, без обвивката на пашкула от метал и стъкло наоколо ми, просто един изблик на цветове над главата ми, който се носи по въздуха.

Един гарван внезапно се появи встрани от мен на средно разстояние между страха и любопитството. Трескави черни очи, глава, удивено кривната пред тази гледка: Каква житна сеялка, уловена от дъгата!

Аз се отпуснах в ремъците като дете във висока люлка и се загледах как планинският склон се издига над мен, отказал се да търся подемна въздушна струя. За това бях мечтал, когато бях дете сред ливадата с моето книжно хвърчило в ръка. Мечтаех да бъда по-бърз от орел, но също така и по-бавен от пеперуда, мечтаех за любов и приятелство с небето.

Долу се появи зелената поляна, която използвахме навремето за приземяване. Край пътя бяха паркирани колите на онези, които бяха спрели да погледат планеристите. Когато се насочих надолу за приземяване, все още сто фута над земята, преброих пет спрели коли и още една, която забавяше ход, за да спре. Странно, че някой от земята би погледнал нагоре и би ме забелязал, това правеше публично достойние едно толкова лично занимание. Като се изключат въздушните показатели, аз винаги съм се чувствал невидим, когато летя.

Десет минути, след като бях излетял, аз се спусках бавно, превключих скоростта на нула току над връхчетата на тревите, стъпих с единия крак на земята, после и с другия. Крилото се разстиляше над главата ми закрилящо, чак докато сигурно се приземих. После, когато издърпах задните обтегачи, то се превърна отново в купчина коприна и се спусна като цветен облак до мен.

Сиджей и останалите изглеждаха като точки в небето, задържаха се във въздуха, упорито търсейки подечни въздушни потоци, полагаха усилия и преминаваха от един термичен поток на друг. Те бяха по-упорити летци от мене и наградата им бе, че още бяха във въздуха, докато аз вече стоях на земята.

Аз опънах платнището и започнах да го сгъвам от краищата към средата, докато то се превърна в пухкав квадрат върху сеното; изкарах целия въздух от него и го пъгнах обратно в калъфката.

— Искаш ли да те закарам на върха? Гласът идваше като от небето, обещавайки да ми спести час и половина вървене пеша.

— Благодаря! — обърнах се аз и видях дребничък човек с посивяла коса и добродушния поглед на колежански преподавател, който ме наблюдаваше, облеган на колата си със скръстени ръце.

— Това е спорт — каза той, — изглеждате като фойерверки във въздуха.

— Забавно е — потвърдих аз, като метнах калъфа през рамо и приближих към колата. — Много съм ви благодарен, че сте готов да ме закарате.

— Предполагам — отвърна той и ми подаде ръка. — Приятно ми е. Казвам се Шифърд.

— Ричард — представих се аз.

Оставих калъфа с крилото на задната седалка и се настаних на мястото за пътници в поочукания форд модел 1955 година. Една книга лежеше върху изтърканата тапицерия на предната седалка до него.

— Свийте вляво по шосето — казаха аз, — после има една миля до следващия завой.

Той запали мотора, върна малко назад, излезе на шосето и сви вляво.

— Хубав ден, нали? — вметнах аз. Когато някой е бил толкова любезен, че да ме вземе с колата си до върха, аз считам за учтиво да си бърбря с него.

Той не отвърна в първия момент, сякаш се бе съсредоточил върху пътя.

— Срещали ли сте някога хора като тези от книгите ви? — попита накрая той.

Сърцето ми се обърна. Не е чак толкова страшно, когато непознати хора знаят името ти. Онова, което те прави поклонник на анонимността е, че не си уверен дали тъкмо този непознат го знае и какво може да последва от това. Настръхнеш ли срещу едно цвете, ти се превръщаш в надут глупак. Прегърнеш ли някой кривоглед особняк, все едно да държиш в обятията си взривоопасна мина.

За една стотна от секундата ми мина през ума, че Шифърд е някой смахнат и аз трябва да отворя вратата на колата и да скоча на пътя. В следващата стотна от секундата обаче реших да видя какво ще стане. Все едно, можех да скоча и по-късно, ако се наложи, а и да се хвърля от колата му съвсем не бе подходящият отговор на неговия въпрос.

— Всеки герой от моите книги е реален — отвърнах аз, надявайки се, че с искреност мога да се измъкна от положението, — макар че някои от тях не съм срещал в това време-пространство.

— А Леели реална ли е?

— Любимият ѝ въпрос.

Какво искаше този човек? Разговорът с всяка минута ставаше все по-малко невинен.

— Можете да свърнете тук по планинския път. Малко е пращен и стръмен на места, но, общо взето, не е труден за каране. Като се изкачим на върха обаче трябва да внимаваме, защото делтапланеризмът е голяма наслада — може да се хванете на въдицата преди да слезете обратно с колата и вече никога няма да бъдете същия.

Шифърд не обърна внимание на опита ми да отклоня вниманието му.

— Причината, поради която ви питам, е, че аз съм един от онези хора, за които пишете в книгите си. С вас съм още от времето, когато бяхте момче. Аз съм ангел-наставник.

Превключих на „Повишено внимание“, издигнах си стените със скоростта на светлината.

— Достатъчно въпроси — казах аз. — Кажете направо. Какво искате?

— Не става дума аз какво искам, Ричард. Въпросът е за това какво ти искаш.

Колата се движеше достатъчно бавно, за да скоча без да се убия. И все пак, мислех си, нали не ме е нарекъл антихрист и безбожник. Освен това изглежда невъоръжен, а и първото ми впечатление от него беше много приятно. Наистина говореше малко смахнато, но въпреки това ми беше симпатичен.

— Ако си ангел-наставник, сигурно знаеш отговорите на някои мои въпроси — казах аз.

Той се извърна към мен и изненадано се усмихна.

— Точно така! Разбира се, че ги зная! Та нали затова съм тук! Как разбра?

— Имам някои въпроси — казах аз. — Аз ще питам, а ти ще отговаряш, може ли?

Възнамерявах да установя дали Шифърд наистина бе герой от моите книги.

— Разбира се — съгласи се той.

— Имах две препарирани животни като дете. Как се казваха?

— Камилата беше Ками — отвърна той, — а зебрата Зиби.

— Какъв беше първият двигател, който конструирах? — Този въпрос беше уловка.

— Осемнайсетинчов постояннотоков въздушнореактивен двигател — отвърна той, — с четириинчов диаметър, заваръчни спойки, поставен върху петфута противотежест. Знаеш, че от топлината спойките ще се размекнат и двигателят ще се взриви след минута-две, но преди това искаш да разбереш дали идеята ти може да се реализира. За гориво използваш спирт. И двигателят наистина се взриви. Целият заден двор е в пламъци...

Той говореше, докато шофираше, описвайки моите реактивни двигатели, къщата ми, приятелите, семейството и кучето ми; разказваше ми в най-големи подробности епизоди от ранните ми години, за които бях забравил, докато го чух да ми ги припомня.

Характерите в книгите ми наистина са реални, това е така, но някои от тях са като тахиони... те съществуват в свое измерение и всеки от тях е толкова могъща проява на живота в своя свят, колкото сме и ние в нашия. В книгите те се появяват в моето измерение и го променят.

Шифърд или беше един от тези характери, или беше най-големият ясноvideц в света.

— ... олеандъра зад ъгъла на стената. На една коса подпора до комина стои апаратът, който бе заварил от един меден лист. Това са закривени елипси — наричаше го *Радар*. В гаража парчета въглини и рисунки — домашната работа на майка ти за нейните курсове по изобразително изкуство. Дървеният отвор на тавана, който използваш за таен вход към къщата...

— Имам един въпрос.

Той млъкна веднага и ние продължихме да пътуваме мълчаливо, засенчвани по пладне от огромни вечнозелени дървета. Старата кола се тътреше бавно по стръмните планински завои.

— Ти не говориш в минало време, сякаш това става *сега* — казах аз. — Нали става дума за моето детство. За теб сякаш то е все още реалност. Говориш за мене, сякаш сега искам нещо, но имаш предвид Дики, мене от моето минало.

Той кимна.

— Разбира се. Онова време е на отсрещната страна на улицата.

Ангелите-наставници не са опитни шофьори. Един от завоите на пътя из Тигровата планина свива рязко към края на урвата и обикновено човек трябва да се хване в колата за нещо, за да не падне. Обаче Шифърд остави следи от гумите си така, че те могат да се видят и досега, черните гуми са се впили в отчаяна извивка върху голата скала.

— Извинявай — каза той. — Не съм карал доста отдавна.

Опитах се с всички сили да се задържа на краката си като се придържах в прокъсаната облегалка.

— Само след малко пътят става по-лек. Лек или труден, за моя шофьор нямаше никакво значение; друго бе важно за него.

— Ти не си спомняш много неща от времето, когато бе малък, нали?

— Когато ми разказваш, си ги спомням. Иначе не.

— Добро момче си ти. Решиш ли нещо да научиш, залавяш се съвсем сериозно. Спомняш ли си как се учеше да пишеш?

Спомних си за часовете по творческо писане на Джон Гартнър в гимназията. Дали човек може да се научи да пише, или това познание просто докосва онзи, който успява да осъзнае силата на зачеркнатата дума?

— Не — каза той. — Имах предвид краснописа. Майка ти седнаше на кухненската маса да пише писма, а ти седнаше до нея с лист и молив и започваше да изписваш О-та и Л-та, и Е-та. Чертаеше лулички, криви и кръгчета страница след страница.

Спомних си. Червеният молив. Р-тата и С-тата. Чувствах се толкова голям, когато изписвах тези равни, подредени знаци от ляво на дясно върху листа. Майка ми казваше, че са много красиви и това ме караше да се упражнявам още по-старателно. А днес имам най-лошия почерк на света.

— Значи, ти познаваш Дик доста добре, така ли? — попитах аз. Той кимна.

— Доста по-добре, отколкото познавам теб.

— Защото той се нуждае от помощ, а не аз, така ли?

— Защото той търси помощ, а ти не.

Фордът направи един последен завои и ние се изкачихме на върха на планината, дърветата се отдръпнаха пред внезапно ширналите се хоризонти на северозапад. Той паркира колата на

стотина метра от площадката за излитане и аз протегнах ръка да отворя вратата.

— Радвам се, че се грижиш за него — казах аз. — Предай му от мен много поздрав.

Той нищо не отвърна. Аз слязох от колата, вдигнах калъфа с моя планер и го праметнах през рамо. Вятърът беше лек, както и преди. Ако не успея и този път да се задържа по-дълго във въздуха, просто ще скоча за последен път и ще се стягам за вкъщи.

Наведох се и му махнах през прозореца.

— Удоволствие бе за мен да се запознаем, господин Шифърд — обърнах се аз към него. — Благодаря, че ме взе с колата си.

Той кимна и аз тръгнах да се отдалечавам.

— Ей, само още нещо — извика той след мен. Аз се обърнах.

— Имаш ли нещо против да ми дадеш автограф на една книга за Дики?

— Съвсем не.

Дори и не ми мина през ум, че това е невъзможно.

Онова, което ни позволява да прескочим оградата на времето е надеждата и интуицията, а не топовете хартия и мастило.

Оставих вързопа на земята, отворих вратата на колата и седнах отново в нея.

Шифърд докосна книгата, която бе оставена на предната седалка между нас.

— Ти му даде обещание — каза той. — Сигурно не си го спомняш.

— Прав си, не си го спомням.

Като дете аз бях пълен с фантазии: копнежи и мечти, планове за това как трябва да се живее. Нямах да се учудя, ако някои от мечтите си съм запомнил като факти, а някои от фактите — като мечти.

— Това бе твърде отдавна, господин Шифърд. Дики за мен е толкова далечен сега, че ми се струва друг човек. Забравил съм кой е.

— Да, но ти за него не си друг човек. Той си мисли, че ти никога не би го забравил, че ще направиш всичко възможно, за да му помогнеш да разбере как да живее. Той отчаяно иска да научи онова, което ти знаеш.

— Той сам ще го открие — отвърнах аз.

— Но дотогава ще бъде на твоите години. Ти му обеща един експеримент — да видиш какво ще стане от него, ако не му се наложи да изживее петдесет години на изпитания и грешки.

— Нима съм обещавал такова нещо? Шифърд кимна с глава.

— През 1944 година. Както ти казах, за мен времето не е такава преграда, каквато е за теб. Ти обеща, че след петдесет години ще напишеш книга, която да предадеш назад в годините на момчето, което си бил. Ще му кажеш всичко, което си познал. Към какво да се стреми, как да бъде щастлив, как да опази живота си, изобщо всичко онова, което сам би желал да знаеш, когато си бил на негово място.

— Не може да бъде. Наистина ли? — Неразтвореният парашут прошумоля от един термичен поток, който се надигна към върха. — Каква прекрасна идея.

Шифърд се прокашля.

— Петдесет години изминаха, Ричард — и той се размърда неловко на седалката си. — Онова момче, което беше, те чака там, назад във времето. Ти му обеща.

— Не си спомням да съм обещавал.

Ангелът ме погледна така, сякаш бях продал душата си на дявола. Може думите ми да са прозвучали малко рязко, но нито момчето, нито ангелът знаят колко трудно е да се пише.

— Кажи му, че съм забравил за обещанието си, но всичко ще се нареди за него много добре и няма за какво да се тревожи.

Шифърд въздъхна.

— Ех, Ричард — каза той. — Нима обещанията, дадени на едно дете, не значат нищо за тебе?

— Не, когато да удържа на обещанието си означава да смажа душата му! Той няма да иска да знае, че му предстоят бурни години, че не след дълго ще остане единствен от цялото семейство, той не иска да знае нищо за развод, предателство и банкрут, и че няма да се ожени за жената на сърцето си още трийсет и пет години. Шифърд, за деветгодишно момче *една-единствена* година — това е цяла вечност. Прав си, това обещание не означава нищо за мен!

— Знаех, че сигурно ще се почувстваш така — отвърна той и се усмихна тъжно. — Добре ми е известно колко е трудно да се напише книга. Знаех, че няма да я напишеш, затова я написах вместо теб.

Трябва само да напишеш автографа — каза ангелът и ми подаде книгата. — Това, че не си имал време да я напишеш, ще си остане тайна между нас. Дики няма защо да узнава това. Той те смята за Бог, въпреки всичко.

— Няма да лъжем момчето — отвърнах аз, — Кажи му най-откровено: Той няма дори и представа какво всъщност иска. Предай му от мен, че когато стане на моята възраст сам ще разбере, че книгите не се пишат по прищявка или в изпълнение на стари обещания. Книги се пишат след години, в които си бил изгарян от една идея, която не те напуска, докато не я изразиш на хартия. Но дори и тогава писането е последното нещо, към което прибягваш, отчаян откуп, който трябва да платиш, за да си върнеш живота. Чудесно е, когато свършиш и всичко, което имаш да кажеш, вече е написано. А сега съм си заслужил този следобед на планинския връх с моя планер!

— Ще му кажа това, което трябва да му кажа — отвърна той, не особено обезкуражен. — Аз, разбира се, зная какво можеш да напишеш. Просто подпиши книгата, не че си я написал, а в знак, че я приемаш, че потвърждаваш нейната истинност. После ще си вървя.

Той извади една писалка от джоба си.

— Само една дума за кураж: *Имай вяра* — и подпис.

За първи път погледнах към книгата, която ми подаваше. Горскозелена подвързия, заглавие с едри бели букви. *ОТГОВОРИ — Някои напътствия какво да вършиш и как да мислиш, за да живееш успешно. Резултатите гарантирани*, от Ричард Бах.

Сърцето ми се сви. И все пак, казах си, много добри книги имат наистина тъпи заглавия.

Разгърнах корицата, погледнах съдържанието.

Семейство
Училище
Образование
Започване на работа
Пари
Отговорности
Задължения
Служене

Грижи за другите

Продължих да чета заглавията на главите, разположени на цели две страници дребен шрифт. Ако Дики има проблеми със съня, помислих си аз, те ще бъдат решени тутакси.

Разгърнах книгата напосоки. Съществена част на работната среда са добрите условия на труд. Осигуряването на добра почивка е също толкова важно, колкото високата заплата, регулацията на стандарта на живот се равнява на пари в банката.

Уф, изпъшках аз. Ами какво става с проблема да откриеш любимото си занимание и да го направиш своя професия?

Я да опитам пак. Всичко, което вършиш, рикошира в семейството ти. Преди да извършиш нещо, което може да ги постави в неудобно положение, помисли си: Ще бъде ли семейството ми щастливо, ако ме хванат да върша това?

О, Господи. Третият път може би ще попадна на нещо по-добро. Бог те вижда. Ще дойде време и Той ще те попита: Беше ли ти добър гражданин? Дано да можеш да Му кажеш, че поне си опитал.

Едва преглътнах и заобръщах страниците, обзет от внезапна нервност. Това дете иска да знае какво съм научил през тези петдесет години и ето че получава това? Как е възможно един ангел да напише такива дяволски идеи?

Ти сам създаваш собствената си реалност, тъй че трябва да направиш всичко възможно, за да я направиш щастлива. Жертвай себе си за другите и те ще бъдат мили с теб.

Учудих се колко ми бе трудно да разкъсам книгата на две, но когато най-сетне успях, натиках едната жалка половина пред лицето на Шифърд.

— *Сам създаваш собствената си реалност и те ще бъдат мили с тебе, така ли? Не разбирам дали ти си толкова луд, че да вярваш в това, или имаш безумието да мислиш, че аз го вярвам! И в двата случая трябва да си напълно смахнат да напишеш такива неща в книга за едно невинно дете... за Дики! Той да чете това! Значи реалността е това, което вижда с очите си, така ли? Що за дяволски... дракон е този, на когото служиш?*

Спрях се, защото гласа ми не позволяваше да крещя по-силно и забелязах, че ръката ми трепереше, докато стисках страниците на сантиметри от носа на ангела.

— Нали не е бетонирано, мога да го променя, ако искаш... — предложи той.

— Шифърд, онова момче имаше своите *мечти* То живееше с една велика идея, да открие какъв би бил неговият живот, ако не му се налагаше да прекара половин век, за да отсейва лъжата от истината! Как можеш да вземеш тази мечта и да я превърнеш в *добри условия* на труд? А на всичко отгоре смяташ да му кажеш, че това е от *мене*, така ли?

— Ти му обеща — отвърна той с глас, който беше самата правда. — Знаех, че си безразличен към такава книга, затова исках да те облекча.

Почувствах се повлечен от реката на гнева с предупреждения на брега: *Опасност. Стръмни водопади насреща*. Какви ти тук водопади? В тази минута бях по-яростен от всякога. Можех да удуша това същество със собствените си ръце.

Изведнъж се овладях и казах съвсем тихо:

— Шифърд, ти си свободен да направиш каквото искаш. Но ако дадеш на онова невинно дете тази блудкава камара листа и му кажеш, че това е резултатът на половинвековно познание, което носи моето име — тук очите ми светнаха като върховете на нажежени секири — аз ще те намеря дори и в ада и ще те задуша с всичките тези листа.

Струва ми се, че не заплахата му въздейства, а моята искрена решителност.

— Е, добре — каза той. — Радвам се, че не ти е безразлично.

Това е то ангелът — винаги ще погледне откъм светлата страна на нещата.

Вдигнах си чувала и се отдалечих, като поклащах глава. Още един урок, помислих си. От това, че някой се явява пред тебе от друго измерение, Ричард, не си въобразявай, че е по-мъдър за каквото и да било или че може да върши нещата по-добре от тебе. Независимо дали са безплътни или смъртни съществата, за всички тях е важно *качеството на познанието, до което са достигнали*.

Развих крилата на върха, готов за полет, докато си мърморех сърдито защо трябва някакви си ангели да се занимават с миналото ми.

Когато вдигнах глава, фордът и неговият водач се бяха изгубили от погледа.

Молах се Шифърд да изчезне, вместо да се опитва да кара надолу по склона. Ако реши да кара, мислех си, че ще го откроя, провиснал на някой клон недалеч от пътя, когато следващия път тръгна да се изкачвам.

Сложих си ремъците и ръкавиците, проверих катарамите и шлема. Останалите планери бяха излетели отдавна и три от тях се бяха приземили. Три от планерите още се задържаха във въздуха като пеперуди над вечнозелените дървета в очакване на подемна въздушна струя.

Нямаше вятър, който да ме понесе при старта и аз се понесох право към скалата, като вдигнах поглед към пъстроцветното крило и се понесох във въздуха.

Дики щеше да бъде щастлив да полети с мене сега... Това щеше да му покаже кое има смисъл в живота! Човек откроя онова, което обича, и научава всичко за него. Залогът на човека е целият му живот и той зависи от онова, което разбира. Човек бяга от сигурността, доверявайки се на Принципа на Летенето, за да се издигне в подемните потоци, които не могат да се видят с просто око.

В този момент, като продължение на собствената ми мисъл, крилото бе подето от възходящ въздушен поток. Натиснах дясната ръчка надолу и обърнах така, че да се задържа на терм ала и заедно с дъгата-крило се за-издигах леко към небето.

Отвъд възвишенията на западния хоризонт се очертаваше Сиатъл, който приличаше на Смарагдовия град от страната на Оз. Слънцето проблясваше над Пъджет Саунд, а отвъд него Олимпийските планини оставаха студени под своите снежни качулки. Толкова много неща ми се иска да видя в този момент.

Една пеперуда се появи на десет фута вдясно от мен, като упорито размахваше криле, за да лети наравно с мен. Обърнах се към нея, тя свърна встрани, след което се върна обратно към мен и профуча покрай каската ми, изчезвайки някъде в южна посока.

Дали Дики, който толкова много обичаше всичко, което лети, би искал да узнае нещо повече за една пеперуда, която лети в посока на юг на две хиляди фута височина?

В края на краищата, казах си аз, детето, което съм бил, живее не в мисълта на Шифърд, а в моята. Спомням си толкова малко неща от детството, докато Дики помни всичко. Всички мои ценности и мотивация се коренят в неговия ежедневен живот. Ако намеря начин да стигна до него, може би самият аз ще науча много неща, а и ще му дам да узнае много за изпитанията, които му предстоят и грешките, които може да направи.

Подемният въздушен поток затихна и само след миг Сиатъл отново се скри зад хълмовете. Първият от планерите, които се бяха приземили, вече се бе изкачил отново на площадката за излитане и се спусна надолу.

Ако сега се отпусна във въздуха, питах се аз, ако отворя вратата между мен и онова дете, какво ли ще стане? Толкова отдавна дори не бях помислял за него! Ако не беше Шифърд и неговата книга, пълна с лъжи, едва ли щях да си спомня за него изобщо.

Представих си една врата дълбоко в моето минало, вдигнах тежкото дървено резе и със скърцане я отворих. Вътре бе тъмно и студено — каква изненада. Може би спи.

— Дики — извиках мислено, — това съм аз, Ричард. Петдесет години изминаха, момчето ми! Не искаш ли да ме посрещнеш?

Той ме очакваше в мрака, сочейки към една огнеп-ръскачка. Само след части от секундата цялото място бе озарено от алени пламъци и той яростно изкрещя:

— ВЪН ОТ ТУК! МАХАЙ СЕ, ПО ДЯВОЛИТЕ, ЖАЛКО БЕЗСРАМНО ПОДОБИЕ НА ВЪЗРАСТЕН. ОМРАЗНО ЧОВЕЧЕ, В КОЕТО СЕ НАДЯВАМ НИКОГА ДА НЕ СЕ ПРЕВЪРНА! МАХАЙ СЕ И НИКОГА ПОВЕЧЕ ДА НЕ СЪМ ТЕ ВИДЯЛ!

Аз зяпнах, потреперах в каската и тряснах вратата зад гърба си, като се върнах към ремъците и планера, който се издигаше над дърветата на Тигровата планина.

Ух! — възкликнах мислено аз. Дали пък умът ми не си прави лоши шеги с мен? Бях очаквал онова дете да се спусне в обятията ми, да излезе от мрака на светлина, преливащо от въпроси, открито за мъдростта, която мога да му предам. Отварям вратата за едно ново великолепно приятелство, а той без всякакво предупреждение едва не ме опече жив!

Това значело да обичаш вътрешното си дете. Добре че тази врата има голяма и яка ключалка. Никога повече няма дори да доближа до това място, а още по-малко да се докосна до тази бомба със закъснител отново.

Когато се приземих, останалите планери бяха готови да излетят отново, независимо дали имаше вятър или не. Все едно, казах си аз. Сгънах крилото, оставих го в багажника на колата си, запалих мотора и през целия път към къщи си мислех за онова, което се бе случило.

Леели ми махаше от една слива с ножица за кроене в ръце. По земята долу бяха посипани връхчета от клони.

— Здравей, скъпи! — викна тя. — Как мина летенето? *Приятно ли беше?*

Съпругата ми е любяща и красива жена, моята сродна душа, която открих, след като вече се бях отказал да я търся. Тя бе дълбока, загадъчна, бе истинско предизвикателство. Приятно ли беше? Как бих могъл да отвърна на подобен въпрос?

— Огнеиръскачка ли?

Всяка жена би се разсмяла, ако съпругът ѝ се върнеше и разкажеше подобна история. Тя се сви на дивана до мен, завила стъпалата си с одеяло с чаша чай от джоджен, за да стопли ръцете си. Да подрязваш дърветата напролет е сигурен начин да се прос-тудиш.

— Какъв смисъл крие за теб огнепръскачката?

— Представям си я, когато съм разстроен — отвърнах аз. — Когато ми се иска да забравя за някого. Не просто да го унищожа, но направо да го превърна на пепел.

— Ако така се чувстваш, когато си разстроен, какво би станало, ако си разярен? — удиви се тя.

— Е, добре, Леели. Той не беше просто разстроен, беше направо бесен.

Когато завърших разказа на цялата история, бях я променил от тревожна в смешна. Шифърд се беше превърнал в чудак и фанатик, който сигурно бе прочел нещо в някоя книга, което бе привлякло интереса му към мене, после бе измислил някаква история и беше написал онзи ужасен ръкопис, който се надяваше да му помогна да публикува.

Дали наистина беше ангел-наставник? Ние всички сме ангели-наставници, всички сме научили нещо, което някой някъде се нуждае

да си спомни. Трябваше просто да му кажа, че не съм си сложил академичната шапка за днес, че имам намерение да повървя пеш до върха, да му благодаря за любезността и толкова.

Жена ми не бе толкова склонна да приеме на смях разказа за срещата ми с детето, което съм бил. Тя отдавна си мислеше, че това дете е жива част от мен самия, отхвърлено, нуждаещо се да бъде намерено и обичано. В лицето на Шифърд тя бе открила съюзник.

— Можеш ли да предположиш защо Дики ти е толкова ядосан?

— Там долу беше мрачно и студено, приличаше на затворническа килия — казах й аз. — Ако си мисли, че аз съм го затворил там, че съм се махнал, оставяйки го безпомощен в мрака... — представих си какво би могъл да изпитва. — Предполагам, че може да се е подразнил малко.

— Да се е подразнил ли? — тя се намръщи насреща ми.

— Е, добре. Предполагам, че е готов да ме нареже на парченца и да ме хвърли на мишките.

— А дали е прав? Ти ли си този, който е затръшнал вратата?

Аз отпуснах глава на рамото й и въздъхнах с поглед към тавана.

— А няма трябва да го водя навсякъде с мен? С всяка изминала седмица се добавяше цяла група нови лица, които съм бил, в добавка към предишните. Утре и моето днешно аз ще се причисли към тях. Нима настоящият аз трябва да влачи цялата тази тълпа със себе си, да внимава да не нарани чувствата им и всеки път да се съобразява с тяхното мнение за всичко, което решава да предприеме?

Дори и аз чувствах, че заемам отбранителна позиция.

— Не става въпрос за цялата тълпа — отвърна тя. — Но ако ги отблъснеш всичките, ако дори не си спомняш за своето детство, няма можеш да имаш някакво минало?

— Аз имам спомени — запротестирах аз и знаех, че тя чува и останалото, което не изрекох: толкова редки са тези спомени, като пръснати зелени оазиси в пустинята на живота. А трябваше да бъде страна на чудесата, помислих си. Ала е толкова пусто, когато обърна поглед назад, сякаш съм жител на Сега, който случайно се е промъкнал в миналото с фалшив паспорт.

— Разкажи ми сто от своите спомени — каза тя.

Миналото на Леели също си има своите черни дупки, чуждите домове са опразнени в съзнанието й, липсват спомени за раните на

малкото момиченце, които биха се показали ясно при една рентгенова снимка. И все пак нейният ежедневен живот е богат на спомени за детето, което е била, и това старо знание ѝ помага да взема решения днес и да прави избора си утре.

— Да се споразумеем за два?

— Е, добре, два — съгласи се тя.

— Забравил съм.

— Хайде. Можеш да си спомниш, ако поискаш.

— Обичах да гледам облаците. Лягах по гръб, скрит сред дивата зелена пшеница недалеч от къщи. Когато гледах небето, имах чувството, че съм зареян сред невероятно дълбоко море, а облаците бяха плаващи острови.

— Добре — каза тя. — Наблюдавал си облаците. Нещо друго?

Но това е съществено, помислих си аз. Защо трябва да се пренебрегва наблюдаването на облаците? Небето беше моето бягство, то беше моята любов, то се оказа моето бъдеще и продължава и сега да бъде моето бъдеще. Не казвай „нещо друго“, небето означаваше всичко за мен!

— Водната кула — споменах аз.

— Какво означава водна кула?

— Когато бях малък, живеехме в Аризона. В едно ранчо, където имаше водна кула.

— Какво бе интересното във водната кула? Защо си я спомняш?

— Не зная — отвърнах аз. — Сигурно защото беше най-огромното нещо в околността.

— Добре. Следващият спомен?

— Станаха два.

Тя чака дълго, сякаш очакваше да чуе и трети спомен, след като ѝ бях разказал не сто, а два спомена.

— Прекарах веднъж цял следобед на едно дърво, чак до мръкнало — вметнах аз. Ето, казах си на ума, спомените ми са повече, отколкото бях обещал.

— Защо си бил на дървото?

— Не зная. Нали искаше спомени, а не причините им.

Мълчанието продължи. Още няколко образа се прокраднаха във фокуса на колебливата, нестабилна макара, която наричах свое детство, но както дървото и водната кула, това бяха паметници без

никакъв смисъл: разходка с колела с един приятел; малка скулптурка на смеещ се Буда. Ако ѝ разкажа за тях и тя ме попита какво се крие зад тези спомени, аз няма да мога да ѝ обясня.

— Трима от моите дядовци и баби са починали преди раждането ми, последният — след раждането ми. Брат ми също умря. Но ти знаеш това.

Статистика, казах си наум, а не спомени.

Самата Леели бе преживяла изключително тежко смъртта на своя брат и не можеше да повярва, че аз не съм бил съкрушен, когато загубих своя брат. В интерес на истината обаче, случилото се почти не ме засегна.

— Май това е всичко.

Мислех си, че тя отново ще вметне: Как може брат ти да умре и ти да наречеш това статистика, а не дори спомен?

— Спомняш ли си, че си обещал на Дики да му напишеш книга?

Думите ѝ звучаха толкова безпристрастно, че бях сигурен, че преследва някаква тайна цел. Нищо, което се случи днес, не е намек за края на света, помислих си аз. Най-страшната част от него, детето с огнепръскачката, така и не ми излизаше от главата.

— Не ставай глупава — отвърнах ѝ аз. — Та как бих могъл да си спомням подобно нещо?

— Представи си, Ричард. Само си представи, че си деветгодишно момче. Баба и дядо Шоу са мъртви, баба и дядо Бах са мъртви, брат ти Боби току-що е умрял. Кой ще бъде следващият? Не се ли боиш, че утре ще дойде и твоят ред? Не се ли тревожиш за бъдещето? Какво *изпитваш*?

Какво ли искаше да ми каже с всичко това? Много добре знае, че не се тревожа. Ако нещо ме заплашва, ще се опитам да го избегна, а ако не мога, ще го посрещна с изправена глава. Човек или планира какво ще му се случи, или се бори срещу него; да се тревожи, значи да си губи времето.

Въпреки това, заради нея аз затворих очи и си представих, че съм онова деветгодишно момче и зная какво си мисли.

Веднага го открих, проснало се неподвижно на леглото, със затворени очи и свити юмруци. Момчето не бе разтревожено, то бе ужасено.

— Ако Боби, с неговия блестящ ум, не успя да надживее единайсет години, тогава не знам за какво да се моля — казах на Леели каквото виждах. — Може и да е безсмислено, но съм убеден, че ще умра на десет години.

Какво странно чувство — да се озова отново в стаята си от онова време! Двете легла едно над друго край прозореца, горното си стоеше още и след смъртта на Боби; бялото чамово бюро; от тавана на конци висяха модели на хартиени комети; на лавиците сред книгите се подаваха моделите на самолети, направени от оцветено дърво. Веднага си спомних часовете, които бях прекарал над тях. Това бяха JU-88 в кафяво, Пайпър Къб в жълто, Локхийд Р-38, едната перка на който бе счупена при едно падане от горното легло... Бях забравил, че през детството си съм имал толкова много самолети. Метални самолети модел Р-40 и FW-190, излети грубо, бяха паркирани върху бюрото до настолната лампа.

— Виж тази стая — казах аз. — Как мога да си я спомням толкова ясно след всичките тези години, когато бе за мен в пълна мъгла!

Над бюрото имаше две врати на шкафове, където знаех, че се намира комплектът „Монополи“, масичката за викане на духове, Ками и Зиби и зимните одеяла. Трябваше да се стъпва много внимателно върху старата тъкана черга на дървения под, защото тя се плъзгаше изпод краката при невнимание.

— Искаш ли да поговориш с него? — попита Леели.

— Не. Просто гледам.

Защо ли толкова се боях да го заприказвам?

Той носеше джинси и карирана бархетна риза с дълги ръкави на черни и тъмночервени квадрати и съвсем бледи тънки жълти райета.

Какво младо лице! Лунички около носа, издадени скули; коса по-светла от моята, кожата по-тъмна благодарение на времето, прекарано на слънце. Лицето е по-широко и кръгло, от затворените очи се стичат сълзи. Едно красиво дете, уплашено до смърт.

О, Дик, успокой се, моля те. Всичко ще мине.

Внезапно той отвори очи, видя, че го гледам и отвори уста да извика.

Аз внезапно се върнах в настоящото време и момчето изчезна за мен в същия миг, в който вероятно аз бях изчезнал за него.

— Здравей! — промълвих аз твърде късно.

— На кого казваш здравей? — попита Леели. — Глупаво се получи — казах й аз. — Той ме виня.

— И какво ти каза?

— Нищо. И двамата се стреснахме. Чудно нещо.

— Какво изпитваш към него?

— Всичко ще му мине. Предстоящото за него е неизвестно и това го плаши.

— Какво изпитваш към него?

— Всичко ще бъде наред. Той ще има успех в училище, ще прекара щастливи мигове, изучавайки най-различни неща — самолети, астрономия, ракетно дело, плуване с лодка, гмуркане...

Леели докосна ръката ми.

— Какво изпитваш към него?

— Сърцето ми се разби! Искях да го взема, за Бога, да го прегърна и да му кажа, не плачи, нищо страшно няма да ти се случи, ти няма да умреш!

Скъпата Леели, моята любима и най-истинска приятелка. Тя не каза нито дума. Остави ме да се вслушам в собствените си думи отново и отново.

Отчаяно се борех да запазя присъствие на духа. Не обичам да давам израз на чувствата си, смятам ги за лична принадлежност на всеки човек и в повечето случаи ги потискам. Имаше какво да потискам наистина, помислих си аз. И все пак не е невъзможно. Нали всичко, в края на краищата, беше само в главата ми.

— Ти държиш в ръцете си неговото бъдеще — промълви тя в настъпилата тишина.

— Неговото най-вероятно бъдеще — уточних аз. — Той има и други възможности.

— Ти си този, който знае онова, което на него му е нужно да узнае. За да може един ден животът му да се издигне по-високо от твоя, ти си този, който трябва да му помогне сега.

В този миг аз истински обичах онова момче. И когато бях с него, детството ми не беше за мен обгърнато в мъгла, то ми бе кристално ясно, в него не липсваше нищо.

— Аз държа в ръцете си неговото бъдеще — казах аз, — а той държи моето минало.

В онзи миг изпитах странното чувство, че те се нуждаят един от друг — Дики и Ричард — ако всеки от тях иска да бъде цялостен. Не трябваше ли, въпреки неговата омраза, сам да направя крачката към това момче, след като се бях отдалечил от него? Не трябваше ли да му покажа, че го обичам, въпреки всичко? По-скоро щях да стигна до Орегон, пълзейки върху счупени стъкла.

Но имаше ли друг начин? Като навита филмова лента моето съзнание съхраняваше смътен монохромен метраж от времената, от които бях дошъл. Дики крачеше сред слънчеви коридори, картините изпъкваха в пълни подробности, нищо не липсваше.

Но той продължаваше да трепери от бъдещия мрак, независимо от това колко ясно разбирах аз, че този мрак е само сянка на приключенията, които му предстояха да преживее, на откритията, които щяха да го окрилят и да го научат всичко, което копнееше да узнае.

Погледни откровено собствените си страхове, искаше ми се да му кажа, опознай ги добре и ги отсеци из корен. Ако не го направиш, те ще се умножат, Дики, ще се разраснат като гъби, докато те наобиколят и ти препречат пътя към онзи живот, който би искал да имаш. Всеки завой, на който се страхуваш, е празен въздух, който само изглежда като озъбен дявол.

Лесно ми беше да го кажа; аз бях надживял всички тези страхове. За него обаче съвсем не бе толкова лесно.

Ако днес съм уплашен, какво най-много би ми се искало да чуя от мъдрия мой бъдещ Аз?

Когато дойде време за борба, Ричард, аз ще бъда с теб и оръжието, от което ще се нуждаеш, ще ти бъде дадено.

Дали можех да му кажа това сега с някаква надежда, че ще ме разбере?

Едва ли, помислих си аз, та нали аз съм този, с когото смята, че трябва да се бори.

— Лесли, защо не мога просто да забравя за всичко това? Има толкова други по-полезни неща, кои-то бих могъл да правя, вместо да си играя със собственото си въображение.

— Прав си — отвърна тя, като се протягаше доволно. — Например ориз за вечеря?

— Не, говоря най-сериозно. Каква полза от това да си затворя очите и да се правя, че се сприятелявам с онова момче, което е господар на моето детство? Какво ме интересува нещо толкова отдавна отминало?

— Това не е отдавна отминало, то е сега — каза тя. — Ти знаеш кой си, а той знае защо. Ако сте приятели, можете да си помагате. Но никой не е казал, че трябва да правиш каквото и да било. Аз те обичам такъв, какъвто си.

Прегърнах я за тези думи.

— Благодаря ти, скъпа.

— За мен няма значение — продължи тя. — Не ме интересува дали си безгръбначен страхливец, който се плаши да си признае, че може да притежава дори и намек за чувство, грижа или някакво друго преживяване. Не ме интересува, че не си даваш сметка, че някога си бил дете, а си мислиш, че си някой пришълец от космоса. Ти умееш да готвиш добре, а това е всичко, което е важно за един съпруг.

О, Боже, казах си аз. Тя си мисли, че е за Мое Добро да се върна назад във времето и да отворя вратата на Пандора, която води към килията на Дики. Друга жена би казала, че няма никакво желание мъжът ѝ да се рее часове наред из мрака на собственото си съзнание, опитвайки се да се сприятели с някакво си измислено дете.

Децата си измислят въображаеми възрастни за приятели, помислих си аз, дали възрастните могат да си измислят въображаеми деца за свои приятели? В собствените ми книги Чайката Джонатан е въображаема, и Доналд Шимода, и Пай... три от моите четирима най-близки приятели и най-скъпи учители не са от плът. Дали пък Дики също няма да промени моя живот?

Започвам да губя чувство за реалност, казах си, заради онзи побъркан Шифърд и неговите чудати фантазии. Ако видя още веднъж онзи стар форд, първото нещо, което ще направя, е да си запиша номера му и да разбере нещо повече за този човек. Как е възможно един особняк да обърне наопаки добре уредения ми живот?

— Ориз да бъде — казах най-сетне аз.

Оставих Леели на дивана с истиналия ѝ чай в ръка, сложих тенджерата на печката, запалих газта, измъкнах целината, лука, пипера и джинджифила от хладилника и ситно ги надробих.

От какво чак толкова се страхувам? Кой в края на краищата, кой друг е господар на моето съзнание, ако не аз самият? Сега ще си представя, че онова момче се държи малко по-любезно с мен... Може да се приближи до мен и да ми се извини за огнепръскачката, да запълни някои празноти относно детството ми, а подир туй да си поеме по свой самостоятелен въображаем път, да се прави на по-щастлив, на по-мъдър — тогава никой няма да загуби от срещата.

Изсипах в тенджерата нарязаните на кубчета зеленчуци, вчерашният ориз зацвърча подир тях, забърках соса, прибавих зелен фасул.

Щом ми доставя толкова голямо удоволствие да постигам физически рекорди, мислех си аз — да пробягам една миля за десет минути, вместо за десет минути и трийсет и пет секунди, или да се задържа във въздуха с планера два и половина вместо два и четвърт часа — щом се стремя да развивам физическата си обвивка, какво толкова лошо има да развия също така и емоционалната?

Наредих на масата чиниите, сини и бели, с рисувани цветя, които отиваха на живите цветя, които Леели береше за у дома.

Няма защо да го правя, никой не ме принуждава, казвах си аз. Но ако съм любопитен да узная какво съм оставил зад себе си в детството и как бих могъл да се променя, ако го откроя, няма има нещо лошо в това? Нали полицаите няма да похлопат на вратата ми и да ме арестуват за това, че не съм безразличен? Смее ли някой да ми каже, че не мога да се върна към миналото ей така, просто за развлечение?

— Вечерята е готова, Уки — викнах аз.

По време на вечерята си говорехме за деца и за какво ли не. Аз й казах колко се гордея с децата, които някога съм бил, че са направили изборите, които бяха направили, и колко се радвам, че не съм дете отново и не ми се налага да се озова в най-трудните, най-жестоките, най-безсилните, най-пропилените години, които преживяват повечето хора.

— Прав си — каза Леели, когато откъснах по една ягодка за десерт. — Колко е позорно, че оставяме децата сами да се справят с всичко това.

Никога не съм страдал от безсъние. Целувам жена си за лека нощ, издълбавам дупка във възглавницата, отпускам се в нея, и още щом главата ми я докосне, и съм заспал.

Не и тази нощ. Два часа, след като Леели бе потънала в сънищата си, аз продължавах да зяпам тавана и да преживявам за тринайсети път случилото се през деня.

Когато последния път погледнах към часовника, беше един часа след полунощ — още шест часа до изгрев слънце. Към обяд ще изляза да поправя „Дейзи“, нашата господарка на небето от марката „Чесна“.

Дано утре да вали, мислех си в мрака. Трябва времето да ме принуди да изтъркам ръждата от инструментите си. Може да тръгна към Бейвю като се ориентирам по сигналната радиостанция там, после да намина към Порт Анжел...

Където ще да е, само да мога да поспя.

Да не би да се страхуваш, че Дики може да влезе с факла през вратата и да те изгори в леглото ти?

Но това е глупаво? От какво има да се страхувам? Когато Леели ми е ядосана, нима бягам от нея? Разбира се. Е, не толкова, колкото навремето. Защо тогава искам да избягам от онази дървена килия? Вярно е, че аз съм го затворил там и това е несправедливо, съжалявам, дори и през ум не ми е минавало какво правя. Това не е било съзнателно действие и най-малкото, което мога да сторя в този момент, е да отворя вратата и да пусна момчето на свобода.

След половин час, почти заспивайки, пред очите ми отново се изпречи тази врата, по-хладна и тъмна от всякога.

Трябва да погледна откровено собствените си страхове, да ги опозная добре и да ги отсека из корен. Всеки завой, на който се страхувам, е празен въздух, който само изглежда дяволски.

Вдигнах резето, но оставих вратата затворена.

— Дики, това съм аз, Ричард. Просто не съм знаел какво правя. Сбърках, Дики. Моля те да ми простиш за това, което съм ти сторил.

Чух го, че се размърда отвътре.

— Е, добре! — каза. — А сега ела тук и ме остави да те заключа зад тази врата през следващите петдесет години. След това ще се върна и ще ти кажа колко много съжалявам. Тогава ще разбереш как се чувства човек. Справедливостта си е справедливост, нали така?

Аз отворих вратата.

— Справедливостта си е справедливост — казах аз. — Наистина съжалявам. Бях глупак да те откъсна от себе си. Моят живот обедня поради това, което направих. Сега е твой ред. Можеш да ме заключиш.

Синият запалител на дулото на неговата огнепръскачка просветна насреща ми. Той го насочи право в лицето ми в мига, когато отворих вратата. Каквото и да става, помислих си аз, няма да избягам. Той има правото да ме убие, ако иска.

Той не се помръдна от мястото си на пейката срещу вратата.

— Заклучи ме тук и ме остави сам! Не те интересуваше, че мога да плача и викам, нито ме чу, нито те интересувах — каза той.

— РИЧАРД, ТА АЗ МОЖЕХ ДА ТИ ПОМОГНА! Можех да ти помогна, а ти не ме искаше, не ме обичаше, дори не се ИНТЕРЕСУВАШЕ от мен!

— Върнах се, за да те помоля да ми простиш — казах аз. — Аз съм най-големият, най-тъпият идиот на света.

— Мислиш си, че само защото живея в твоето съзнание, аз нямам значение, не ме боли, не се нужда да ме закриляш, да ме учиш и да ме обичаш. Е, НУЖДАЯ СЕ! Мислиш си, че не съм реален, че не съм жив, че не ме е страх какво ще ми сториш. Е, СТРАХ МЕ Е!

— Аз не зная много какво е да се грижа за другите, Дики. Когато те заключих тук, аз заключих и голяма част от своите чувства заедно с теб, живях в света главно разчитайки на интелекта. До вчера дори не знаех, че си тук, а щом разбрах, веднага дойдох. — Аз отворих очи в тъмното. — В момента ти ме плашиш също както и аз теб. Имаш пълното право да ме подпалиш. Но преди да го направиш, искам да ти кажа, че те видях как лежеше на леглото, когато Боби умря. Искаше ми се да ти кажа, че всичко ще се оправи. Исках да ти кажа, че те обичам.

Очите му проблеснаха по-тъмни от тъмнината в килията.

— Това ли е твоята любов? Да ме оставиш заключен? Да ме отстраниш да не бъда част от твоя живот? Аз преживях най-трудните времена заради теб, ЗАСЛУЖАВАМ да зная онова, което ти знаеш, а АЗ НЕ! А ТИ МЕ ЗАКЛУЧИ! НЕ МИ ОСТАВИ ДОРИ И ПРОЗОРЕЦ, ЗАТВОРИ МЕ В МРАКА! ЗНАЕШ ЛИ КАК СЕ ЧУВСТВА ЧОВЕК?

— Не.

— Чувстваш се като диамант, заключен в сейф. Чувстваш се като пеперуда, окована във вериги. Чувстваш се без-жизнен. Знаеш ли какво е това *безжизнен*? Знаеш ли какво е студ? Знаеш ли какво е мрак? Знаеш ли какво е някой, който би трябвало да те обича повече от всичко на света, а той не се интересува дали си жив или си мъртъв?

— Самотно е — казах аз.

— Самотно, а! Нека някой, когото обичаш, нека аз да те хвана насила и да те натикам в затворена дървена клетка и да окача голям катинар на вратата, без храна, без вода, без добра дума в продължение на петдесет години! Нека да ти се случи това, а после пак ела да се извиняваш! Мразя те! Ако има нещо, от което се нуждаеш, нещо, което мога аз да ти дам, нещо, без което ще умреш, то аз ще те оставя без него, докато издъхнеш, а после нека да те чуя как ще се извиняваш! **МРАЗЯ ТВОИТЕ ИЗВИНЕНИЯ!**

Аз не разполагах с нищо друго, освен с разумните си аргументи.

— Тази минута, Дики, е първата от милионите минути, които можем да прекараме заедно, ако ти искаш. Не зная колко минути имаме на разположение. Ти можеш да ме подпалиш, можеш да ме заключиш тук и да си излезеш за остатъка от живота ни и ако това ще компенсира моята жестокост към теб, направи го. Но аз имам да ти разкрия много неща за света. Искаш ли още сега да узнаеш онова, което ще научиш едва подир петдесет години? Това съм аз и стоя в този момент пред теб. За половин век изпитания много съм грешил, но от време на време се натъквах и на по някоя истина. Заклучи ме, ако искаш, или ме използвай, за да направиш така, че някогашните ти мечти да се сбъднат. Изборът е твой.

— Мразя те — каза той.

— Имаш пълното право да ме мразиш. Няма ли начин да поправя стореното? Няма ли нещо, за което си мечтал, което да мога да ти покажа? Щом аз съм го извършил, преживял, познал, то ти принадлежи.

Той се втренчи в мене в тъмното, отпусна огнепръскачката и тъмните му очи се изпълниха със сълзи.

— О, Ричард — промълви той. — Как се чувства човек, когато лети?

Лесли изслуша разказа ми още веднага, щом се събуди, и когато свърших, продължи да седи на леглото, загледана в цветната си градина през прозореца, безмълвно замислена.

— Ти си оставил в миналото си толкова много неща, Ричард. Никога ли не си обръщал поглед назад?

— Не са много хората, които го нравят, струва ми се. Детството не е нещо, което бях научен да ценя. Всичко, към което се стремях, беше да го понеса някак си. Добре беше да науча колкото мога от него,

но най-важното бе да се сниша, да задържа дъха си, да се спусна надолу по този хълм на безсилие и зависимост, докато набера достатъчна скорост, за да поема управлението в свои ръце.

— Деветгодишен ли беше, когато брат ти умря?

— Приблизително — отвърнах аз. — Какво общо има?

— Дики е бил деветгодишен — отвърна тя. Аз кимнах.

— Сигурно ти е било много трудно?

— Не. Смъртта на Боби не ми се отрази. Не е ли странно това? Чувствам, че трябва да те излъжа, да ти кажа, че ми е било много трудно, да. Но не ми беше, Уки. Той постъпи в болница и умря, а всички ние продължихме да си живеем живота. Никой не плака, поне не видях никой да плаче. Няма смисъл да се плаче, когато нищо не можеш да промениш.

— Повечето хора биха били съкрушени.

— Защо? Нима тъгуваме, когато някой, вървейки, се скрие от погледа ни? Те са не по-малко живи от нас самите. Трябва ли да скърбим само защото не са ни пред очите? Това е безсмислено. Ако сме безсмъртни същества...

— На деветгодишна възраст ти считахте ли се безсмъртно същество? Мислил ли си, че Боби просто се е изгубил от погледа по пътя си, когато е умрял?

— Не помня. Но човек притежава дълбока интуиция за това. Не бих се учудил.

— Аз бих се учудила. Струва ми се, че си открил до голяма степен тази интуиция след като брат ти е отишъл в болница и не се е върнал никога вече.

— Възможно е — казах аз. — Записките ми от онова време се изгубиха.

Тя се обърна към мен с широко отворени сини очи.

— Нима си си водил *записки*? Когато брат ти...

— Само се пошегувах, скъпа. Не съм си водил записки. Едва съм запомнил, че въобще е умрял. Тя не се усмихна.

— Дики е запомнил, мога да се обзаложа за това.

— Не мисля, че държа да разбере дали е така, В този момент просто искам да се сдобря с него и да си продължа по пътя.

— Отново ли смяташ да го затвориш?

Отново легнах по гръб и се загледах в петънцата пс дървените греди над главата си. Те приличаха на очертанията на паяк, който се е вкопчил в тях с пипалата си. Не, нямам намерение никого да затварям.

— Какво ли имаше той предвид, Леели, когато ми каза: „Аз можех да ти помогна?“

— Когато тръгваш да полетиш — започна тя, — да предположим, че е един хубав ден и ти искаш да полетиш, ей така, просто за удоволствие. Нима отиваш на летището, за да си купиш билет на най-задната седалка е най-големия и тежък стоманен пътнически самолет?

Нямах ни най-малка представа какво иска да ми каже с всичко това.

— Не. Изкачвам се с планера на планината или изваждам „Дейзи“ от хангара, избирам най-красивото парче небе и ставам част от крилето, а после от въздуха, докато от мен остане само една душа, носеща се в лъчите на слънцето. Сигурно това искаше да знаеш.

— Спомняш ли си какво правиш, за да посрещнеш проблем, който не можеш да избегнеш?

— А какво бих могъл да направя? Намалявам скоростта до минимум, затварям клапаните, затварям очи и карам с четири мили в час, докато премине опасността.

— Дали когато Дики ти е казал: „Можех да ти помогна“, той не е имал предвид, че ако се беше сприятелил с него, би могъл да си отвориш очите?

Когато се настаних в „Дейзи“ с мислите за Дики в ума си, се почувствах така, сякаш бях отново дете. Бях се сприятелил с момчето от миналото не повече, отколкото с някое миешко мече, което съм спасил от капана, но когато то видя самолета през моите очи за първи път, аз също го видях през неговите и чух гласа му в съзнанието си.

— Ооо! Виж ти какви циферблати, какви копчета! Това какво е?

— Това е уред за отчитане местоположението — отвърнах аз. — Виждаш ли онова самолетче там? Това сме ние, а ето го хоризонта в умален вид, така че, когато сме в облаците, знаем къде...

— Ами това какво е?

— Това са лостове за регулиране на височината, по един за всеки двигател. Дърпаме ги напред при излитане, а по време на летенето...

— А какво е това?

— Това посочва къде има светкавици по време на буря. За да знаем къде не трябва да летим.

— Нека аз да повъртя кормилото!

Усмихнах се при тези думи. Почувствах се така, сякаш за първи път хващам кормило през живота си. Тежко е, но лесно се върти. Толкова е сериозна тази работа, толкова голямо удоволствие.

— За какво служат копчетата?

— Това е за микрофона. Това е за уравнивяване на товара. Това са скоростните лостове, прекъсвачът за автопилот, с тези се определя местоположението по картата...

— Включи двигателя! Натиснах горивото докрай.

— Мога ли аз?

Какво ли изпитваше това дете до мен? Да седи до пилота на истински самолет за първи път и *вече да знае как да го запали* О, небеса!

Включвам таблото, натискам газта за предния двигател.

— ПУСК НА ПРЕДНО ВИТЛО! — извиквам. Включвам магнето на СТАРТ и... О, небеса, чуйте го как пали този двигател!

Сякаш паля кухи фишеци; гръм и трясък.

Забравил бях как самолетът потръпва и танцува в мига, когато се пали двигателя, сякаш не може да повярва, че е отново жив.

— ПУСК НА ЗАДНО ВИТЛО! — Включвам магнето на СТАРТ.

ВТОРИ ПЪТ гръм и трясък.

Той ми посочваше всеки уред, чиято стрелка се движеше, а аз отговарях на безмълвния му въпрос.

— Тахометри! Налягане на маслото! Подаване на гориво! Регулиране на горящата смес!

Колко дълго бях летял, колко много години, без да се наслаждавам на свежестта на всеки един момент в тази кабина, както правеше той? Такава истинска, спокойна радост. О, жалко е да бъдеш възрастен.

— Слушам! — викнах аз и натиснах копчето на радиопредавателя за информация на натовареността на летището. Слушам? — повторих си на ума.

— ... вятър един седем нула градуса при един пет възела — говореше гласа в слушалките — писта за излитане и кацане едно шест дясно, дайте знак, че сте получили информацията...

Натиснах копчето на микрофона и момчето просто не можеше да се сдържи от радост. Та той говореше от *контролно-диспечерска кула*!

— Поздрав, Земя, тук Скаймастър Едно Четири Че тири Четири Алфа, от западен хангар...

Неговият дух говореше чрез моя глас, и то както говори един истински пилот, и той просто не беше на себе си.

— Чиста работа! — възкликна той, докато заемахме положение за излитане. За първи път осъзна, че вече ня ма тялото на момче. Можеше да достигне до регулационното табло и педалите за управление без да се налага да използва възглавници. Виждаше през защитното стъкло и можеше да наблюдава цялата писта като истински пилот!

Натискайки копчетата, той за първи път в живота си имаше досег с такава огромна мощ. Гърмът и трясъците преминаха във вихър, „Дейзи“ се засили напред И ние застинахме облегнати на местата си при нейния устрем към небето.

Бялата прекъсната лента по средата на пистата за излитане скоро се превърна в неясна светлинка, стрелка ща се на седемдесет мили под нас.

— Високо! Високо! Високо!

Той хвана кормилото и самолетът издигна нос нагоре. Ние се заиздигаме, подобно снежно-лимонена ракета, изстреляна към небето.

— Вдигни колелата! Вдигни предкрилките! — викаше той. — Давай, „Дейзи“! Давай напред!

За мен това беше издигане във въздуха със скорост хиляда и шестотин фута в минута, което се отчиташе от индикатора за вертикална скорост. За него това бе осво бождаване от веригите, откъсване от земята, която оста ваше назад като малка точица, а ние се издигаме в без крайния простор. Най-сетне бе свободен!

Аз поех далеч от летището, далеч от всички въздушни маршрути, далеч от всякакъв диспечерски въздушен контрол. Той ни насочи към огромен остров перести облаци над планините. Това надминаваше всичките му мечти, бе милиони пъти по-прекрасно от това да лежиш сред пущинаците и да си представяш, че летиш върху един от онези облаци.

Когато навлязохме сред облаците, вече летяхме със скорост 220 мили в час с цялото вълнение от това да летиш сред мраморната белота без да предизвикваш смъртта да ти отнеме радостта от преживяването.

— Ох! Ох! Ох!

Неравен бе полетът сред облака, но не можехме да задържим такава скорост за дълго. Излязохме от другата страна като нагорещена до бяло ракета. Спирала мъгла се носеха покрай крилете.

— Божичко!

Обръщаме, издигаме се над снежната кула, рязко се насочваме към врящия ѝ връх, който никой на света не е виждал, нито някога ще види, после прелитаме покрай отвесния ѝ склон — всеотдайни поклонници на небето — и се измъкваме от другата страна.

— ДАВАЙ, ДЕЙЗИ!

Невероятно, казах си аз. Та той е едно малко момче!

— Над планините! — изкомандва той. — Там, където никой не е стъпвал!

Следях за сигурността на полета, оглеждах се за всеки случай за площадка за приземяване при нужда, хвърлях поглед към нивото на горивото, налягането на маслото и температурата на мотора.

Той гледаше през защитното стъкло и управляваше полета на „Дейзи“.

Долу под нас отвъд линията на горите просветваха планински езера като разтопен светъл кобалт, стекъл се тук от високите снежни простори. Не се виждаше път, нито пътечка, нито дръвче. Островърхи копия от гранит неочаквано пробождаха небето, широките каменни паници и котли, бяха препълнени от снежни преспи и тънки ручейчета с небесен цвят бурно се хвърляха към бездната.

— МЕЧКА! Виж, Ричард, вижвижвиж! МЕЧКА!

Знаех, че не може да има никакви мечки толкова високо в планините, но се хванах, че ми-сля прекалено като възрастен, който за

всичко търси разумни основания и отказва да види гризлото, което направо ще му избодне очите.

Мечката се бе изправила на задните си крака и душеше към нас, докато ние правехме кръгове над нея.

— Дики, ти наистина си прав! Та това е мечка!

— Маха ни!

Ние залюляхме криле в отговор и в следния миг се понесохме светкавично над билото на планината и се запускахме към долината — аз и детето, което бях навремето и което досега не бе имало шанса да полети.

Час по-късно ние се бяхме приземили и бавно се насочвахме към хангара, когато Дики се откъсна от мене и аз отново го видях в собственото му тяло, нетърпелив да слезе от кабината, за да разгледа как изглежда „Дейзи“ отвън. Той отвори вратата, скочи долу и прокара ръце по самолета, сякаш не му бе достатъчно да го разглежда на стъпка разстояние от него.

Аз стъпих на земята, наблюдавайки го известно време.

— Какво виждаш?

— Този метал, тази боя са били *сред самите облаци* Намирали са се *по-високо и от най-високите планини* Наистина! Можеш сам да почувстваш това!

Имах чувството, че нещо магическо е полепнало все още по кожата на „Дейзи“ и Дики не искаше да изпусне дори и капчица от тази магия. Аз също.

— Благодаря ти, „Дейзи“ — казах по стар навик на любезност.

Дики се втурна пред самолета, обгърна с ръце предното витло и целуна блестящия обтекач.

— Благодаря ти, „Дейзи“ — каза той, — благодаря за чудното прекрасно щастливо чудесно чудесно пътуване, мое огромно бързо прекрасно самолетче, обичам те!

Какво от това, че имаше следи от пръсти и от целувки по излъсканата боя на „Дейзи“? Аз си бях спомнил какво означава да летиш!

Когато се прибрах у дома, Леели все още беше пред компютъра. Спрях до вратата на кабинета ѝ и тя вдигна поглед усмихната.

— Привет, У к. Как мина полетът с Дики?

— Чудесно — отвърнах аз. — Беше много интересно.

Оставих летателната чанта до вратата, хвърлих сакото си на стола и се загледах в пощата. Защо ми бе толкова трудно да ѝ разкажа колко вълнуващ бе полетът?

— При всеки полет е много интересно — каза тя. — Случило ли се е нещо?

— Нищо. Толкова е... детинско, че имам чувството, че ще изглеждам като глупак, ако взема да го разказвам.

— Ричард, напълно естествено е да бъде детинско. Та нали сам си поканил детето в съзнанието си, където преди го е нямало!

— Нали няма да ме вземеш за луд, ако ти разкажа?

— Винаги съм те вземала за луд — каза тя. — Не ме карай да си променям мнението.

Разсмях се и ѝ разказах всичко — какво усещане бе отново да се почувстваш дете, как всичко бе ново за мен, сякаш не бях летял никога преди, сякаш всичко ми е за първи път.

— Това е чудесно, любими — каза тя. — Колко хора са в състояние да постигнат онова, което ти си направил днес? Гордея се с теб.

— Но това не може да продължава вечно. Какво ще стане, когато поискам да му разкажа за живота на възрастните, какво го интересува всичко това? Жените, браковете, как да си печелиш прехраната, как да си изградиш своя религия — ще престане да му бъде интересно и аз се страхувам, че наред разговора ще почне да се прозява и ще ми поиска захарно петле. Аз нищо не знам за децата преди да се превърнат във възрастни.

— А може би той е също като теб, както ти определяш себе си — абсолютно невеж и безкрайно интелигентен? — предположи тя. — Ако се надява да му напишеш книга за всичко, което си научил за петдесет години, той вероятно се стреми към нещо повече от захарни петлета.

Кимнах с глава, спомних си времето, когато бях на негово място... Искях да зная всичко за всичко, освен за бизнеса, правителственото управление и медицината, и продължавам да искам същото и досега.

Замислих се за миг — какво означаваха тези изключения? За мен това са скучни неща днес, когато всеки изтъква някакви социални договори, а за мен няма нищо по-досадно от единодушието с една апатична тълпа. Той сигурно е изпитвал същото. Възможно ли е между

нас да има повече общи неща от едно общо минало? Възможно ли е да споделяме едно общо ядро на ценности, което още не сме открили? По какъв начин той е формирал този човек, който съм сега? Какви ли са тези ценности?

Зяпах неவிждащо в килима. Едно деветгодишно момче да има ценности? Не се увличай твърде много, Ричард!

Леели видя, че потънах в мислите си и отново се обърна към своя компютър.

Той иска да знае същото, което и аз. Няма да бъде трудно да му се обясни, но зад всички тези подробности ще липсват чувствата, емоционалното усещане на цялата картина за живота. Той едва ли ще може нещо да промени, но няма нищо лошо да опитам аз да го науча, а той да ме изслуша. Това не е задължително да бъде двустранен процес.

Без да вдига очи от екрана на своя компютър, Лесли попита:

— А къде е сега?

— Нека да видя.

Затворих очи. Нищо. Никакви представи. Детето, което съм бил, го нямаше. Всичко бе празно, безформено и тъмно.

— Уки, може да ти се стори нелепо, но той е избягал!

Когато тази нощ се хвърлих в леглото и затворих очи, първото място, където потърсих, бе онази затворническа килия.

— Дики — извиках аз. — Извинявай! Забравих! Отворих масивната врата.

— Дики? Къде си!

Вътре нямаше никого. Пейка, детско креватче, хладна огнепръскачка. Той бе прекарал тук цели десетилетия, само защото аз бях решил да не се поддавам на чувствата си, да не се мятам в безсилие насам-натам, докато разумът ми бездейства. Защо толкова здраво се бях вкопчил в това свое решение? От какво се налагаше такова самоунищожение — дали защото не бях съвсем сигурен кой съм в действителност?

Този въпрос не стои пред мене сега, мислех си аз, и днес аз мога да се върна и да смекча самоунищожителния удар. Наистина малко късно откривах своето човешко лице. Но по-добре малко късно, отколкото да влача този емоционален товар като скала, която се търкаля по нанадолнището.

— ДИКИ!

Отвърна ми само ехото.

Той е някъде в дълбините на моето съзнание, помислих си аз. Има достатъчно тъмни кътчета, където да се скрие, ако не иска да се появи. Защо ли не иска да бъде с мен? Може би, защото е оцелял сам някак си през всичките тези години и е разбрал, че не е особено умно да се доверяваш на собствения си палач?

Измъкнал се е, когато престанах да си говоря с него по пътя от летището към къщи. Когато престанах да се отнасям към него като към жив човек, а започнах да го възприемам като мисловен експеримент, той просто си е отишъл, а аз дори не съм и забелязал.

Но какво е това, нима трябва да си говоря непрестанно с това дете, за да не хукне да бяга?

Може би не да си говоря, може би трябва просто да разчистя мислената пътека между нас от шипове и паяжини. Може би вниманието ми ще бъде достатъчно.

— ДИКИ!

Никакъв отговор.

Издигнах се в съня си на височината на хеликоптер, за да огледам по-голямо пространство. Суров хълмист пейзаж, каменната пустиня на Аризона, зноен пладнешки пек.

Приземих се в края на обширно пресъхнало езеро. Наоколо, докдето поглед стигаше, повърхността му наподобяваше напукани керемиди.

Доста надалеч, някъде по средата на тази огнена пещ, се очертаваше дребна фигурка.

Разстоянието бе по-голямо, отколкото изглеждаше. Докато тичах към него, питах се откъде се е взел този неприветлив пейзаж. Дали той го е избрал или пък аз?

— ДИКИ!

Той се обърна към мен, гледаше ме, докато се приближавах към него, но нито се помръдна, нито проговори.

— Дики — извиках задъхано аз. — Какво правиш тук?

— Пак ли смяташ да ме затвориш?

— Не! Никога! Нима можеш да допуснеш подобно нещо, след като летяхме заедно? Това бе най-красивият полет в моя живот, и то защото ти беше там и летя с мен!

— Ти ме изостави! Още щом поехме към къщи, престана дори да мислиш за мен! Аз имам избор за разлика от теб и не си въобразявай, че не мога да си отида! Мога да те напусна и да не се върна никога повече! И тогава какво ще стане с теб?

Той говореше така, сякаш съм длъжен да отговарям пред него, сякаш ще бъде истинска катастрофа, ако ме напусне, сякаш не бях живял без него през по-голямата част от живота си и не се бях справял съвсем добре.

— Съжалявам. Моля те, не си отивай.

— Готов съм да забравя.

— Наистина искам да те опозная. Нима не можем да бъдем приятели?

Все някак си ще оцелея, мислех си аз. Но страшно не ми се ще да го загубя тъкмо сега. толкова невинен, толкова непознат, не ми се искаше да изчезне сред травмите и пожарите на моя вътрешен мир.

Той нищо не отвърна. С този упорит малък човек ще трябва да извървя дълъг път, но той не може да бъде такъв глупак, че да избяга от мен. Макар че защо да се довери на някой, който го е натикал в затвора и си е отишъл завинаги? Ако някой от двамата ни е глупак, това не е момчето.

Седнах върху сухото напукано дъно на езерото и се загледах към далечните хълмове.

— Къде сме? — запитах го аз. Той отвърна с тъга.

— В моята страна.

— Твоята страна ли? Но защо тъкмо това място, Дики? Можеше да си избереш всяко място, което съществува в ума ми, можеше да си избереш най-подходящото от всички места, само ако бе поискал.

— Това е най-подходящото място — отвърна той. — Погледни.

— Но то е мъртво! Избрал си най-голямото пресъхнало езеро от южните пустини и наричаш това своя страна, наричаш го най-съвършеното място, така ли?

— Не е пресъхнало езеро.

— Поне това е, което аз виждам — казах аз. — Равно като пещ, със спечена и напукана пръст докъдето поглед стига. Ако това не е Долината на смъртта, какво друго може да бъде?

Той отвърна поглед от мене и се загледа в далечината.

— Това Не е напукана пръст — отвърна той. — Всяко квадратче от нея е различно. Това са твоите спомени. Тази пустиня е твоето детство.

Всяка дума в съзнанието ми се разби. Бях безсилен да отговоря. Той е напълно прав, казах си най-сетне, това е неговата страна. В онези редки случаи, когато съм се връщал към някой стар спомен, съм се озовавал ето къде: в тази пресъхнала, мъртва пустош; всичко, което е било, се беше превърнало в прах. След време се бях отърсил от всичко, след като и щастливото детство се бе оказало само ужасен спомен, и се бях научил да живея без младост. Тя бе погребана тук.

Той се обърна към мен и изгледа възрастния, в който се беше превърнал, за първи път лично.

Аз успях да си върна дар-слово.

— И за теб ли спомените са мъртви?

— Разбира се, че не, Ричард.

— Защо тогава изглеждат така?

— Защото са погребани. Всички спомени. Мога да ги изровя, ако искаш.

Усмихна се така, сякаш току-що бе излял ведро студена вода върху главата ми, а имаше още стотици такива ведра.

— Цялото ми детство ли?

— Да — отвърна той. — Когато ти се отричаш от мен, и аз се отричам от теб.

Докоснах твърдата земя, опитах се да откъртя парче суха коричка. Глината беше твърда като отлята от стомана.

Има ли я още водната кула? Кое ме кара да я помня още? Какво означава тя?

Той се разсмя и се опита иронично да имитира гласа ми.

— Тя е най-огромното нещо в околността, затова, предполагам.

— Моля те, Дики, имам нужда да разбера. Аз ще те разходя със самолета, а в замяна ти ще ми покажеш водната кула, може ли?

— Със самолета вече летяхме — отвърна той. — Ти ми дължеше този полет. И ми дължиш още милион други.

Никой не твърди, че трябваше да се харесваме един друг, помислих си аз, но не бях и подозирал, че ще се стигне до подобни бездушни преговори на желязната маса. Това до нищо нямаше да ни доведе.

— Така е, Дики. Прости ми. Наистина ти дължа милион полети и повече от това. Дължа ти всичко, което съм научил от времето, когато бяхме едно цяло, и смятам да изплатя своя дълг, обещавам ти. Запази си твоите спомени. Не си ми дължен за нищо.

Той зяпна от изненада.

— Сериозно ли говориш?

— Можеш да избягаш, където си искаш. Аз ще продължавам да се връщам и да се опитвам да поправам стореното, докато съм жив.

В този момент той извърши нещо изключително странно. Отстъпи няколко фута встрани, протегна ръка към пресъхналата глина и докосна едно квадратче от мозайката, което по никакъв начин не се отличаваше от останалите. Докоснато от него, парченцето лесно се повдигна и изпод него се появи прозрачно-кехлибарен кристал.

Ето ти я твоята водна кула — каза той и хвърли чупливото парче, което се разби на земята пред мен.

Още щом стената на спомена се разби и се разлетя на парченца, светът наоколо ми цял се промени. Спомних си всичко. Около къщата човек можеше да се натъкне на гърмяща змия, вътре на скорпиони, стоножки пъплека в банята. За едно момче, което живее в ранчо в Аризона обаче, това бяха предизвикателства, с които може да се справи.

Просто трябваше да изтърси на пода обувката си, преди да ги обуе, за да може, ако някоя животинка се е настанила в тях през нощта, да се измъкне. Преди да скочиш на някой камък или върху купчина дърва, трябваше да провериш дали няма някой, който да те сметне за натрапник и да реши да напада в отговор.

Пустинята приличаше на море от камънак и пелин, а планините — острови на хоризонта. Всичко останало протичаше монотонно, времето сякаш бе спряло в пясъчния часовник.

Това, както се виждаше, не бе водна кула, а вятърна мелница. За мен единствената представа за вертикално измерение бе тази огромна конструкция. Всеки ден някой се изкачваше по дървената стълба на мелницата, за да провери равнището на водата в открития резервоар, който се извисяваше високо над покрива. За братята ми това беше едно досадно ежедневно задължение. Що се отнася до мен, високата стълба приличаше на ешафод на осъден. Плаших се не от самата височина, а

от това, че можех да падна от такава височина. Това беше за мен нещо необяснимо.

Боби се опита веднъж да ме накара да изкача стълбата.

— Твой ред е, Дики. Върви да провериш нивото на водата.

— Не е мой ред.

— Все не е твой ред! Рой се изкачва, аз се изкачвам. Налага се и ти да го правиш.

— Малък съм аз, Боби. Остави ме.

— Страх те е, а? — опита се да ме подразни той. — Плашиш се от високото като бебе, нали?

Цели петдесет години не съм разбирал колко много обичах своя брат. Но имаше моменти като този, когато бях готов да пожелаая смъртта му.

— Много е високо.

— Момченцето е малко и се страхува да се изкачи.

И той изкачваше стълбата, без да му мигне окото, надникваше в резервоара, извикваше например, че нивото е 525 галона, след което слизаше обратно и се прибираше в стаята ни, за да си чете книга.

Колко по-лесно щеше да бъде да си призная: Прав си, Боб, аз съм малко момче, страхувам се да се изкача, сигурен съм, че ще се подхлъзна и ще падна, че може би ще се ударя три-четири пъти в стълбата, ще загубя крайниците си, а после ще падна с главата надолу върху някой остър камък. Благодаря, бих предпочел да отложам това преживяване за по-късни години.

Днес мога да изрека тези думи и ми се струва, че брат ми щеше да ме приеме и такъв. По онова време обаче, да се признаеш за малък бе немислимо дори и за най-малките и кулата ми изглеждаше като гигантски удивителен знак след думата *страхливец*.

Мразех това високо място, както карфицата мрази магнита. Грубата дървена стълба се бе превърнала за мен в паметник на презрението към малките деца, към разтрепераните пъзльовци, към момчетата, които са вече неудачници още преди да преминат във втори клас.

От време на време през първата година, откакто живеехме в ранчото, аз се озовавах сам на първото стъпало на стълбата, което беше дванайсет инча над земята. Второто стъпало бе малко по-тясно от първото и се издигаше на двацет и четири инча във въздуха. На

третото стъпало ставаше малко страшничко и аз обикновено започвах да слизам именно там.

Ако само се одързостях да се кача на четвъртото стъпало и да погледна нагоре, стълбата се превръщаше за мен в дървена железопътна линия, която отиваше право в небето. Стълбата бе леко наклонена, затегната с болтове към тесния дерек-кран на кулата, но нямаше парапети. С всяко следващо стъпало ръцете ме държаха все по-слабо от страх.

Пред петото стъпало се вцепених, оставах още двацет стъпала до върха. Нямаше никой наоколо, можех чисто и просто да падна и да умра. Ами ако имаше някой, нима това можеше с нещо да ми помогне? Пак бих могъл да се убия. Не мога да разчитам на никого, освен на себе си, и е време да слизам. Има едно предимство в това да си стоиш на земята: Няма никаква опасност да паднеш.

Предпазливо, изключително предпазливо аз се свлякох от едното стъпало, после от следващото и се отпуснах в пясъка. Усетил земята под краката си, аз целия потръпнах от облекчение и ярост.

Ненавиждам този свой страх! Ужасявам се, че може да умра. Защо трябва да рискувам живота си в тази пустош, където няма никой, който да се интересува от мене, щом никой не иска от мен да се катеря по тази идиотска стълба?

Облегнах се на едно дърво. На третото стъпало не беше чак толкова страшно. Мога да се изкача на третото стъпало и да се опитам да свикна, а после, ако искам, ще се върна, ако искам ще продължа. Ако мога да се изкачвам до третото стъпало и да си свиркам, добре. Ако не мога да си свиркам, ще остана там, докато се науча, или пък ще си сляза, без никой да разбере.

Да ругаеш една кула никак не е лесно, когато единствената ругатня, която ти е известна, е „дявол да го вземе“ и запасите ми от ругателства се ограничаваха до нея още дълги години. „Дявол да го вземе“ не превръща страха в гняв така, както днешните ругатни — тъй че от петото стъпало ме разделяше много дълъг път.

Но идеята ми даде резултат. Сближавах се с всяко стъпало едно след друго. Представях си всяко от тях като нещо живо... Ако се задържа така, че да мога да си говоря с него, може би ще съумея да се изкача.

Когато вече можех да си подсвирквам на петото стъпало, пристъпих към шестото. Тук се задържах дълго... беше ми трудно да дишам, а още по-малко пък да подсвирквам. Защо имам чувството, че е толкова високо? Та аз съм само на шест стъпки от земята...

... *стъпалата ми* са на шест стъпки от земята. Главата ми, съсредоточие на моето съзнание, на живота и съществуването ми, е почти на десет стъпки височина! Не ми стига въздухът, за да си подсвирквам.

Но да! Щом е така, не се налага да изкачвам още деветнайсет стъпала! Трябва да изкача само толкова, колкото е нужно, за да погледна в резервоара — не със стъпалата си трябва да стигна резервоара, а с очите и няма да ми се наложи да изкачвам три и половина стъпала!

Подсвирнах си на шестото стъпало и стъпих на седмото.

Никога не поглеждай надолу, бяха ме предупреждавали братята ми.

Леко подсвирване и аз се почувствах така приятно, както когато видех някой скорпион да пропълзява към мен в леглото ми. Дори предпочитам да стоя на тази стълба, вместо да гледам някакъв скорпион да пълзи насреща ми, с извадено жило и разтворени пипала. Подсвиркване. Още едно стъпало.

Почувствах как ръцете ми отслабват и не ме държат здраво. Обгърнах горното стъпало с дясната си ръка и го притиснах до гърдите си. Ще падна едва ако ръката ми изневери.

Ами ако стъпалото се откърти..., ще полетя право надолу. Но какво правех тук? Ще се пребия, и то напълно безсмислено! *Защо правя всичко това?*

Вече се намирах на седемнайстото стъпало, вкопчил се с две ръце в дървената стълба, която тук беше по-тясна и от две стъпки. До рамото ми се надигаше тъмната грамада на водния резервоар. Той е голям и надежден, но ако стъпалата се срутят изпод краката ми, няма да има за какво да се хвана, за да се задържа. Тук не успях да си подсвирна. Не можех да правя нищо друго, освен да стискам с всички сили дървената стълба и да се старая да не извикам от ужас, а ми оставаха още две стъпала.

Още две стъпала, казах си аз. Само още две стъпала. Не са три, а само две. Няма да гледам надолу надолу надолу. Ще гледам нагоре. *Ще*

издигна очи към хълмовете... Така се моли татко преди вечеря, когато никой дори и не мисли да пада. Господи, каква височина! Още две стъпала.

След тези две стъпала свят ми се зави при вида на ръба на резервоара. Не толкова от вида му, колкото от мисълта, че този ръб е толкова близо, че мога да се хвана за него с две ръце. Но ако го направя, ще увисна и няма да успея да стъпя отново на стълбата. Ще остана да вися, докато пръстите ми изтръпнат и бавно се пусна...

Защо ми идват наум всякакви подобни мисли? Какво става с ума ми? Спри спри спри. Помисли си, че има само още едно стъпало.

Ръбът на резервоара целият е намазан с катран. Някой се бе качвал тук! И не само че беше се качвал, но е държал кофа с катран в едната ръка и четка в другата, тъй че да покрие с катран отвора на резервоара, за да не загние! Дали се е страхувал? Той се бе качвал тук преди мен, без да се бои, че може да падне. Безпокоял се е за дървото, да не изгние... Сигурно е седнал на ръба на резервоара, обиколил го е отвсякъде и го е мазал с катран, докато катранът се свърши. После пак е слязъл, взел е още катран, качил се е по стълбата и си е довършил работата!

От какво толкова се страхувам? Нали не ми се налага да боядисвам нищо, не ми се налага да правя каквото и да било. Трябва само да изкача още едно стъпало и да погледна вътре в този резервоар.

Това последно стъпало беше широко петнайсет инча. Аз се покатерих и погледнах нагоре към колелото на мелницата. То бе огромно и вече се издигаше на шест фута над главата ми.

Ето ги болтовете и нитовете на мелничните крила, приличащи на ръждиви петънца. Лек ветрец помръдна крилата на един инч, а само след секунда те се спряха и се обърнаха с още един инч назад. Колелото, което се извисяваше толкова близо пред погледа ми, ме накара да се почувствам още по-зле, ако това изобщо беше възможно. Всички размери бяха съвсем неочаквани за мен... Това колело трябваше да бъде малко, и при това най-високото нещо в цялата околност. Как може да е толкова грамадно, и то непосредствено над мойта глава, сякаш едва ли не и аз съм най-високо и ако падна, ще падна от такава гигантска височина.

Какво ще стане, ако някой ме зърне тъкмо сега? О, не, ако някой ме извика, аз няма да мога да отговоря и едновременно да се задържа и

ще падна. Моля те, Боби, моля те. Рой, моля ви, не идвайте точно сега.

Мъчително наведох глава инч след инч и погледнах в резервоара. От вътрешната му страна бяха изрисувани бели цифри — в дъното малки, на върха големи числа. А на дъното на резервоара, колкото и странно да е за такава висока точка във въздуха: вода! Зелена прозрачна вода, не особено дълбока, неподвижна вода малко под цифрата 400.

Рой беше стоял тук и бе виждал тази цифра, Боби също бе стоял тук, на същото това място, където се намирам аз в тази минута. Зная, че може да умра само след секунди, ако земята се разтърси под мене или ме духне вятърът. *Но аз съм също толкова смел, колкото са и моите братя!*

Предстоеше ми дълъг път назад, стъпка по стъпка, но сега, тъкмо в този момент, аз ПОБЕДИХ!

Аз вече ПОБЕДИХ! Аз се насилих да се усмихна при целия си ужас и впих поглед в небето като гладна пиявица. Те вече НИКОГА няма да могат да ме нарекат страхливец!

Неописуемо бавно аз извърнах глава от резервоара и кулата и погледнах надолу.

Докато съм се изкачвал, някой бе преобразил света. Пътят долу в ниското, покривът на нашата къща, саждите в комина, тук-таме разместените керемиди. Това бе чудесен дом-играчка с всичките му подробности за човечета за игра, не по-големи от пръста ми. Кактусите не бяха вече онези великански часовои, а безобидни джуджета — възглавнички за топлийки. Ето ги магаретата — пасяха на ливадата, подобни на пухкави катерици, ето я портата и дори минаващия покрай къщата път, който свързваше Бисби с финикс със сто мили помежду им. *Само ако можех да летя!*

Отсреща се издигаха планините. Макар че и аз бях нависоко, те все пак ме превъзхождаха. Един ден, Дики, когато ни видиш от високо, нима целият свят няма да бъде играчка за теб? И тогава, каква игра ще избереш?

Целият треперех, изпитвах леден ужас при всяко дори и най-дребно помръдване на очите и врата, тръпнех без да мога да се овладеея. Сигурно ще падна и ще умра, преди да стигна отново земята, но никога не съм виждал...

От въздуха... всичко се променя! *Прекрасно е!* Как е възможно животът да изглежда толкова обикновен на земята, а така великолепен от въздуха?

Дики ме наблюдаваше отгоре, както бях седнал на езерното дъно. На лицето му се появи едва доловима следа на облекчение. Една тежест бе вдигната от товара на хилядите спомени.

— Кога беше това? — попитах аз, все още зашеметен от видяното.

— Бяхме на седем години, ти и аз. Ти се превърна във възрастен и сам пое по пътя си, когато беше на девет години, когато Боби умря. След това само бъдещето започна да има значение за теб, ти искаше да порастеш, да бъдеш свободен и да вървиш по пътя си без излишен товар.

Той не се оплакваше, а само констатираше онова, което вече знаех.

— Остави ми всички спомени, които не желаете да имаш. Ето ги тук, всеки един от тях, но на мен не ми служат за нищо, аз не мога да ги разбера без тебе — гласът му стихна дотолкова, че го чувах с голямо усилие в пустинната тишина. — Само ти можеш да ми разкриеш техния смисъл.

Той мълчаливо ме изглежда, все още окован от тайните, които ме бяха направили безчувствен през детството. Нима аз съм единственият, който може да преодолее неговото невежество, помислих си. Нима съм единственият, който може да изтръгне камшика от неговите ръце, единственият спасител, който би могъл да има?

Помогни ми да разбера! — възкликна той. — Нужно ми е да зная! Спомням си всичко, но нищо няма смисъл за мен!

Вместо да се разтопя от мъка, аз се навъсих.

— Разбира се, че няма смисъл, Дики. Нищо няма никакъв смисъл.

— Но за теб това не са празни спомени! — той отчаяно се мъчеше да преодолее тази стъклена стена, която си мислеше, че го отделя от мен и която бе станала хлъзгава от въпроси. — Онази водна кула, Ричард! Ти знаеш какво означава тя!

Както седях, аз протегнах ръка и го хванах за рамото.

— Аз зная какво значи тя за мен, Дики. Но водната кула има милиони още значения, които аз не съм предпочел, значения, които не

са моята истина за водната кула. Нищо няма никакъв смисъл, ако не промени мисленето ни и нас самите.

— Говориш като възрастен — каза той. — Как така нищо да няма смисъл?

— Докато не осмислиш станалото в съзнанието си — отвърнах аз. — Изкачването на водната кула не означава нищо, докато не го осмислиш. Ако докато висиш във въздуха, решиш, че урокът на всичко това е, че височината е равнозначна на ужас, това променя целия ти живот. Нима би могъл да мислиш за бъдеще, в което да летиш? Никога! И дума да не става за височини, о, не, много благодаря!

— Това решение, този урок, който сам си избрал — продължих аз, — създава условията за хиляда възможни форми на бъдеще и премахва още хиляда други възможности, включително и мене като една твоя бъдеща възможност. Никакви височини означава никакви самолети, а това означава никакви полети, никакви планери, никакъв Шифърд, никакъв спомен за Дики, никакво отваряне на килията, в която си затворен, никаква наша среща посред това езеро на спомените.

— Ти не реши, че височината е равнозначна на страх.

— Толкова е прекрасно това, Дики! От върха на вятърната мелница думата ужас бе изписана с малки букви, а ЧУДОТО с главни. От тук аз извлякох смисъл, който промени целия ми живот: *Преодолееш ли страха, откриваш чудото*. Това си остава вярно и досега. Погледнах го в очите.

— Само ти единичък можеш да решиш дали онова, което е вярно за мен, е истина и за теб или пък чиста глупост — продължих аз. — Принципите, за които аз съм готов да умра, върховната справедливост, която ми е позната — за теб това са само предполагаеми възможности. Ти правиш избора между тях и животът, който ще изживееш, ще бъде последствие от този твой избор. Всяко твое да, не, може би, създава онази житейска школа, която хората наричат личен житейски опит.

Мислех, че сериозността на думите ми ще го накара да се замисли, но само след секунди той отново се спусна с въпрос към мене:

— За тези петдесет години ти сигурно си разбрал, за себе си, разбира се, какъв е смисълът на всичко, *какво става в света?*

— Общо взето, повечето неща съм разбрал — потвърдих скромно аз.

Откакто онзи смахнат Шифърд ми каза за книгата, която съм обещал да напиша за момчето, което някога съм бил, някаква част от съзнанието ми неспирно мислеше над нея.

— Разкажи ми всичко простичко — каза Дики.

Какъв бе този страх, който се прокрадваше в гласа му? Дали не се боеше, че мечтата му да узнае смисъла може да се осъществи, но той да не успее да го разбере?

И друг път ми се е случвало подобно нещо, когато съм се опитвал да изложа възгледите си за света без особен успех. Налагаше ми се отначало да изложа известни теоретически възгледи, за да положа основите. Но всеки път без изключение след два-три часа теория моите слушатели се вцепеняваха като каменни идоли с изцъклени очи, зареяни невиждащо в пространството. И тъкмо когато вече съм стигнал до интересната част, всички вече са престанали да ме слушат.

С Дики поне всичко щеше да бъде различно. Онова, което за мен е трудно да разбера, винаги е било най-вълнуващо на всяка възраст.

— За да откриеш своя път на земята — започнах да говоря аз, като седнах на пресъхналото езерно дъно, — трябва да разбереш две неща: силата на съгласието и смисъла на щастието. Но преди да ги разбереш, трябва да узнаеш принципа на самата вселена. А той е прост. Заключение се в две думи: *Животът е*. Всичко останало следва от това в логическа последователност. Ето как става...

Той се отпусна на колене на земята, очите му бяха на нивото на моите.

— Какво е да си стар?

— Моля?

Нима това интелигентно дете не разбираше какво му говоря?

— Как се чувства човек, когато е стар? — повтори въпроса си той.

Аз се вторачих насреща му.

— Не се ли интересуваш от принципите на вселената?

— Ти сам си ги измисляш — отвърна той. — Аз искам да зная онова, което ти знаеш.

— *Да ги измислям ли?* Това, за което ти говоря, е моят живот, това е всичко, което твърдиш, че искаш да разбереш! Струва ми се, че е дяволски важно човек да разбира принципите на вселената. Когато бях на твое място, бях готов на всичко, за да ги разбера. А и освен това, нищо не зная за възрастта. Аз не вярвам във възрастта.

— Не можеш да не вярваш! — възкликна той. — На колко си години?

— Престанах да ги броя преди много време. Опасно е.

— Опасно ли?

Той не се интересуваше от моята самоука философия, но възрастта беше важна за него. Как се променят хората!

— Опасно е да се броят годините — потвърдих аз. — Когато си дете е забавно да ставаш все по-голям. Празненства, подаръци, рождени дни и шоколадени торти. Но внимавай, Дики. Всяка прибавена година към тортата е въдица и ако погълнеш твърде много въдици, биваш уловен от една представа, от която не ще можеш вече да се отскубнеш.

— Наистина ли?

Той сигурно си мислеше, че се шегувам.

— Как умират децата? — попитах аз.

— Падат от някое дърво или ги прегазва тролейбус, или пък биват затрупани в някоя пещера... — отвърна той.

— Точно така — казах аз. — Как беше фамилията ти? Той сбърчи чело и вдигна глава към мене. Дали не бе забравил?

— Бах.

— Грещиш — констатирах аз. — Това е твоето презиме. Истинската ти фамилия в тази култура е номер и този номер е твоята възраст. Ти не си Дики Бах, ти си...

— ... Дики Бах, Девет.

— Поздравления! — казах му. — А хора с малки номера за фамилия обикновено умират при Нещастни Случаи — все са където не трябва и когато не трябва. Джими Мъркъл, Шест, държал твърде голяма връзка балони, вятърът ги духнал над морето и той никога повече не се завърнал. Ани фишър, Четиринайсет, потънала заедно с една каросерия, която се търкулнала от брега и паднала в морето. Дики Бах, Дванайсет, се взриви, докато приготвяше хидрозиново гориво за своята ракета в химичната си лаборатория.

Той кимна, опитвайки се да разбере накъде бия.

— А хората с големи номера за фамилия умират от Неизбежни Случаи, от които не може да се избяга. Господин Джеймс Мъркъл, Осемдесет и четири, завърши своя път миналата седмица с терминална летаргия. Госпожа Ан фишър-Стоувъл, Деветдесет и седем, бе покосена от Лотманова болест. Господин Ричард Бах, Сто четирийсет и пет, почина от безнадеждно напреднала възраст.

Той се разсмя на последното — възраст сто четирийсет и пет години е невъзможна.

— Е, добре, и какво от това? — запита той. — Какво толкова лошо има в рождените дни?

— Когато броят им е малък, смъртта не е неизбежна. Когато броят им стане голям...

— ... тя става.

— *Висок последен номер, налага се да се умира.* На това му се казва сляпа вяра — когато приемаш правилата, без да мислиш, когато вървиш по течението така, както се очаква от тебе. Ако не бъдеш бдителен, животът ти ще се превърне в низ от подобни неизбежни събития.

— А сляпата вяра е нещо лошо, така ли? — попита той.

— Не всяка сляпа вяра. Ако не приемаме никакви общоприети убеждения, просто няма да можем да съществуваме в това време-пространство. Но ако не вярваме във възрастта, смъртта за нас няма да бъде задължителна, само защото последният ни номер се променя.

— Но аз обичам тортите — каза той.

— По една свещичка за всяка година. Обичаш ли да ядеш свещички?

Той направи гримаса.

— Не!

— А торти обичаш да ядеш всеки ден. Не са ти нужни никакви свещи.

— Обичам да получавам подаръци.

— Ако се откажеш от рождените дни, ще можеш сам да си правиш подаръци всеки ден през годината.

Той помълча една минута, размисляйки над онова, което бях казал. Всички, които познаваше, празнуваха рождените си дни.

— Да нямаш деменция? — попита.

Аз отметнах глава назад и се разсмях. Спомням си, че в семейството ни интелектуалните ценности бяха винаги на първо място. Първата сериозна дума, която научих, бе речник. Мама ме бе научила да чета преди първи клас и аз се чувствах толкова горд, че родителите ми ценят интелекта повече от чувствата. Чувствата трябваше да се владеят, докато интелектът да се разгръща на воля.

В моя речник фигурираше не само думата „деменция“, но аз знаех и думи като „конфиденциален“, „превъзходен“ и „полисилабичен“. Когато исках да се покажа, използвах думите „антидизистаблшментарианизъм“ и „дизобутилфеноксиполиетоксиетанол“. Не държах особено на първата от тези показни думи, но и до днес ми прави удоволствие звучността на втората и я използвам при всеки удобен случай.

— Разбира се, че имам деменция, Дики, в най-добрия смисъл на думата.

— Просто си ме лишил от рождените ми дни. Това ли ти е добрият смисъл?

— Да. Хубавото е свободата от условностите. Отнел съм ти и още нещо.

— Какво?

— Когато човек не вярва в рождените дни, той се освобождава от представата за възраст. Не изпадаш в травма от шестнайсетия си рожден ден или от тринайсетия или от края на хилядолетието. Измерваш живота си според онова, което си научил, а не според това колко календара си сменил. Ако така и така ще се травмираш от нещо, то нека поне това да бъде фундаменталният принцип на вселената, а не някаква си дата, която може да се предвиди като следващия юли.

— Останалите деца ще ме сочат с пръст като Момчето без Рожден Ден.

— Да, така е. Сам решаваш. Ако смяташ, че има сериозна причина да броиш колко пъти си обиколил с тази планета около слънцето, пази си рождените дни, съобразявай се със своето малко часовниче. Налапвай въдицата всяка година и си плащай цената за това, както всички останали.

— Това е натиск върху мене — каза той.

— Щеше да е натиск върху тебе, ако те заставя да се откажеш от рождените си дни, когато ти искаш да ги зачиташ. Ако не си се отказал

от тях, значи не съм те заставял да го правиш.

Той ме изгледа накриво, за да ме предупреди, че въпросът му е сериозен.

Ти наистина ли си възрастен?

— Опитай се сам да си отговориш — казах аз. — Ти наистина ли си дете?

— Предполагам, че съм, но се чувствам толкова много по-стар! Ами ти имаш ли чувството, че си възрастен?

— Никога — отвърнах аз.

— Значи това объркано усещане остава? Докато си млад, се чувстваш стар, а когато остарееш, се чувстваш млад?

— Според мен ние сме същества, които нямат възраст. Това объркване на усещанията, чувството, че сме по-млади или по-стари от собственото си тяло, се дължи на противоречието между общоприетото мнение, че съзнанието трябва да се чувства на възрастта на тялото, и истината, че съзнанието изобщо няма възраст. Нашият ум не може да съгласува това противоречие чрез никакви норми на материалния свят и вместо да се опита да открие други норми, той просто се отказва от тези свои опити. Винаги, когато се почувстваме на различна възраст от онази, която номерът ни обозначава, просто си казваме „Странно усещане!“ и започваме да мислим за друго.

— Ами ако не започнем да мислим за друго? Какъв е отговорът?

— Не си слагай етикет с възрастта. Недей да казваш: „Аз съм седемгодишен“ или: „Аз съм деветдесетгодишен“. Щом си кажеш: „Аз нямам възраст!“ — и противоречието изчезва, както и странното усещане. Наистина е така. Просто опитай.

Той затвори очи.

— Аз нямам възраст — промълви той и след миг се усмихна. — Интересно.

— Вярно ли е?

— Получава се.

— Щом тялото ни е съвършено проявление на собствените ни представи за него — продължих аз, — а те са, че състоянието на тялото не зависи от времето, а от вътрешната ни нагласа, никога няма да се притесняваш, че си прекалено млад или да се плашиш, че си прекалено стар.

— Кой казва, че тялото е съвършено проявление на нашите представи? Откъде е дошло това?

— Аз се ударих по челото.

— А! Това е философия! Нали ми каза, че аз си я съчинявам и че е прекалено непонятна и досадна за едно момче само на девет години?

Той спокойно ме погледна и едва забележимо се усмихна.

Кой е на девет години?

Дики, позволи ми да ти разкажа една история.

— Обичам историите — каза той.

— Това е история от моите спомени, не от твоите. Ти си спомняш моето минало, а аз твоето бъдеще. Помнено твоё възможно бъдеще. Но вместо да ти я разказвам, аз ще ти я разкрия пред очите, съгласен ли си?

— Да — отвърна той, повече любопитен, отколкото уплашен. — Пак ли ще има философия?

— Това е една случка. Истинска история от твоето бъдеще. Влез в моите мисли и наблюдавай какво става. После ще кажеш дали е философия или не.

Постепенно Дики започваше да става мой приятел, съучастник в приключенията.

— Внимание, започваме.

Аз затворих очи и започнах да си припомням.

В празното ми вътрешно пространство на сребърна нишка висеше стоманена везна, тежка и уравновесена. Години наред аз бях живял, учил, играл върху тази везна, задържайки се по средата, без да нарушавам равновесието или когато това ставаше, то бе съвсем незабележимо.

Но в юношеските години всички ценности се подлагат на проверка.

— Зная какво трябва да направим — каза Майк. Бе летен ден по пладне, в неговия дом. Баща му беше на работа, майка му за покупки. И тримата с Майк и Джак скупаехме. Аз дори тайничко си мислех, че няма да е лошо да можеше да започнем училище час по-скоро.

Какво да направим? — попитах аз.

— Ами да пийнем по нещо!

Внезапно се почувствах напрегнат. Той нямаше предвид лимонада.

— Какво да пийнем?

— Да пийнем БИРА!

— Говориш празни приказки! — възкликна Джак. — От къде ще я вземем тази БИРА?

— Има с тонове бира. Може ли да пропуснем да пийнем по глътка?

Изведнъж ме тласкаха в посока, която не исках да поемам... Най-неочаквано се озовах толкова далеч от вътрешния си център, колкото никога не съм бил. Везната, която за мен означаваше покой и равновесие се наклони опасно под краката ми.

— Идеята не ми се вижда много умна — казах аз. — Баща ти ще разбере. Когато се върне и не открие бирата...

— А, не — отвърна Майк. — Ще имат гости довечера. Купили са толкова много бира, че няма да забележи, ако липсва малко.

Майк изчезна в кухнята и се върна с три бутилки в едната ръка и три чаши в другата. Отварачката държеше между зъбите си. Постави чашите върху масичката.

Това е пълно безумие, мислех си аз. Не трябва да пия, та нали не съм възрастен!

— Мислиш ли, че ако те хване, ще те осакати или само ще те пребие от бой? — попитах аз.

— Няма да ме хване — отвърна моят приятел. — Хайде, хайде, нали рано или късно ще трябва да се научим да пием. Колкото по-рано, толкова по-добре! Нали, Джак?

— Разбира се...

— НАЛИ ТАКА, ДЖАКИ?

— ТОЧНО ТАКА!

— НАЛИ ТАКА, ДИК?

— Не зная. Може би...

— Е, да налеем тогава за двама мъже и едно бебе.

Е, добре, хайде — склоних и аз.

Кой знае, мислех си аз. Може пък бирата да се окаже вкусна. Добре е да пийнем нещо разхладително в такъв горещ ден. Всички мъже пият бира с изключение на баща ми. Едва ли ще се напия от една чаша, а ако е толкова вкусна, колкото разправят, какво от това, че съм няколко години по-малък?

Вътрешното ми равновесие бе толкова разклатено, че едва можах да се задържа да не рухна. Не знаех какво можеше да се случи, ако падна, но и не исках да разбера.

Майк отвори бутилките и пенливата течност преля от чашите.

Пръв вдигна своята и облиза устни.

— Е, момчета, на здраве!

И ние отпихме.

Едва отпих и гърлото ме стегна. За студена, беше студена. Но вкусна? Беше направо отвратителна. Твърде съм малък наистина за бира.

— Гадост! — възкликнах аз. — На това ли му се казва вкусно?

— Разбира се! — възкликна Майк с високо вдигната чаша и ни изгледа подред.

— Да — потвърди Джак. — Бих могъл да свикна с това.

— Я не се шегувайте — казах аз. — Да не сте се побъркали? Това нещо има вкуса на химикалите от моята лаборатория — изсипали са го в съда и са го оставили да из-гние.

— Това е *ферментация* — става дума за ферментация. Майк беше забравил, че сме приятели.

— Това е истинска бира, разбираш ли? Няма значение дали ти харесва или не! Колкото повече пиеш, толкова повече ще ти харесва! Но сега, *длъжен си да я изпиеш*.

Аз застинах от ужас... Нима съм длъжен да сторя това, независимо как се чувствам? Това ли значи да си възрастен, да правиш онова, което правят всички останали?

Никак не ми харесва тази работа. Как ли да се измъкна? Помощ!

Отговорът дойде от дълбините на съзнанието ми. Нещо в мен се взриви, вратите бяха изкъртени от пантите, неимоверна енергия нахлу в главата ми и закипя:

Тази мижитурка си въобразява, че може да ми казва какво да правя и какво да не правя! Какво значи това „Длъжен си“? Нищо не съм длъжен, щом не искам! Този палячо се опитва да ми казва НА МЕНЕ какво ТОЙ иска да правя?

Ударих чашата в масата и бирата се разля навсякъде.

— Изобщо НЕ СЪМ длъжен да я пия, Майк! НИКОЙ не може НИЩО да ми налага!

Двамата се опулиха насреща ми, без да могат и дума да обелят, със замръзнали чаши във въздуха.

— НЕ СЪМ длъжен! — Скочих на крака толкова бесен, че никой не би посмял и с пръст да ме докосне, за да ме спре. — НА НИКОГО!

Затръшнах вратата и изскочих на улицата. Аз самият бях не по-малко изменен, отколкото онези момчета вътре. Кой беше този дивак, който беше се пробудил в мен? Това не бе някой, който просто е попрекалил, това бе един напълно непознат, изникнал някъде изотзад, който ме сграбчи и ме изхвърли от пътя си, без ни най-малко да се интересува от мен, нито от когото и да било. Това бе един пълен БЕЗУМЕЦ!

Закрачих надолу по улицата към къщи и бързо изстивах. Внезапно забелязах, че гигантската везна под мене бе придобила стабилността и равновесието на гранитен блок. Удивено запримигах, поусмихнах се, после се разсмях на висок глас и закрачих по-бързо. Онзи младеж май е доста буйничък! Но това съм аз! Той е на моя страна! Слушай, младеж, кой всъщност си ти?

Никой не може да те заставя да правиш каквото и да било. Разбираш ли, Дик? Никога и никой! Нито Майк, нито Джак, нито мама и татко, нито никой в живота няма право да ти налага какво да правиш и какво да не правиш!

Направо зяпнах от удивление. *Той се интересува от мен!*

Да. И други хора се интересуват от мен, ще ги срещнеш в живота си. Ти имаш значение, момче, и ако се окажеш съвсем беззащитно и не можеш само да се защитиш, аз ще ти помогна!

Почакай малко, казах си аз. Та нали Майк е мой приятел? Защо трябва да се защитавам от собствените си приятели?

Глупак си ти, глупак. Чуй ме, защото няма да ме видиш отново, докато пак не загубиш равновесие и не се уплашиш. Майк не е твой приятел. Още сега трябва да проумееш, че най-добрият приятел, когото имаш, това е Дик Бах. В теб се крият много лица и щом поискаш, можеш да ни извикаш. Никой не те познава, никой не те познава истински, освен нас. Ти можеш да се самоунищожиш или да полетиш отвъд звездите, но *никой не се интересува, никой няма да те съпътства във всичко, както ние!*

След минута си мислех: Благодаря, че ме спаси в онзи момент. Извинявай, че се държах като такъв глупак. Има да уча още толкова

много неща.

Никой не ми отговори.

Казах благодаря, не чуваш ли? Говоря сериозно!

Никакъв отговор. Моят непристъпен вътрешен телохранител си бе отишъл.

Нима това ще се случи с мен? — попита Дики, объркан и малко уплашен от бъдещето. — Със сигурност ще се случи, ако направиш поредицата от избори, която съм направил аз. Но като следствие на онзи момент се случи нещо, за което трябва да узнаеш.

— Покажи ми го — каза той.

Недалеч от къщи забавих крачка и свърнах към един пущинак, обрасъл с високи, зелени пиреи и легнах сред тревите, маскиращи убежището, което си бях изкопал миналото лято.

Легнах по гръб и се загледах в небето. Летните облаци плуваха над главата ми на големи купове и се носеха по вятъра.

Винаги си бях мислил, че всеки глас в съзнанието ми не може да бъде нищо друго, освен собственият ми вътрешен глас, отекващ сякаш в куха пещера. Това понякога бяха съзерцателни размисли, друг път празно бръщолевене, на което не обръщах никакво внимание, сякаш духът си прави гимнастика с думите, за да не му бъде студено.

Но да мисля за различни нива, които живеят в мене? За такива страни от собствената ми личност, които още не познавам? Целият горях от любопитство.

Ако тези вътрешни гласове не са просто ехо, нима не бих могъл да превърна тази компания от бърборковци в учители и наставници?

Навъсих се. Невъзможно. Как така сам ще възпитам собствения си учител? Това не може да стане.

Това приличаше на изследване под гигантски микроскоп. Отговорът се намираще под обектива, но все още извън фокус. Бях на ръба да го открия, малко да помръдна тук, внимателно...

Ами ако учителите ми са тук, в този момент?

Вместо съзнанието ми непрестанно да бръщолевя, какво би станало, ако за малко млъкне и се *заслуша*?

Никога досега светът не беше ми се струвал толкова отчетлив, никога цветовете му не са били толкова чисти. Тревата, небето и облаците, дори и вятърът бяха ярки и откроени.

Моите учители съществуват вече!

Какво ако всички тези нива вътре в мен са мои *приятели* и знаят много повече, отколкото зная аз? Би било сякаш...

„... сякаш сте капитан на параходна фрегата, сър, много млад капитан на великолепен бърз кораб.“

Мигновено в съзнанието ми небето и облаците преминаха в друга сцена: ето го момчето в синя униформа и златисти еполети, застанало на палубата на абаносовия корпус на боен параход, платната, които се издуваха като облаци на мачтата.

Дали тази картина се бе родила в моето съзнание, или някой я бе изрисувал там със светкавичен замах?

Корабът се носеше, носен от вятъра, порещ вълните: едно момче стоеше на палубата, униформени моряци работеха наблизко.

Очарован от тази мисловна игра, аз нямах търпение да видя какво ще стане по-нататък. Наближавахме подводни плитчини, чудовищни корали се издигаха под водата.

— Огромни вълни! — извика наблюдателят. — Съвсем пред носа!

Корабът продължаваше пътя си, всяка дъска, всяко въже, всеки метър платно и всеки човек на борда бяха съсредоточени в движението напред, в неизменния курс.

— Където има вълни, там има и рифове, нали така? — казах аз, като схванах мигновено какво става, превръщайки се в онова момче. — Ако не сменим курса, ще се ударим в рифовете, нали?

— Да, сър, ще се ударим — раздава се гласът на първия помощник; загорялото от слънцето лице на стария моряк е съвършено безстрастно.

— Кажи им да сменят посоката!

— Сам поемете кормилото, капитане, или дайте нареждане на кормчията — отвърна помощникът. — Той не се подчинява на други нареждания.

От горната палуба виждах как сините вълни кипят и се разливат в бяла пяна на дузина корабни дължини пред нас.

Никой няма право да дава разпореждания на кораба, освен капитана.

Отправих се към румпела по-скоро уплашен, отколкото готов да давам заповеди.

— Смени курса!

Спиците на колелото мигновено се завъртяха, корабът обърна, окъпан в пелена от пяна, сякаш мустанг бе преминал с пълна скорост по вълните.

Екипажът се спусна към въжетата и платната, когато фрегатата се понесе по посока на вятъра, сменяйки ляв курс с десен, и платната заплющяха в небето.

На главната палуба офицерите гледаха какво става, без да се противопоставят на капитана. Няма значение на каква възраст е той, нито последиците от заповедите му. Дълг на екипажа е да изпълнява заповедите му безпрекословно. Коментар може да се направи само по искане на капитана.

Представата ми бе по-ярка и отчетлива от цветен филм и на екрана течеше моят живот.

Тази представа не беше плод на собственото ми въображение. Бях помолил да ми се яви, но не я бях измислил аз. Дали наоколо ми няма някакъв невидим екип? Кой ми представяше това видение?

— На ваше разположение, сър.

Дали и този глас, ясен като самата представа, бе също плод на моето въображение?

— Да, сър. Ние говорим език, който ти за известно време си изоставил. Твоето въображение превежда нашето познание в образи и думи, с които си служиш по време на това пътешествие.

— А вие говорите само когато човек се обърне към вас, така ли?

— С думи, да. През останалото време се проявяваме като чувства, интуиция, съвест.

Фрегатата свистеше и се носеше напред, готова да поеме ту в тази, ту в друга посока според желанието ми. Аз отидох на кърмата, обхванах бизана с двете си ръце и го притиснах към себе си. Моят скъп кораб! Защо една идея, която чувствам толкова близка, изглежда толкова трудна за вярване?

— Аз се разпореждам тук — повторих аз, за да се убедя напълно в това.

— Да, сър.

— А вие сте тези, които ме спасихте от Майк и бирата, така ли?

— Не, сър. Това беше... във видението ти това беше вторият помощник. Ние сме готови да дадем живота си за тебе, сър, но по различни начини. Вторият помощник вижда нещата повече в черно-

бели краски в сравнение с останалите от нас. Когато ви грози опасност, той просто се изстъпва напред, без да се страхува от нищо, сър.

— А вие не постъпвате ли така?

— Всеки от нас е различен.

През целия си живот съм се чувствал самотен. Бях тихо дете, което чувстваше в себе си нещо непонятно, нещо силно и добро, което се стаяваше в мен по някакъв непонятен начин.

И в този миг аз разбрах. Това нещо бе моят кораб и неговият таен екипаж. Никога досега не бях съзнавал, че аз се разпореждам с абсолютна власт с кораба на своя живот! Аз решавам неговата мисия, правилата и дисциплината в него. Всяко съоръжение и платно, всяко оръдие и всяка жива душа на борда. Аз съм капитанът на един екипаж, който е способен да ме преведе през челюстите на ада още на минутата, когато кимна в тази посока към кормчията.

— Защо не сте ми казали за своето съществуване? — попитах аз. — Толкова много неща имам да уча! Та аз се нуждая от вас! Защо не сте ми казали, че сте с мене?

Лежах сред тревите, заслушан във вятъра.

— Не сме ти казали, сър, защото не си ни попитал — достигна отговорът им до мене.

Отворих очи след дълго мълчание. Дики седеше наблизко със затворени очи и разглеждаше кораба.

— Е, как ти се струва, момчето ми? — попитах аз. — философия ли е това или не? Той отвори очи.

— Не зная — отвърна, като ме наблюдаваше. — Но отсега нататък, наричай ме Капитане.

Докоснах го с юмрук съвсем лекичко, за да потвърдя, че идеята му съвсем не е лоша.

Това е извън моите интереси, мислех си аз, докато гледах невиждащо в огледалото и нанасях по лицето си лосион след бръснене. Медицината — това е неправилен път.

Аз съм стъписай от лицемерието на медицината и ужасен от нейните догми. Хапче за всичко — та това е лудост. Всяка таблетка, независимо дали е придобита легално или не, предписана или не, купена открито или изпод тезгяха, всяка таблетка ни откъсва от познанието на собствената ни цялостност и от възможността да постигнем истината. Най-доброто лечение е да се откажем да

приемаме всякакви лекарства без изключение. Престъпление е от моя страна да поддържам една гълпа от хора, които се отнасят към тялото като към механизъм, а не като към изявление на мисълта и която не успява да надникне зад привидностите.

Леели е моята противоположност. На шкафчето до леглото ѝ са натрупани медицински книги, които тя може да чете с часове с широко отворени очи. Понякога смръщва вежди и си мърмори: „Ами храненето! Упражненията! Как може да ги пренебрегват?“ — но като цяло сложните медицински заключения ѝ доставят голямо удоволствие.

Тя е свободна да чете каквото си поиска, напомням си аз, може, ако ще, да изучава черна магия, щом това я интересува. Но то!? Нима мога аз да поддържам една система на обсебени от хапчетата бели престилки, които са твърде заети със своите мании, за да си дадат сметка, че ние предизвикваме собственото си внимание чрез цял спектър от творчески заболявания? В никакъв случай!

В това настроение се обличах за благотворителния бал на медиците.

Леели смяташе, че поканата към нас е привилегия да дадем своя, макар и незначителен принос за напредъка на познанието в борбата срещу смъртоносните болести и мъчителна агония.

— Да отидем! — съгласих се аз. Рядко виждам своята съпруга облечена за танци. Това, че бях пренебрегнал собствените си принципи в подкрепа на едни изследвания, които дърпаха човешкото съзнание назад — нима това е висока цена за подобна гледка?

Аз се облякох в най-тъмния си костюм, сложих си малка значка с изображение на „Чесна“ на ревера и я из-лъсках с палеца.

— Ще ми помогнеш ли да си закопчаю ципа, скъпи? — провикна се тя от банята. — В кръста ми е добре, но нагоре или платът се е събрал, или аз пълнея.

Винаги ми е приятно да предложи помощта си и веднага се спуснах към банята.

— Най-сетне! Благодаря ти! — каза тя и хвърли поглед към огледалото. Пооправи ръкава. — Как мислиш? Подходяща ли е?

Тя чу тъпия удар на падащо тяло и след миг се обърна да ми помогне да се изправя, като ме подпря на касата на вратата и зачака да чуе критиката ми.

Роклята беше от мека черна коприна с дълбоко деколте и цепка отстрани, обгръщайки тялото ѝ в дълга чувствена прегръдка.

— Хубава е — едва можах да промълвя аз. — Много е хубава.

Върнах се с усилие и сложих една четка на косата си. Да положа известно усилие поне малко да изглеждам достоен за тази жена, когато влезем в балната зала.

Тя се наблюдаваше в огледалото, оценявайки своя образ по стотици най-строги критерии. После се обърна разколебана.

— Не е много предизвикателна, нали? Гласът ми изневери.

— Ако не излизаш от спалнята — едва успях да промълвя аз, — е много добре.

Тя ми хвърли намръщен поглед в огледалото. Когато Леели се облича официално, в нея заговорват ценностите на безкомпромисното ѝ холивудско минало, а това е сериозна работа.

— Моля те, Ричи, кажи ми наистина какво мислиш. Ако е прекалено предизвикателна, ще я сваля...

Свали я, помислих си аз. Нека си останем тази вечер у дома, Леели, просто да се вмъкнем в другата стая и малко по малко, съвсем бавно да свалим твоята удивителна рокля от церемониите по връчване на „Оскар“ и да забравим за следващата седмица да излезем оттам.

— Недей — казах ѝ аз, въпреки че съжалявах за пропуснатия шанс. — Тя е направо чаровна. Много подходяща, даже изключително подходяща за този бал. Пълнолуние е и Полицията сигурно няма да отговаря на телефона.

Тя продължи със своя скептицизъм.

— Купувала съм я преди да се запознаем, Ричи, има повече от двайсет години — каза тя. — Дали бялата копринена рокля не е по-подходяща?

— Може би е по-подходяща — отвърнах аз в огледалото. — Поне не се хвърля толкова в очи. Никой в този град не е виждал през живота си подобна рокля.

Двайсет години, а дори от любезност не можех да се въздържа да не я гледам прехласнат. Тя ме е пленила, помислих си. Ако поиска, Леели може да се облече така, че да те убие, но това щеше да бъде направо масово убийство!

Спомням си една бележка, която бях написал преди да се срещнем и която намерих години след това под купчина книжа:

„Когато двама влюбени приемат идеалите един на друг, те започват още повече да се привличат с времето.“

И ето че тези думи се сбъдваха. Тя стоеше и мислеше дали да си сложи огърлицата единично или двойно. И тази жена беше моя съпруга!

Гледах я прехласнат и удивен. Дали изглежда толкова прекрасна, защото има един субективен ореол около любимите ни хора, независимо как те се променят в очите на света — един за друг винаги си остават красиви? Или това става вследствие на съзнателния ни избор да изглеждаме все по-красиви с всяка изминала година като един вид подарък за другия?

Никакво пушене и пиене, никакви наркотици, никакви интимни връзки с други. Никакво месо, кафе, захар, мазнини, шоколад, никаква преумора и стрес. Работа без бързане, по-малко храна, повече спорт, градинарство и планеризъм, плуване и йога, чист въздух и пресни сокове, музика, учене, разговори и сън. Всеки бе водил упорита борба с лавина от обстоятелства и пречки, всичко бе резултат на съзнателна победа след повече или по-малко отчайващи провали. Шоколадът бе моят най-лош демон, безжалостните работни дни беше онова, което Леели трябваше да преодолее.

— Човек не може да пожертва толкова много без никаква награда — казах си аз.

— Моля?

Време беше да тръгваме. Кичурче руса коса искаше да се завие наляво, а тя търпеливо го пригладжаше надясно. Беше станало късно за преобличане. Убийствената рокля щеше да дойде с нас. Как ли правеха женските дрехи така че да очертават такива невероятни форми?.

— Толкова си красива, че едва мога дъх да си поема. Тя извърна глава от огледалото и ми се усмихна.

— Сериозно ли говориш? — и тя протегна ръце към мен. — О, Уки, благодаря ти. Извинявай, че понякога обръщам толкова внимание на това. Не искам да се срамуваш от мен, когато излизаме заедно.

Прегърнах я и после я пуснах, за да довърши тоалета си. Защо външността е от толкова голямо значение? На времето смятах, че физическата красота не е задължително условие за човека до теб.

Търсех красота, но не знаех защо... Нима онова, което е вътре в нас, не е най-важното?

Трябвало е навремето да зная какво търся, преди да питам защо. Ако ние с жена ми не бяхме красиви един за друг, нямаше да преживеем онези бури, когато всичко друго изглеждаше загубено.

— Не мога да я разбера — стенех аз не един и два пъти. — Упорита луда перфекционистка! Ако не беше толкова красива, кълна се, че щях да я напусна завинаги!

И въпреки това, имаше красиви жени в миналото, които напусках, без дори да се замисля, когато бяхме научили всичко, което имахме да научим едни от други. Някои поразителни на пръв поглед жени се правръщат в нещо съвсем обикновено, след като ги опознаеш по-добре. А други, които са единствени по рода си, наши сродни души, те стават толкова по-красиви, колкото повече се сближаваме с тях.

Дали ние с Леели бяхме такива сродни души? Нима бих могъл дори да си представя, че Нейно Величество Красотата може да се приюти при нас и да остане завинаги, и да става дори още по-блестяща? Това никога не ми се беше случвало преди и ето я, че стоеше тук пред мен.

Тя приключи тоалета си пред огледалото, заметна един черен копринен шал на раменете си и се протегна за чантичката.

— Готова съм!

— Чудесно!

— Обичаш ли ме?

— Да — отвърнах аз.

— Не мога да разбера защо...

— Защото си прекрасна, сърдечна, умна, добра, любознателна, чувствена, интелигентна, изобретателна, уравновесена, многостранна, свободна, открита, пряма, отзивчива, бляскава, практична, забавна, красива, положително мислеща, талантива, изразителна, акуратна, проникателна, загадъчна, изменчива, любопитна, безгрижна, непредсказуема, силна, решителна, предприемчива, сериозна, искрена, безстрашна и мъдра.

— Гледай ти! — каза тя. — Отсега нататък ще се постарая никога да не закъснявам!

Почувствах се като преоблечен Робин Худ, когато влязохме в балната зала, която бе точно копие на тази в Нотингам. Хората си

кимаха с глава, смееха се и се стремяха да блеснат, като отпиваха шампанско от кристални чаши с дълги столчета. Ето че успяха да ме уловят, мислех си аз; мене, воинстващия противник на медицината, да ме заобикалят медици от всички страни. При първия тост в чест на аспирина с мене е свършено — аз ще излея чашата си и всички ще надигнат глас срещу мене и ще ме сочат с пръст.

В този момент си спомних за стълбата. Ще се покатеря на върха, ще разбия високите френски врати, навсякъде ще се посипят трески и стъкълца, ще прескоча през балкона на перваза, ще се покатеря по готическата стена до покрива и ще се изгубя в нощта.

Аз съм самоук отшелник, работил съм като авиатор за развлекателни полети по ливадите на Средния Запад, банкрутирал човек, който едва се бе измъкнал от най-бедните съсловия... Какво общо бих могъл да имам с всички тези светила? Защо аз, който си бях пробил път сред малцинството на света — сред привържениците на идеята Всички-лекарства-са-зло — трябваше да участвам в Бала на Мнозинството? За да се насладя на вида на моята съпруга, припомних си аз.

Очите на Леели блестяха. Аз вдигнах копринения шал от раменете ѝ.

Хванах я за ръка, почаках един-два такта, докато пода под нас се превърна в просторни житни поля и двамата се понесохме, прекрасни и грациозни, сливайки се с изящните австрийски мелодии в интерпретация на Щраус, Не може да се опише как изглеждаме, когато танцуваме с Леели, но се чувстваме слети с музиката.

— Човек би помислил, че на тези доктори трябва да им е омръзнало от тяхната анатомия — казах, въртейки се в танца.

— Да? — възкликна тя царствено. Косата ѝ се развяваше в такт с танца.

— Не. Откакто ти влезе, не съм забелязал нито един мъж, обърнат с врат към нас.

— Глупости — каза тя, макар че думите ми бяха напълно верни.

Колко спокоен се чувствах, преди да се науча да танцувам! За да бъдеш майстор-любител на танца, не се изисква нито риск, нито усилие и за мен това е по-лесно от всичко.

Любителският танц обаче не е така вълнуващ, човек не чувства как тялото се носи в потока на музиката. За да изпитам това вълнение,

аз трябваше да стигна до истински подиум и наистина да се науча да танцувам. Тялото ми известно време се препъваше в една танцова зала, обгърната от огледала. Каква неприятна мисъл. Не съм стигнал дотук, бях казал на жена си, за да започвам като неопитен новак в каквото и да било.

Леели не беше съгласна с мен и вземаше уроци сама. Прибираше се у дома така озарена след нейните вечерни уроци по танци, че аз бях учуден. Какво толкова приятно може да има в танците?

Тя ми показва една-две стъпки и само след миг надменното ми самочувствие загуби значение пред удоволствието да уча с нея.

Страховете ми се оказаха съвсем основателни. Седмици наред се чувствах като Франкенщайн, измъкнал се от някакво мазе, че и по-лошо. Електродите в неговия мозък едва ли са просветвали толкова ярко, колкото моите чудовищни обувки, тъпчейки всичко пред себе си. Ако не се откажеш обаче, рано или късно...

Сега целият се отдадох на музиката, не виждах никой друг в залата, освен нея. Благодаря ти, млади Ричард, за смелостта да напуснеш сигурните си стени! Имах чувството, че съм на небето, докато бях носен от музиката и жена ми сигурно си мислеше същото.

— Когато си бил малко момче, Уки, не си ли си мислил, че си дошъл тук някъде от звездите?

— М-м. Знаех това със сигурност.

Спомних си изобретенията от мен самия телескопи. Когато гледах през техните лещи, имах чувството, че гледам през прозорците на космически кораб, търсейки истинския си дом.

— Аз също мислех така — каза тя. — Не че съм от някоя съществуваща планета, а просто от Там.

Аз кимнах и я въртях сред другите танцуващи двойки ту вляво, ту вдясно.

— Ако някой ме помоли да му посоча пътя към дома — казах аз, — аз бях готов да посоча нагоре, без дори да зная защо, до не много отдавна.

Тя вдигна глава.

— Не можех да посоча навътре към себе си: вътре в мен имаше едно тясно пространство натъпкано, с телесни части така, че едва можех да дишам. Не можех да посоча нито наляво, нито надясно: тези посоки не биха ме отвели до нищо друго, освен едно преместено тук.

Единствената посока, която ми оставаше, бе нагоре, далеч от земята и аз дълго време изпитвах носталгия към звездите.

— Аз все още я изпитвам — каза тя. — Ако същества от летяща чиния се спуснат и кацнат на покрива, нима няма да им кажем да ни заведат с тях у дома?

Тази представа ме накара да се усмихна. Нашият покрив не е достатъчно здрав, за да издържи космически кораб. Дали ще бъдем готови да отлетим с посетителите от космическото пространство, след като те са изравнили кухнята ни със земята?

— Те няма как да ни заведат у дома — казах аз. — Ние не сме дошли от звездите. Как биха могли едни посетители отвъд това време-пространство да ни посочат пътя към дома?

— Може да разполагат с карти.

Не можах да намеря отговор, замислих се над думите ѝ, докато музиката засвири началните пасажи, въздъхна и спря.

Съществуват карти, мислех си аз. В онзи период от миналото аз не сочех звездите, а само нещо, което е откъснато от земята. Когато вътре в душата си разбрах, че моят дом не е на определена планета, аз се опитвах да покажа сам на себе си, че домът не е *нико* място, но не бях успял да проумея това доскоро.

Седнахме на една маса, срещнахме непознати: лекар с неговата съпруга, болнична директорка с нейния съпруг. Питах се, какво да кажа след първоначалното „здравейте“.

Не се ли чувствате отговорни по някакъв начин за това зависимо от хапчетата общество, което ни заобикаля? Чувствате ли се щастливи като вярвате, че ние сме безпомощни пътници в нашите тела? Вярно ли е, че лекарите се боят от смъртта повече, отколкото представителите на останалите професии и че при тях се регистрират далеч повече случаи на самоубийства?

Дойде ми наум да попитам има ли сред присъстващите някой умболог.

Умболог ли?

Лекар, който се занимава със заболяванията на сянката, бих обяснил аз: прекършена сянка, изкривена сянка, липсваща сянка, хиперумбрия — прекомерна активност на сянката. С други думи, *умболог*! Има ли тук някой умболог?

Това е безумие, биха се разсмели те. Сянката просто имитира движенията на тялото.

По същия начин, безумно е да се забравя, че тялото имитира състоянието на вярата. Нито един умболог ли няма тук? При толкова много лекари в залата? След тези думи бих си излязъл.

— Доколкото зная, вие летите на „Скаймастър“! — възкликна директорката.

Погледнах към нея. Дали лекарите могат да четат мисли?

— Значката на ревера е на „Чесна Скаймастър“, нали така? — попита тя.

— О! Да, разбира се — отвърнах. — Малцина забелязват.

— Аз карам „Чесна 210“ — каза тя. — Почти като „Скаймастър“ е. Едномоторен „Скаймастър“.

— „Чесна“, „Чесна“, „Чесна“ — възкликна лекарят. — Аз ли съм единствен на тази маса, който кара „Пайпър“? Не си и представям как някой от вас би приземил „Туин Команч“.

— С пълна газ и леко спускане — казах аз. — Не е чак толкова трудно.

Усмихнах се, за своя собствена изненада.

След малко погледнах към Леели и тя невинно сви рамене: човек никога не знае... една вечер, прекарана в танци и разговори за самолети не е чак толкова зле.

И така, вечерта премина. Танцувахме много. Запомних това, че мнозина лекари са също така и авиатори, залата бе пълна с лекари-пилоти. До полунощ се бяхме запознали с десетки и бяхме изпитали удоволствие от това познанство. И колкото и невероятно да бе, аз се чувствах като у дома си.

Това, че те имат различни възгледи, не означава края на света. Те дават най-доброто от себе си, не насилват хората да ползват услугите на медицината въпреки волята им, за всички ни има място под слънцето.

Тостът в чест на аспирина така и не се състоя, не ми се наложи да бягам на покрива сред пръски от френско стъкло. Това беше фантазия на деветгодишно момче, помислих си, може би на Дики, който ме гледаше напрегнат зад завесата право в очите, готов да се бори или да избяга.

Убийствената рокля на Леели бе великолепна, но не предизвика припадък у мъжете, нито смъртоносна завист у жените, всяка от които бе по своему елегантна.

— Толкова много научих тази вечер! — каза жена ми по пътя към дома.

— Казвай едно по едно. Тя се усмихна.

— Първо, това как танцуваме. В сравнение с преди, днес ние сме просто съвършени. Напредваме и това ми е много приятно.

— Това се отнася и за мен.

— Второ, това се отнася и за теб. И на теб, както се оказва, ти беше приятно да се облечеш и да отидеш на бал! И то с хора, които вярват в медицината! Аз, разбира се, не дадох вид, но очаквах през цялото време, че ще започнеш неравна битка на смърт с всички наоколо за това, че тялото е съзнание и защо трябва да се третира с химикали, когато промяната в мисленето, и така нататък и така нататък.

— Въздържах се — отвърнах.

— Само защото много от тях летят със самолети. Ако не бяха пилоти, щеше да ги вземеш за слуги на дявола на фармацевтиката, обречени да горят в ада. Но след като са летци, ти погледна на тях като на хора като тебе, без нито веднъж да им викнеш в лицето *Дяволски Бели Престилки!*

— Не, аз по природа съм възпитан човек.

— Освен когато се чувстваш заплашен — каза тя. — А престана да се чувстваш такъв, когато разбра, че и те като теб обичат да летят.

— Е, да, така е.

— Трето, хареса ми онзи разговор за завръщане у дома. Наистина съм се чувствала като чужденец през по-голямата част от живота си. Не защото много често съм сменяла местожителството си, а защото бях чужденец. Не мислех като останалите там, където израснах, не мисля като майка ми, нито като баща ми или другите от семейството.

— Ти мислиш като другите от семейството си, скъпа — казах ѝ аз. — Само че твоето семейство не са тези, които си мислиш.

— Вероятно си прав — каза тя. — Докато разбрах, че и извън семейството съм много самотна. И тогава намерих теб.

— Мен ли? — учудено възкликнах аз. — Ти си се *омъжила* за човек-който-в-много-отношения е твой *брат*!

— И бих го сторила отново — каза тя без никакъв свян. — Колко са хората, Ричи, които си мислят, че са особени и различни от другите, че са самотни чужденци, само защото не са срещнали своето семейство?

— Ако не сме били особени и различни — казах аз, — ако не сме били далеч, ние никога не бихме узнали радостта да се завърнеш у дома.

— Ето, отново заговорихме за дома. Кажете ми, какво е домът за теб?

Започнах изречението, без да зная как ще го завърша.

— Домът според мен е онова, което познаваш и обичаш.

, Почувствах, че думите ми отекнаха в мен, както всеки верен отговор отеква в съзнанието.

— Не е ли така? Когато седнеш пред пианото, за да посвириш просто за себе си, когато познаваш тази музика и я обичаш, не е ли това едно завръщане у дома? Когато аз седна пред командното табло на малък самолет, това за мен е завръщане у дома. Ние сме заедно, ти и аз, тъй че в този миг нашият дом е този автомобил в движение; следващият месец той би могъл да бъде някой друг град. Когато сме заедно, ние сме си у дома.

— Нима нашият дом не са звездите?

— Домът не е място. Познатото и обичаното не е нещо, което може да се закове, сложи под покрив или засади. Можем да се привържем към гвоздеите и покривите, но ако някой размени познатия ни ред, когато се завърнем, ще възкликнем: каква е тази купчина съчки тук? Домът е определен порядък, който ни е скъп, където се чувстваме сигурни и където можем да бъдем такива, каквито сме.

— Звучи много хубаво, Уки — каза тя.

— И мога да се обзаложа, че преди да изберем живота на земята, е имало порядък, който сме обичали и, познавали и от който сме дошли, нямащ нищо общо с времето и пространството, и с молекулите въобще!

— И от това, че сме тук, не следва, че сме забравили за него — каза тя. — Не ти ли се е случвало, скъпи, понякога... почти... да си спомниш?

— В шести клас!

В този миг в колата, редом до моята жена, без дори и следа от присъствието на Дики, аз имах чувството, че никога не съм забравял.

Шести клас бе огромен, Леели, какво ли правех аз сред тази тълпа от деца? Вече го нямаше ранчото, водната кула бе останала само спомен, морето от пелин и камънаци изтля, докато се превърна в море от спретнати къщички, зелените поля се смениха от лекото вълнение на калифорнийския бряг.

Толкова много деца има в това училище, мислех си аз. Никой от тях не може да оседлае и поведе товарно магаре, но все пак повечето не са лоши. Ограничени са, но не и лоши.

На свой ред те ме наблюдаваха любопитно в началото, но да дойдеш в Калифорния от Аризона не е като да идваш от Ню Йорк или Белгия. Аз бях напълно безобиден, не се различавах кой знае колко от тях и след време престанах да им бъда интересен и се превърнах в един от многото.

— Бъджи, не мислиш ли, че съм малко луд?

— Да.

Ние бавно карахме надолу по пустата есенна улица своите велосипеди след училище. Гумите им мачкаха листата на смокините.

— Не бързай да казваш „да“, преди да съм ти обяснил какво имам предвид. Защото аз наистина си мисля, че съм малко луд, но това се отнася и за тебе.

— Не си луд.

Възможно е в основното училище „Марк Твен“ да имаше някой и по-умен от Антъни Зербе, макар че малко ме съмнява. Със сигурност обаче нямаше по-досетлив, по-силен и по-бърз от него, нито по-всеотдаен приятел, когато си в беда.

— Според теб, Бъджи, ти дете ли си? — попитах го.

— Да. Външно погледнато, съм дете. И двамата сме деца.

— Точно така! Външно погледнато е така. Но вътре в душата си, нима си дете? Нима се *чувстваш* дете?

— Разбира се, че не — отвърна той, скръсти ръце и продължи да кара без да държи кормилото. И при това ме изпревари. — Мисленето ми е по-зряло от това на някои възрастни, които познавам. Бих споменал... господин Андерсън например. Само дето тялото ми е още малко. Не зная как да печеля пари или да се ожения и да купувам къщи. Не съм и достатъчно висок. Липсва ми голям обем информация, каквато още не съм придобил. Но вътре в душата си, като личност, съм зрял човек.

— Значи според теб ни считат за деца, не защото сме по-малоценни, а защото ни е нужно време, за да станем по-информирани и по-високи. А когато пораснем, ще се чувстваме по същия начин, както и сега, само дето ще знаем повече подробности как да се справяме с живота.

— Обзалагам се, че си прав — каза той като нещо съвсем естествено. — В душите си ще се чувстваме, както и сега.

— А това не те ли тревожи?

— Защо?

— Ние сме досущ като възрастните, но сме безсилни, Бъдж! Не ти ли е неприятно да бъдеш безсилен?

— Не. Безсилен съм, но за разлика от теб, аз...

Той се прекъсна наред изречението и се спусна по нанадолнището на улица „Блекторн“, като вдигна крака на кормилото, при все по-увеличаваща се скорост.

— За разлика от мен ти си какво?

— Аз съм търпелив! — викна той срещу вятъра. — Нямам нищо против баща ми да печели парите, а не аз. Нямам нищо против да съм дете. Има толкова много неща, които да научи човек. За всяко дребно нещо в живота има толкова много неща да научиш!

— На мен пък това положение не ми е приятно. Искам да бъда свободен. Ако си възрастен по душа... трябва да се направи така, че като минеш определен тест, да получиш права на възрастен, независимо на колко си години.

— Всяко нещо с времето си — каза той.

Приятелят ми отново върна краката си на педалите и хвана кормилото, и в последния момент преди да се удари, вдигна предното колело и се качи на тротоара. Дните, когато се плаших от колела, бяха безвъзвратно отминали. Тогава тичах при мама да намеря закрила, когато Рой ме слагаше на високата седалка и ме блъскаше да карам сам.

Свърнах по алеята зад Зербе, погълнат от мисли за различията помежду ни.

— Не мислиш ли, че си особен човек?

— Аха! — каза той, като скочи от велосипеда в движение и спря на тревното пространство пред дома си. — Ами ти?

Спрях до него и аз и останах на педалите, докато колелото се наклони на една страна, след което скочих и го оставих на тревата.

— Разбира се, че съм особен — казах аз. — Всеки е особен! Каж ми поне един човек от нашия клас или дори от цялото училище „Марк Твен“, който има намерение, когато порасне, да се превърне в неудачник!

Зербе кръстоса крака и седна на ливадата, облегнат на седалката на колелото си.

— И все пак се случва, нали така? Става нещо между сегашния момент, когато знаем че сме особени и следващия, когато си казваме, че сигурно не сме чак толкова особени и се превръщаме в неудачници.

— Но това няма да се случи с мен — казах аз. Той се разсмя.

— Откъде знаеш? Защо си толкова сигурен? Може би не сме всъщност толкова зрели. Може би ставаме истински зрели, когато разберем, че не сме кой знае колко особени. Може би провалът е нещо, с което само истински зрелите хора могат да се справят.

— Нищо подобно! — възкликнах аз. — Може и да сме деца, но в душите си сме завършени, а не сме просто... нищожества!

— Продължавай — каза той. — Нямам нищо против това, което казваш. Но откъде разбираш, че си особен човек?

— Има някои утрини — започнах аз. — Утрини, в които се събуждам и излизам навън, а въздухът е толкова... *зелен*, разбираш ли ме? Въздухът сякаш ти казва: „*Днес ще се случи нещо! Нещо потресаващо ще се случи!*“ И макар нищо особено да не се случва, то някак си витае във въздуха. Не се случва, но всъщност се случва. Ти сигурно не разбираш какво искам да кажа, нали?

— Това може би е твоето желание нещо да се случи.

— Не си въобразявам, Бъдж! Кълна ти се, че не си въобразявам. Чувствам нещо... Нещо като призвание. И ти сигурно го долавяш, нали? Имам предвид не буквално, но го усещаш по някакъв начин, не е ли така?

Той ме погледна право в очите.

— Чувствам вътрешна светлина — каза той, — сякаш съм погълнал звезда.

— ЕТО ВИДЯ ЛИ! И каквото и да правиш, тази звезда не е вън от теб, тя не може да се открие дори и с телескоп, голям колкото къща.

Приятелят ми лежеше облегнат на колелото и съзерцаваше как здрачът се спуска над дърветата.

— Човек не вижда звезди на дневна светлина. Трябва да затвориш очи и да привикнеш към мрака, за да видиш бледата светлина на тази звезда много, много далеч. И ти ли я виждаш, Дик?

Само приятели се осмеляват да водят помежду си подобни разговори, помислих си аз.

— Виждам тази светлина като сребърна верига, като верига на котва в съзнанието си, която се губи някъде в дълбоки води.

— Дълбоки води! — възкликна той. — О, точно така! И ние сме гмурци, които се спускаме все по-надолу и по-на-долу, а сребърната верига ни води към тази потънала звезда. Тя е нашата котва...

Чувствах се като делфин, скочил високо във въздуха от някакъв резервоар, където е бил затворен, и спуснал се в открито море, за да намери другар, подобен на него. Не бях единственият, който знаеше, че Нещо ни зове, Нещо неизразимо с думи!

— Значи и ти познаваш това усещане, Бъдж! Котва от светлина! Аз плувам надолу и колкото и лошо да е всичко наоколо, пак всичко е добре. Намирам се в дълбоки води, лодката ми вече не се вижда на повърхността, но тази котва е по-светла от всякакъв фар и е вътре в мен!

— Да — въздъхна той. Бе станал сериозен и замислен. — Да, наистина вътре в теб.

— И какво мислиш да правиш във връзка с това? Знаеш, че... Светлината... я има там, дълбоко в теб, и какво мислиш да правиш?

— Мисля да чакам.

— Да *чакаш* ли? За Бога, Бъдж, как можеш да знаеш, че е в теб и да *чакаш*?

Надявах се той да разбере, че гласът ми трепереше от безпокойство, а не от гняв.

— А какво друго да правя? Какво правиш ти, Дик, през твоите зелени утрини?

Той откъсна стръкче трева и го сдъвка.

— Ще ми се да избягам. Имам чувството, че съвсем наблизо, само ако зная в коя посока да изтичам, ще открия скрития космически кораб с отворена врата. И някой, който знае кой съм, ще ме посрещне, ще ме вземе на борда и вратата „тряс!“ ще се затвори и „фююю!“ корабът ще се издигне, къщата ми ще остане далеч назад и никой няма да ме види, нито ще види как корабът се издига все по-нагоре и по-нагоре и ме отнася сред звездите в моя истински дом.

Приятелят ми завъртя предното колело с пръст като бавна празна ролетка.

— За това ли питаше дали не си малко луд?

— Донякъде.

— Е, наистина си луд.

— Така е. Ти също.

— Аз не съм — каза той.

— Разкажи ми пак за погълнатата звезда, моля те! Той се разсмя.

— Само на тебе мога да говоря за това.

— Благодаря.

— Добре е и ти да не говориш много — предупреди ме той.

— Да не мислиш, че го разказвам на всеки? — възкликнах аз. — Никога не ще и спомена. Но ти също знаеш, че сме особени, нали? Не само ти и аз. Всеки човек.

— Това е, докато пораснем — каза той.

— О, моля те, Бъджи, не можеш да мислиш така. Вече притъмняваше, той се изправи, хвана колелото и го закара в задния двор.

— Не бързай толкова — каза той. — За всичко това се иска време. Ако искаш да си спомниш кой си наистина, трябва да намериш начин да не ставаш възрастен.

Докато карах велосипеда си към къщи, размишлявах върху тези думи в здрача. Може би моят космически кораб нямаше да ме намери. Може би аз ще трябва да го намеря.

Леели въртеше кормилото, докато ме слушаше. Свърна в една пресечка, изчака червената светлина и пое надолу по широка странична улица.

— Никога не си ми разказвал за това — каза тя. — Тъкмо започна да си мисля, че те познавам и ти си спомниш някой подобен епизод.

— Може би никога няма да ме опознаеш. Мога да си спомням и още, ако искаш.

— Наистина ли? Разкажи ми тогава.

— Онези зелени мигове! Те идваха и аз познавах същността на всичко, кой съм, защо съм, къде съм, какво предстои. Това не беше познание с думи. Познавах го чрез чувствата си. Имах усещането, че да, това е, към което съм се стремил. И ето ме сега на тази малка планета в света на илюзиите. Само да вдигна завесата и ще открия истинския си дом. Само да отключи съзнанието си.

— Но завесата отново се спускаше, нали? — каза тя. — Поне с мен ставаше така.

— Да. Завесата винаги се спускаше като покрив, който затваря моя личен кинотеатър и падаше отново мрак. М единственото, което се виждаше, беше течението на живота в две измерения, макар да изглеждаха четири.

Почувствах как детето в моето съзнание слуша думите ми.

— Веднъж, когато бях пилот във военновъздушните сили във Флорида, докато се връщах към поделението след нощния полет, се случи така, че погледнах небето. И тогава тази огромна завеса, покриваща целия Млечен път, се вдигна за половин минута и аз останах на мястото си вцепенен и не можех да откъсна поглед от небето.

— И какво имаше отвъд завесата? — попита тя. — Какво видях?

— Нищо! Нима не е странно това? Видях само как тази светла завеса се вдига и се разкрива не гледка, а усещане на огромна радост:

Това е прекрасно. Всичко е прекрасно. После завесата се спусна отново и се виждаха само звездите такива, каквито винаги съм ги познавал, а аз продължавах да стоя в тъмното.

Погледнах към нея, спомняйки си.

— Това чувство никога не ме е напускало, Уки. Дори до този миг то никога не е изчезвало напълно.

— Аз съм те виждала ужасно вбесен, скъпи — каза тя. — Виждала съм те в такива състояния, че бих могла да се закълна, че не намиращ всичко за прекрасно.

— Разбира се. Но не става ли същото и с теб: да кажем, че играеш някаква игра и толкова много се увеличаш в нея, та забравяш, че това е само игра.

— Много пъти забравям, че е игра — каза тя. — Започвам да си мисля, че реалният живот е реален. Ти също си го мислиш.

— Признавам, че понякога наистина изглежда така. Разстройвам се, когато нещо ми се изпречи на пътя. Ядосвам се, което значи, че изпитвам страх, когато онова, което искам да направя, или онзи, който искам да бъда, е застрашен от нещо. Но такива са правилата на играта. Ако бъда изваден от играта, ако в най-гневната ми минута някой ми каже: *Животът ти свърши, Ричард. Времето ти изтече*, гневът веднага ще ме напусне. Каквото и да го е причинило, вече няма да има значение, и аз отново ще намеря себе си.

— Трябва да запомня тези думи — каза тя. — *Животът ти свърши...*

Разсмях се, защото знаех, че ще чуя тези думи следващия път, когато избухна.

— Тези думи мигновено ти връщат вярната перспектива. Не е ли така?

Тя зави покрай ъгъла и продължи по пътя към дома ни. Любовта се запазва по време на брака, мислех си аз, докато съпругът и съпругата уважават онова, което мисли другият.

Тя спря колата и изключи мотора.

— Точно това иска той, нали? — каза тя.

— Кой?

— Дики. Той иска да си върне вярната перспектива. Каквото и да се случи, той иска да знае, че всичко е прекрасно.

Май бе валяло в тази пустиня, защото пресъхналото езерно дъно бе обрасло с трева и на местата на напуканите линии на неговата памет бяха останали едва забележими следи, едно дърво се издигаше на хоризонта. Как е възможно така бързо да се промени този пейзаж?

Той ясно се виждаше от другата страна на езерото, в подножието на малък хълм, и се втурнах тичешком насреща му.

— Беше ли там, Капитане? — попитах го.

— На бала ли? — каза той. — Където беше толкова уплашен? Да.

— Не съм бил уплашен.

— Ами какво ще кажеш за моя план за бягство в случай, че вдигнат тост в чест на Аспирина...

— Това беше прекрасен план, Дики. Почти се надявах да вдигнат такъв тост.

— Много благодаря — каза той. — Спокойно би могъл да се осъществи.

— Да. Нямах да мине без последици.

— Моята работа беше да те измъкна от там. Работа на възрастните е да се занимават с последиците.

— Но това съвсем не беше наложително — казах аз. — Можех най-спокойно да си изляза по същия начин, по който бях влязъл. Без обяснения, просто да си отида, защото не ми е приятно да остана. Без преследване и безредие, без да чупя врати и да пръскам стъкла, без да се изкачвам по готически стени шест етажа при моите обувки и без да се чудя как да сляза от покрива и да се върна при Леели. Без последици. Той сви рамене.

— Ти просто си възрастен.

— Прав си. Твоят план можеше да бъде много успешен, щеше да бъде прекрасно преживяване.

Той се заизкачва нагоре по хълма, сякаш там имаше нещо, което искаше да ми покаже.

— Наистина ли нямаш никаква вяра в медицината? — попита.

— Наистина.

— Дори и в аспирина ли? Поклатих глава.

— В нищо.

— Ами ако се разболееш?

— Аз не се разболявам — отвърнах.

— Никога ли?

— Почти никога.

— Но какво все пак правиш, когато се разболееш? — попита той.

— Допълзвам до аптеката и се връщам с цели камари лекарства. Започвам с ацетаминофен и не спирам да пия лекарства, докато не ги свърша всичките.

— Ако тялото ти е свършено проявление на онова, което мислиш за него — каза той, — защо тогава си плешив като билиардна топка? И защо използваш очила, за да разчиташ картите по време на полет?

— НЕ СЪМ ПЛЕШИВ КАТО БИЛЯРДНА ТОПКА! — сопнах му се аз. — В своите мисли по отношение на тялото си, аз съм решил да направя косата си малко по-лесна за сресване. А и няма нищо лошо в това, че по-ситните букви изглеждат слети и аз ги разчитам с очила, защото така е по-разумно. Може би ми е хрумнала тази мисъл, защото когато бях като теб, забелязах, че косата на татко е по-оредяла от моята и те двамата с майка ми, си слагат очила, когато четат.

Той нищо не отвърна.

— Аз наистина смятам, че тялото ми е огледало на моите мисли — продължих, — но това не означава, че не проявявам леност и не винаги живея на нивото на своите убеждения. Но в момента, когато моята мисъл-форма по отношение на тялото ми създаде сериозен проблем и стане наложително да я променя, ще я променя.

— Ами ако истински се разболееш? — попита той. — Съвсем сериозно.

— Това не ми се случва. Може да се случи веднъж на много, много години. Когато се научих да летя, бях убеден, че летците не се разболяват никога. И това е вярно. Не познавам нито един летец, който да боледува често.

Той ме погледна въпросително.

— Защо?

Как става така, че не знаем отговорите, преди да се натъкнем на въпроса, помислих си аз. Още щом си отворих устата и вече можех да кажа защо авиаторите са здрави хора.

— За повечето от нас летенето е една фантазия. А нима има фантазии, в които да се съдържа представата за болест? Ако изживееш повечето неща, за които си мечтал, няма да ти остане време да се чувстваш зле.

Той се усмихваше, докато вървеше нагоре по хълма, сякаш четеше моите мисли.

— Ти се шегуваш, Ричард — каза той. — Същия си като татко. Шегуваш се с такова сериозно лице, че човек никога не може да те разбере.

— Не е нужно да ми вярваш. Можеш и сам да разбереш това, Капитане. Има едно изследване, в което сравняват здравето на хора, които са обичали работата си, със състоянието на хора, които са нещастни с нея. Кой смяташ, че са по-здрави?

— Лесно е да се досетя.

Докоснах го по рамото, както вървахме.

— Ами ако нямаше такова изследване? — казах аз. — По-трудно ли щеше да ти бъде да се досетиш?

Той ме погледна широко усмихнат, напълно свалил маската, която ни разделяше.

— Това е мисловен експеримент — казах аз. — Начин да откриеш онова, което вече знаеш.

— Мисловен експеримент! — възкликна той. — Чудесно!

— Нужно ли ти е да имаш моите отговори?

— Разбира се, Ричард. На всяка цена!

— Съвсем не е така — казах аз.

— Защо да не искам да узная отговорите ти?

— Защото отговорите се променят — отвърнах аз. — На теб не са ти нужни милиони отговори, а по-скоро ти трябва няколко вечни въпроса. Въпросите са диаманти, които човек поднася на светлината. Дори и цял живот да ги изучаваш, винаги ще виждаш различни цветове в един и същ диамант. Всеки път, когато задаваш отново и отново все същите вечни въпроси, ти получаваш отговорите, от които се нуждаеш, тъкмо в минутата, когато имаш необходимост от тях.

Той свъси вежди и отправи поглед към върха на хълма, който изкачвахме.

— Кой са тези въпроси?

— Например въпросът: *Кои съм аз?* Той съвсем не остана впечатлен.

— Един пример.

— Да предположим например, че си изправен пред следния проблем. Всички в училище правят какво ли не, за да предизвикат

вниманието на другите. Ами ти? Ти би ли се обличал в модни дрехи, би ли споделял модни преценки, предразсъдъци и възгледи, за да бъдеш като другите и да се чувстваш сигурен?

— Не зная. Иска ми се да имам приятели...

— И това е твоят проблем. Тогава оставаш насаме със себе си и си задаваш въпроса: *Кой съм аз?*

Докато се изкачвахме, пресъхналото езеро зад нас се открояваше в нежнозелени цветове. Дали и моят вътрешен пейзаж ставаше все по-зелен сега, когато бях открил това дете и исках да му върна свободата?

— Кой съм аз — повтори той. — И какво следва от това?

— Следва, че се заслушваш. И докато се вслушваш, си спомняш. Ти си този, който е пожелал да се спусне на земята, за да извърши нещо забележително, нещо значимо в своите собствени очи. Включва ли това нещо забележително да приемаш глупавите убеждения на всяка популярна безличност, само за да се правиш, че имаш приятели?

— Ами...

— *Кой съм аз* е въпрос, който никога не остарява, Дики. Той ти помага да правиш своя избор всеки път, през целия свой живот.

— Кой са мои приятели?

— Позна! — възкликнах аз. И наистина се гордеех с него.

Той спря да се изкачва и ме погледна.

— Какво съм познал?

— *Кои са мои приятели?* Ето това е вечен въпрос! Следващия път, когато те заобиколят дузина изгубени овце, които се възхищават от модното ти сако, от прическата и слънчевите ти очила, задай си въпроса: Кой са мои приятели, моите истински приятели, другите като мен, които са дошли от звездите? Къде ли са те в този миг и какво правят? Дали аз съм приятел на самия себе си, когато отравям своето звездно съзнание с това мъртво и кално стадно чувство, надигайки с „приятелчетата“ си чаша бира?

Дики се протегна и ме хвана за ръка разтревожен.

— Ричард, но аз съм само дете...

— Въпреки това — говорех аз, когато продължихме изкачването си, — разбираш какво искам да кажа. Помни кой си и ще имаш своя отговор. Какво общо има един звезден човек с някакви си изтъркани ценности? Той се обърна към мен и се усмихна.

— А ти ще се разтревожиш ли, ако реша да стана пияница?

Аз го погледнах стъписай.

— Дики?

— Да предположим, че от мене излезе един *пушач-гълтащ таблетки-развяващ флаг-стаден безделник-жен-кар-и-пияница* — каза той. — Това ще те разтревожи ли?

— Ако направиш такъв избор, Капитане, едва ли много жени ще се заинтересуват от теб. Ще трябва да зачеркнеш „женкар“.

— Да кажем, че ще го зачеркна — настояваше той. — Какво би казал?

В миг се почувствах разстроен, дали бях ядосан? Гневът е винаги страх, казах си наум, а страхът е винаги породен от опасението, че можем да загубим нещо. Дали щях да загубя себе си, ако той направеше такъв избор? Нужна ми бе само секунда, за да се успокоя: нищо нямаше да загубя. Това щяха да бъдат негови желания, а не мои, и той е свободен да прави, каквото си ще. Загубата щеше да дойде, ако посмея да го принуждавам, да се поставям на негово място и да живея неговия живот. Това би ме направило по-нещастен, отколкото ако прекарах живота си на въртящ се стол в бара.

Достатъчен ми бе този миг и тази представа, за да се изпари целият ми гняв и аз отново да дойда на себе си.

— Забрави да споменеш само две качества — строго казах аз, — *критичен и деспотичен*. Тези качества притежавам аз, а ти не. Що се отнася до останалото — то си е твоя лична работа.

— А ти няма ли да страдаш заради мен?

— Не мога да страдам за нещо, което не зависи от мен, — заявих аз. — Но виж какво ще ти кажа, Дики. Ако ми дадеш власт над своя живот, ако следваш стриктно моите указания, ако мислиш, говориш и вършиш онова, което аз ще ти кажа, тогава аз ще бъда отговорен за твоя живот.

— Но няма да бъда Капитан, така ли?

— Не — отвърнах. — Аз ще поема командването.

— А гарантираш ли ми, че ще успея?

— Няма гаранции за нищо. Но ако разбиеш живота си, обещавам ти, че много ще се разстроя. Той спря на пътеката.

— Какво? Вземаш нещата в свои ръце, вземаш решения вместо мен, аз следвам твоите указания и когато корабът ми се разбие в скалите, всичко, което ти ми обещаващ, е *да бъдеш разстроен*, така

ли? Не, благодаря, ако ще си разбивам живота, предпочитам сам да си го разбия!

Аз му се усмигнах.

— Започваш да помъдряваш, Капитане.

Когато стигнахме върха на хълма, той спря пред една грубовата, забита в земята облегалка, която явно му служеше за седане. Веднага разбрах защо си беше избрал това място: то му създаваше усещане за полет, без да има нужда от криле или сънища.

— Красиво е тук — казах аз. ~ В твоята страна е пролет, а?

Свенлива усмивка.

— Бавно се запролетява.

Защо да не му кажа направо, мислех си аз, защо просто да не му кажа, че го обичам и че ще бъда негов приятел до края на живота си? Дали онова, което иска да каже сърцето, се влива в потока на нашия разговор и дали то е най-важното, когато го съзерцаваме в дълбоките води и без никога да го уловим на повърхността?

— Май има малко нужда от дъжд — казах аз.

— Малко — каза той. За миг се загледа в далечината така, сякаш събираше кураж. После се обърна към мен: — И твоята страна се нуждае от дъжд, Ричард.

— Сигурно.

Какво ли имаше предвид? Удоволствие е за мен да му дам като подарък всичко, което съм научил, без да очаквам нищо в замяна.

— Не зная от какво значение е това за теб — каза той, — но вероятно голямо.

Преди да мога да го запitam какво по-точно има предвид, той силно разклати облегалката насам-натам и най-сетне успя да я откърти от земята и ми я подаде така, сякаш детето Мойсей ми подаваше избледнелите скрижали.

Това не беше облегалка, а надгробна плоча, саморъчно издялан надгробен паметник. В дървото не беше издълбана нито дата, нито епитафия. Имаше само четири думи:

*Боби Бах
Моят брат*

След половинвековна забрава, всичко изплува отново в паметта ми.

Защо си такъв умен?

Брат ми вдигна поглед от книгата и погледна на мен от висотата на тази година и половина, която ни разделяше, като ме изпитваше с поглед.

— Какво говориш, Дики? Съвсем не съм умен. Аз се замислих над думите му, а той продължи да чете.

— Но всички те смятат за умен, Боби.

Всеки друг брат на негово място щеше да загуби търпение и да ми викне да се махна. Всеки друг, но не и той.

— Добре, може и да са прави. Налага ми се да съм умен, защото трябва да бъда винаги първи, за да проправам път и за теб.

Ако се шегуваше в този момент, то по нищо не му личеше.

— Ами Рой проправял ли е твоя път? Той остави книгата настрана за момент.

— Не. Рой е почти пораснал, а и е различен. Аз не умея да конструирам и майсторя като него. А и не мога да рисувам като Рой.

— И аз не мога.

— Но ние с теб можем да четем заедно, нали? — и той се дръпна от едната страна на големия си стол. — Искаш ли да се упражниш да почетеш малко?

Аз седнах до него.

— Затова ли си толкова умен, защото четеш много?

— Не. Чета много, защото трябва да напредвам. За да проправам път, нали трябва да напредвам? — и той отгърна книгата на коленете си. — Предполагам, че не си чел още тази книга! Сигурно още не си стигнал дотам.

Погледнах страниците, които бяха наистина много умни и се усмихнах.

— О, разбирам какво пише тук... Той посочи главните букви.

— И какво?

— Никак не е трудно — казах аз. — ГЛАВА ТРИНАЙСЕТ. ОТВЪД СЛЪНЧЕВАТА СИСТЕМА.

— Много добре! Прочети първия параграф.

В семейството ни децата получаваха много похвали, но най-много се поощряваше хубавото четене, „изразително“, както казваше

мама. Само да изречеш печатните думи и вече си чудесен син.

И така през онзи ден аз четох пред брат си, полагайки всички усилия да звуча така, сякаш му разказвам за звездите, а не чета за тях. Но дълбоко в съзнанието ми се запечатаха неговите думи, в които повярвах: „Аз трябва да прокарам пътя за теб.“

Върнах се от училище прегладнял и се втурнах през задната врата към кухнята. Ако имам късмет, ще си открадна три-четири филийки ръжен хляб, които според майка ми щяха да ми разбият вечерята.

Ядец... Баща ми се беше върнал по-рано от работа и заедно с Боби и мама вече седяха на кухненската маса.

Те си говориха сериозно и тихо, сякаш че брат ми беше някакъв гост, а не техният син. Такова нещо никога не се беше случвало досега — моят баща да се върне у дома толкова рано.

— Здравей, татко — поздравих аз, като прикривах тревогата си. — Пак ли ще се местим? Да не би да предстои нещо важно или имате някакво съвещание?

— Имаме разговор с Боби — каза баща ми. — По-добре е да останем насаме, ако нямаш нищо против?

Аз гледах неразбиращо повече от секунда, после се обърнах към мама. Тя ме изгледа сериозно, без да каже нито дума. Явно бе станало нещо ужасно.

— Разбира се — казах аз. — Ще ида при Майк. До скоро.

Блъснах летящата врата, която водеше от кухнята към хола, оставяйки я да се затвори след мен и излязох през входната врата на къщата.

Но какво става, за Бога? Те никога досега не са водили разговор, на който да не мога да присъствам. Та нали и аз съм част от това семейство. Но може би не съм! Дали пък не кроят планове как да се отърват от мен? Но защо?

В съседство до къщата на Майк растеше дърво, идеално за катерене. Това беше бор с клони, които приличаха на спираловидна стълба, стигаща чак до върха. Бяха толкова гъсти, че нямаше как да паднеш. Ако успееш да стигнеш първите огромни клони, които се издигаха на височина шест фута, останалото беше лесно.

За какво биха могли да си говорят? И защо не желаеха аз да го чуя?

Засилих се и скочих. Закрепих се за кората с обувките си за тенис и след още един полускок успях да стъпя на клона. И така, скрит сред клоните, започнах спокойно и решително да се изкачвам нагоре.

Каквото и да си говорят, сигурно не е нещо приятно. Явно не ми готвеха някаква изненада. Ако беше така, можеха просто да престанат да говорят или да сменят темата, когато влязох — да заговорят за работата, за Библията или за каквото и да е.

При върха на дървото клоните бяха по-къси и можеха да се видят покривите на къщите. Гледката оттам беше най-хубава, но клоните бяха нестабилни и самият ствол бе доста тънък и се люлееше.

Не се изкачих чак до върха... Нямах намерение да извършвам катерачески подвизи. Имах нужда да размисля, а това бе най-усамотеното място, което познавах.

Когато се връщах от училище, мама винаги ме питаше, как е минало училището и какво сме учили днес. Исках да ѝ кажа, че бях научил закона за средните стойности, исках да я попитам дали го знае, а ето че тя изобщо не се интересуваше. А и баща ми, защо ли се беше прибрал толкова рано? Дали пък някой не беше умрял? Какво толкова се беше случило?

Единственият човек, за когото знаех, че е умрял, беше баба ми и когато това стана, те ми съобщиха. Бях се виждал с нея само веднъж и тя изглеждаше много строга и белокоса, не много по-висока от мен и аз не плаках за нея. Мама също не плака, нито татко, разбира се.

Никой не е умрял. Ако беше така, щяха да ми кажат.

На четвърт миля от тук, по-голямата част от нашата къща беше скрита зад боровите иглички, но аз знаех къде е онази част на покрива, която е над кухнята. Това не беше кой знае колко трудно да се разбере. Всички останали къщи в Лейкуд имаха наклонени покриви, докато нашият бе плосък.

Какво ли ставаше там?

Лек ветрец леко залюля дървото и аз здраво прегърнах ствола с две ръце.

Сигурно си говореха нещо за мен — размишлявах аз. Ако не беше така, защо ме накараха да ги оставя сами? Явно се отнася за мен и никак не е приятно.

Но това не е възможно. Дори когато директорът ме вика в кабинета си, поводът е винаги приятен: Поздравления, избран си за

отговорник; съгласен ли си да влезеш в ученическия комитет; постигнал си най-висок успех на олимпиадата в щата, в сравнение с всички останали, освен брат ти.

Спусна се здрач, а аз все още стоях сгушен сред клоните на дървото, като уплашено мече, и продължавах да бъда в неведение. Колкото и да се тревожех обаче, бях решен нищо да не питам. Ще ги оставя сами да ми кажат какво става, когато решат. Та аз нямам избор. Не мога нищо да направя. Това е нещо важно, нещо, което не трябва да зная и толкова.

Слязох от ствола и поех към къщи, като си залепвах борова смола по джинсите.

Когато блъснах летящата врата към кухнята, татко го нямаше, а мама приготвяше вечерята. Не просто вечерята, а слагаше в печката да се пече една домашна торта.

— Здравей, Дики — поздрави ме тя, както обикновено. — Какво учихте днес в училище?

— Нищо — отвърнах ѝ аз със същия тон, имитирайки нейното настроение.

Боби започна често да отсъства от училище и такива тайни срещи отново се случваха от време на време.

В такива моменти аз оставах сам в спалнята, където спяхме заедно с Боби и до мен долитаха тихи гласове отвъд стената. Най-често говореше баща ми, понякога мама, а Боби се чуваше толкова рядко и тихо, че не бях сигурен дали е той.

Веднъж преди лягане, докато се качваше по стълбата към горното легло, аз не издържах и реших да го попитам.

— Какво става, Боби? — казах аз. — Какво си говорите с мама и татко? Нещо за мен ли?

Той не се надвеси от леглото, за да ме види, както правеше понякога.

— Това е тайна — отвърна той. — Не се отнася за теб. Не е нещо, което трябва да знаеш.

Винаги сме разговаряли за всичко с Боби, а ето че сега имаше нещо, за което не можем да разговаряме. Поне е сигурно, че няма да дойдат при мен през нощта, да ме метнат в някаква затворена камионетка и да ме запратят по дяволите. А може би брат ми се

шегуваше. Нищо чудно да дойдат да ме вземат. Но щом не иска да каже, не иска.

На другия ден намерих една кожена торбичка на бюрото в нашата стая, колкото пиратско портмоне. Никога не бях я виждал преди...

Когато разхлабих вървите и я отворих, открих вътре не злато, а една статуетка, фино изработена от черен абанос, тя представляваше фигурата на засмян Буда, с ръце вдигнати над главата с длани нагоре и едва докосващи се пръсти. Какво по дяволите...

Чуха се стъпки, Боби си идваше! Аз върнах статуетката в торбичката, хвърлих се на леглото и отворих книга, „Ракети, снаряди и космически полети“ от Уили Лий.

— Здравей, Боби.

Вдигнах поглед от книгата, когато влезе и пак продължих да си чета.

— Здравей.

Четях напълно съсредеточен и запомних всичко така, че мога да го възпроизведа и сега: ракетните двигатели с твърдо гориво не трябва да се напълват до горе с динамит, а само около конусообразната камера за горене. Колкото но-голяма е площта на горене, толкова по-силен е тласъкът. Ако е прекалено голяма, ракетата ще експлодира — БУМ! — като динамит.

— Довиждане — каза брат ми и изчезна, като си грабна палтото и кожената торбичка и потегли нанякъде с колата, заедно с татко.

Две седмици по-късно Боби, който изглеждаше много изтощен, бе закарай от баща ми в болницата. Казаха, че няма нищо сериозно.

След седмица, без никакво сбогуване, брат ми умря.

Разбира се, казах си аз, като един деветгодишен Шерлок Холмс от улица „Бейкър“, ето каква била тайната! Онези дълги усамотени разговори: всички са знаели, че Боби умира, освен мен! Сметнали са, че по този начин могат да ми спестят болката.

Абаносовият Буда трябваше да даде своя отговор, а аз не можех да зная дали брат ми го е намерил.

Трябваше да ми каже. Аз нямаше да се натъжа. Щях да имам възможност да го попитам как се чувства човек, когато умира, боли ли, къде отива човек, когато умира, Боби? Можеш ли да не умреш, ако не

искаш? Идват ли ангели в съня ти? Леко ли е да се умре? Страх ли те е?

Поне пред мен мама не плака и Рой не плака, татко, разбира се, също. Така че и аз не плаках, поне пред другите. Единствената промяна бе, че стана ужасно тихо и самотно в спалнята.

Местният вестник на Лонг Бийч, „Прес-телеграм“, публикува кратка жалейка, в която се казваше, че татко, мама, Рой и аз сме надживели Боби. Аз закачих колонката на вратата си с игличка от модел за самолети, поласкан, че един вестник е забелязал и отпечатал нашите имена.

На другия ден изрезката бе паднала, намерих я обърната върху бюрото си. Закачих я отново и на следващия ден тя пак беше паднала. Тогава разбрах намека. Мама може и да не плачеше, но предпочиташе да не ѝ се напомня от вестниците, че Боб е мъртъв. Веднъж, докато бършеше чиниите и ги подреждаше в шкафа, тя най-сетне ми каза истината.

— Боби умря от левкимия.

Аз мигновено запомних тази дума.

— Това не се лекува. В последните си дни, Дик, той беше толкова спокоен, толкова умъдрял!

Нямаше сълзи, вече не ми казваше Дики, а Дик.

— „Всичко е предопределено, мамо“ — каза ми той. — „На мен ми е предопределено да умра сега. Не ме е страх, моля те да не тъгуваш и да не страдаш. Не бих могъл да понеса да плачеш“.

Една сълза се отрони от очите ѝ и разговорът беше прекратен.

Аз наистина бях момче с късмет. Какъв по-сигурен живот от този да се нося леко и удобно по преправената от брат ми пътека? Той води, аз го следвам.

А сега, вместо хоризонтален полет и леки завои пред мен, Боби бе надул мотора докрай и се бе изстрелял право нагоре, за да изчезне в слънцето.

Душата ми бе изпълнена с ужас. Ридаех нощем под завивките и крещях във възглавницата. *Моля те, Боби, МОЛЯ ТЕ! Не ме оставяй сам тук. Нали обеща да ми покажеш пътя! Та ти ми обеща! Не си отивай! Не зная как да живея без брат!*

Разбрах, че плачът с нищо не помага. С чувствата нищо не можеш да промениш. Само разбирането е от значение, а аз имах много

още да разбере.

Погледнах речника на думата смърт: там нямаше нищо, освен безстрастна констатация на очевидното.

Прочетох и в енциклопедията: никакъв отговор.

Боби беше толкова ведър, помислих си аз, в него нямаше страх. Сякаш беше решил да тръгне с отворени очи към смъртта, сякаш се готвеше за някакво изпитание. Когато изпитанието дойде, когато вратата се отвори, той изправи рамене и премина през нея с вдигната глава, без да погледне назад.

Добре се справи, братко, мислех си аз, благодаря, че ми показва пътя.

Но знаеш ли какво, Боби? Аз изведнъж се промених. Изведнъж аз станах амбициозно копеле и, кълна ти се, че няма да умра, преди да разбере защо съм живял.

Онзи ден се простих с онова момче, което плачеше от ужас, след смъртта на брат си, сбогувах се с него и продължих живота си сам.

Дики взе надгробната плоча от ръцете ми. — Каж ми отново — каза той — Какъв е смисълът? Аз примигнах насреща му. Току-що преживях един от най-разтърсващите моменти в живота си. Преживях го с неговата истинска болка. Нима това е той, този хладен непознат?

Той сякаш отвърна на мислите ми.

— А защо не? Нали ти направи точно това от мен?

— Благодаря за съпоставката — казах аз.

— Ти знаеш отговора на моя въпрос: Какъв е *смисълът*?

Аз се овладях, което се постига лесно с практика, и му казах:

— За мен смисълът е онова, което променя нашето мислене и следователно променя и живота ни.

— Какъв е за теб смисълът на смъртта на Боби? — Той хвърли надгробната плоча в праха и тя падна. — По какъв начин тя промени живота ти?

— Така и не разбрах, чак до този момент. Просто престанах да мисля за нея и забравих.

Той се опита пак да изправи плочата, но тя падна и той я остави на земята.

— Но какъв е нейният смисъл?

В мига, в който ми зададе този въпрос, аз изведнъж разбрах. Когато извадих скрития спомен на светло, аз сякаш отприщих таен

бент и водата рукна като порой.

— Смъртта на Боби за първи път в живота ми ме научи да разчитам *само на себе си*. Вече половин век аз си въобразявам, че винаги съм разчитал само на себе си, но съм забравил времето преди. Каква грешка! Когато бях на твоите години, Боби ми обеща, че той ще открива онова, което трябва, че той ще поема ударите на живота преди те да стигнат до мен. Обеща ми дати омокотява, да ми обяснява смисъла им, така че да ми е по-леко. Да проправя моята пътечка сред дивата пустош. От мен се искаше само да следвам брат си и всичко щеше да бъде наред.

Той седна тихо на тревата, а аз закрачих напред-на-зад край него като хрътка, готова всеки момент да побегне.

— В онзи ден всичко се промени. Когато Боби умря, неговият брат, пътуващ в задния вагон, трябваше веднага да скочи напред и сам да поеме водачеството.

С бясна скорост се връщах назад в годините.

— От този момент нататък Дики, всичко, което разбрах, ме научи, че отделният човек има способността да променя собствената си съдба. Познах силата на индивидуалния избор. Всичко, което се случи след това: Рой отиде в армията, татко се затвори в себе си, мама започна да се занимава с политика, аз се научих да летя със самолет... Всеки се научи да разчита на себе си. Всеки си каза, че не трябва никога да очаква някой друг да му покаже пътя или да го направи щастлив.

Той отправи поглед към далечния хоризонт.

— Мама и татко не мислят така.

— Вярно, те мислят точно обратното. Мама — мисионерката, социалният работник, съветничката; татко — пасторът, свещеникът, служителят на Червения кръст — те изповядваха, че трябва да се живее за другите, но грешаха, Дики!

Той настръхна.

Не казвай, че мама е грешала — викна насреща ми. — Можеш да говориш, че е различна, Ричард, но не смей да казваш, че не е била права!

Колко силно обичах своята майка и колко малко от нейните ценности бях възприел! Да живееш за другите, мамо, това е най-тежкия удар, който можеш да нанесеш на онези, на които искаш да

помогнеш ако дърпаш техните каруци нагоре по планините, ще свършиш с разбито сърце. Ти се опита да ме предпазиш от собствените ми чувства, когато Боби умря. М ето че изминаха петдесет години, за да се изправа пред тях сам. Как си могла да направиш такава грешка и защо все пак толкова много те обичам?

— Радвам се, че мама не ми каза, че Боби може би ще умре — казах аз. — Не мога дори да си представя, какъв щях да бъда днес, ако беше го направила.

— Може би мисионер? — допусна той.

— Аз, мисионер? Невъзможно! Кой знае...

— А не би ли могъл сега да станеш мисионер? Той каза това, сякаш се надяваше да утеши посмъртно майка ни.

Аз се разсмях на висок глас.

— Нали тъкмо свещеникът уби Бога за мен, Дики! Не си ли спомняш?

— Не.

Естествено, казах си аз. Той е Пазителят на Забравеното, а аз си спомням този случай така, сякаш че е станал днес.

— След като Боби умря — каза той, — у мен се появиха някои прости детски въпроси за живота, които зададох на вътрешния си свещеник, и които разбиха моя Бог-такъв-каквото-го-познавах и ме доведоха до пълното прозрение за моята лична истина.

Дики дори не можеше да си представи, че си спомням нещо съществено от детството.

— За какъв свещеник говориш, какво се е случило?

Ще ти покажа какво се случи — казах аз. — Застана ли тук, ще бъда аз, застана ли там, ще бъде моят вътрешен свещеник. Да започвам ли?

Той се усмихна, предусещайки да се разиграе голямо шоу на върха на хълма.

— Всемогъщ ли е Бог? — попитах аз, малкото момче, всезнаещия старец.

Преместих се и се обърнах, за да погледна надолу към момчето, което някога съм бил. Сега бях истински свещеник в тъмнозелена роба с кръст на дълга верига около врата ми.

— Разбира се! Ако не беше така, Той нямаше да бъде Бог, нали синко?

— А Бог обича ли ни?

— Та иска ли питане. Бог ни обича, обича всеки от нас!

— Защо прекрасни хора, които Бог обича, загиват убити във войни или по жесток начин, в безсмислени убийства и нелепи нещастни случаи, защо невинни, умни деца безмилостно страдат и загиват, защо умря моят брат?

А сега, трябва да внимавам да не ме издаде моят глас, трябва да скрия своята неувереност.

— Някои неща са отвъд нашите възможности да ги разберем, дете мое. Нашият Отец изпраща най-големите злини на онези, които обича най-много. Той има нужда да се увери, че по-важен за тебе е Той, а не твоят брат по плът. Имай вяра и доверие във Всемогъществото на Бог...

— Вие да не би да сте се побъркал?? Да не би да ме вземате за някакъв деветгодишен идиот? Или трябва да признаете, че Бог не е по-всемогъщ, отколкото съм аз, че е напълно безпомощен пред злото, или в противен случай, онова, което Бог нарича любов, ние го наричаме най-садистична омраза от страна на най-кървавия масов убиец!

— Е, добре — казва отецът, внезапно станал откровен.

— Аз греша, нрав си ти. Исках да ти дам утешение, а на теб ти трябва истината. Както мнозина Божии чеда, ти отхвърляш организираната религия, господин Рационален Мислителю. Знаеш, че аз не мога да отговоря на тези въпроси, никой свещеник не може да им отговори. А сега ще трябва да си изградиш своя собствена религия.

— Но защо? — питам аз. — Аз не се нуждая от религия. Мога да мина и без нея.

— А ще оставиш ли загадката защо сме дошли на този свят без разрешение?

— Да оставя тази загадка без разрешение — обърнах се към Дики от сцената — би означавало да призная, че съществува нещо, което не мога да разбера. А знаех много добре, че ако достатъчно силно искам да зная, не съществува нищо, което да не успея да разбера. За неофитите това бе първият принцип на моята религия.

Върнах се към своята сценка.

— Никак няма да ми бъде трудно — казвам аз. — Всяко дете може да предложи нещо по-добро от свят, който е касапница и Бог с нож в ръка.

— Но това си има своя цена — предупреждава ме свещеникът. — Ако изградиш своя собствена теология, ти ще бъдеш различен от всички останали...

— Това не е никаква цена — надсмивам му се аз. — Това е награда! А и освен това, нали никой не вярва в един безсилен Бог, в един убиец? Няма да е никак трудно.

Моят вътрешен отец се усмихва при тези думи със снизходителна усмивка и изчезва.

Дики ме гледаше, захласнат от моята сценка.

— Щом той си отиде, аз бях обзет от безпокойство — продължих аз, — Дали не проявих привързаност и прекалена емоционалност като избухнах по този начин? През следващите десет години аз съвсем хладнокръвно и внимателно изграждах това свое разбиране, без главни букви, без възклицания. Толкова дълго време ми беше необходимо, но най-сетне отломките бяха сглобени и основата положена. Благодарение на брат си, аз възстанових Бога. Помогни ми да разбера всичко това, Дики, покажи ми къде греша.

Той кимна, готов да участва в изграждането на една индивидуална религия.

— Представи си, че съществува един Всемогъщ Бог, който вижда смъртните и техните беди на земята — бавно произнесох аз.

Той кимна.

— Но ако е така, Дики, Бог трябва да е отговорен за всички катастрофи, трагедии, за страха и смъртта, които съсипват човечеството.

Той вдигна ръка.

— Само поради това, че Бог става свидетел на нашите нещастия, не означава, че Той е отговорен за тях.

— Помисли внимателно. Защото Той е всемогъщ. С други думи, Той има силата да прекрати злото, ако поиска. Но Той предпочита да не го прекратява. След като допуска съществуването на злото, значи Той е причината да го има.

Той се замисли над тези думи.

— Може би... — промълви той предпазливо.

— В такъв случай, по определение, щом невинните продължават да страдат и умират, всемогъщият Бог не е просто безотговорен, Той е жесток.

Дики отново вдигна ръка, по-скоро за да му дам време да разбере думите ми, отколкото да зададе въпрос.

— Може би...

— Не си много убеден.

— Звучи странно, но не мога да разбера къде е грешката.

— И аз не мога. За теб светът променя ли се при една такава мисъл, че Бог е... зъл и жесток, както се промени за мен?

— Продължавай — каза той.

— По-нататък. Представи си един Вселюбящ Бог, Който наблюдава смъртните и знае техните нещастия на земята.

— Става ми ясно. Аз кимнах.

— Значи този Бог наблюдава състрадателно как невинните биват потискани и унищожавани от злото непрекъснато, биват унищожавани от множеството, докато се молят напразно за помощ век подир век...

Той вдигна ръка.

— Сега ще кажеш, че понеже невинните страдат и умират, нашият вселюбящ Бог е безсилен да им помогне.

— Точно така! Кажете ми, когато бъдеш готов да ти задам един въпрос.

Той имаше нужда само от миг, за да прецени онова, което бяхме казали. После кимна:

— Добре, готов съм да чуя въпроса ти.

— Кой е истинският Бог, Дики? — попитах аз. — Жестокият или безсилният?

Той се замисли за дълго, после се разсмя и поклати глава.

— Та това не е никакъв избор! Ако трябва да се избира между Жесток или Безсилен Бог, то защо въобще е нужен?

Наблюдавах го и си представях как съм изглеждал преди години.

— Подобен избор просто не е избор — казах аз. — Нито едното, нито другото е реално.

— Нека се върнем от самото начало — предложи той. — Дали въпросът е бил погрешно поставен?

Дали съм бил толкова впечатлителен, когато бях на неговите години?

— Добре! Онова, което прави избора нереален, е въпросът: Представи си, че Бог, *който вижда тленните хора и знае техните нещастия на земята*. Както и да го въртиш, както и да го сучеш — а аз съм правил това години наред — все пак, в мига, щом си представиш, че Бог гледа на нас като на смъртни в беда, няма друга възможност, освен избор — Бог е Жесток, или Безсилен.

— И какво остава тогава? — попита той. — Значи няма Бог?

— Ако твърдиш, че това време-пространство е реално..., че това време-пространство е било и ще бъде винаги, значи, че или няма Бог, или си изправен пред горния избор.

— Ами ако не твърдя, че това време-пространство е реално?

Взех едно камъче и го запратих ниско надолу по склона. Спомних си онзи момент, в който раших да се откажа от това твърдение — ей така, за да видя какво би станало.

— Тогава не зная — отвърнах.

— О, престани! — Той изтръгна парче пръст с тревата и го запрати безцелно в пространството. — Много добре знаеш!

— Помисли върху това, а ще го обсъдим следващия път.

— Да не си помислил да си тръгваш тъкмо в този момент, Ричард! КЪДЕ МИ Е ОГНЕПРЪСКАЧКАТА?

— Знаеш ли, Дики, че този хълм е идеален за планеризъм? Май обикновено духа от юг?

— Тук изобщо не духа, освен ако аз му заповядам — заяви той. — А сега, след като току-що уби Бог, съветвам те да го възкресиш от мъртвите, защото аз ти обещавам, че няма да имаш никакъв сън!

— Е, добре. Но не мога да Го възкреса от мъртвите, защото Той не е Той.

— Да не би да е Тя?

— Не може да се изрази с местоимение, а с глагол — Бъда — казах аз.

— Готов съм, започвай! — каза той и ми освободи сцената.

— Добре. Аз отказвам да приема един Бог, който е безпомощен или му липсва волята да преодолее злото. Но не отказвам да приема, че съществува една всемогъща, вселюбяща реалност.

— Ето че се връщаме на изходните позиции!

— Не. Чуй ме. Много е просто — Аз прокарах мислена линия във въздуха. — Ето тук си представи една врата. На вратата са

изписани две думи: *Животът Е*. Ако влезеш през тази врата, ще ти се открие свят, в който това твърдение ще бъде вярно.

— Но от нищо не следва, че съм длъжен да вярвам в това, че *Животът Е* — заяви той, решен да не се поддава на предположения.

— Не си. Но ако не вярваш в това или ако вярваш, че *Животът Не Е* или че *Животът Понякога Е*, а *Понякога Не Е*, или в това, че *Смъртта Е*, тогава светът трябва да бъде такъв, какъвто изглежда — без смисъл и цел. Всички сме оставени сами на себе си, някои са родени с късмет, на други им се налага доста да страдат, докато умрат, и няма значение кой кой е. Добър шанс.

Изчаках го, докато той чукаше на всички тези врати, отваряше ги, докато загуби интерес към онова, което беше зад тях.

— Голяма скука — констатира той и се приведе така, сякаш се готвеше за скок. — Е, добре, нека се спрем на „*Животът Е*“.

— Сигурен ли си?

— Готов съм да опитам...

— Запомни, че надписът на тази врата гласи *Животът Е* — предупредих го аз. — Няма шега. Под него, с невидими букви, ако щещ, е изписано: *Независимо от всички привидности*.

— *Животът Е*.

— ХА, ДИКИ! — викнах аз като самурай и размахвах бляскав меч в ръка. — ТУК, В ТОЗИ КОВЧЕГ ЛЕЖИ ТЯЛОТО НА БРАТ ТИ! НАИСТИНА ЛИ НЯМА СМЪРТ?

— *Животът Е* — каза той с дълбока вяра. — *Независимо от всичко*.

Аз надянах черна роба, скрих глава в качулката, изправих се на пръсти и заговорих зловецо и глухо:

— Аз съм самата смърт, дете, и ще дойда и за теб, когато настъпи часът и нищо няма да може да ми устои...

Аз мога да бъда много страшен; уплаших се, че малко съм попрекалил.

Той обаче продължи да настоява на истината, която |изпробваше.

— *Животът Е* — каза той. — *Независимо от всичко*.

— Ей, момче — подхванах аз, като отново се намерих в жълтото си спортно сако. — В живота няма нищо трайно. Нали не очакваш обувките ти да са вечни, или колата ти, животът ти? Здравият разум говори, че всичко отминава!

— Животът Е — каза той. — Независимо от всичко. После, маскиран като самия себе си, аз казах:

— Всичко видимо се променя.

— Животът Е — отвърна той.

— Лесно е да го кажеш, когато си добре и си щастлив, Капитане — казах аз. — Но какво би казал, ако си наранен, болен, или потиснат, защото любимата ти те е напуснала, защото жена ти не разбира истинската ти същност или си загубил работата си, или си банкрутирал и си стигнал самото дъно на живота?

— Животът Е.

— А Животът влияе ли се от привидностите? Той се замисли за момент. Всеки въпрос би могъл да бъде подвеждащ.

— Не.

— Животът познава ли привидностите? Настъпи дълго мълчание.

— Подскажи ми малко.

— Светлината познава ли мрака? — попитах аз.

— Не.

— Ако Животът Е, Той, познава ли Сам Себе си?

— Да?

— Нямах право на досещане.

— ДА!

— Той познава ли звездите?

— ...не.

— Имали начало и край — попитах аз, — време и пространство?

— Животът Е. Вечно и завинаги. Не.

Защо простите неща са толкова трудни за разбиране? — мислех си аз. Е си е Е. Не е Беше, нито Ще Бъде, нито Може Да не е Бил, нито Би Могъл да Угасне Утре. Е.

— Животът познава ли Дики Бах? Дълго мълчание.

— Той не познава моето тяло.

Ето че започваш да разбираш, помислих си аз.

— Познава ли... твоя адрес? Дики се разсмя.

— Не!

— Животът познава ли твоята... планета?

— Не.

— Животът познава ли твоето... име?

— Не.

Анкетата продължаваше.

— Животът познава ли тебе самия?

— Той познава... моя живот — каза той. — Познава моя дух.

— Сигурен ли си?

— Каквото и да казваш, не ме интересува. Животът познава моя живот.

— Може ли тялото ти да бъде унищожено? — попитах аз.

— Разбира се, че може Ричард.

— Може ли животът ти да бъде унищожен?

— Никога! — отвърна той, учуден от самия себе си.

— О, моля те, Дики, да не би да искаш да кажеш, че не можеш да бъдеш убит?

— Да бъдеш убит може да се разбира двояко. Всеки може да убие моята видимост. Никой не може да отнеме моя живот. — Той се замисли за миг. — Щом Животът Е.

— Така — казах аз.

— Какво така? — попита той.

— Урокът свърши. Ти току-що върна Бога към Живот.

— Всемогъщия Бог ли? — попита той.

— А Животът всемогъщ ли е? — попитах аз.

— В неговия свят, да. В Реалния свят, Животът Е. Нищо не може да унищожи Живота.

— И в света на Привидностите ли?

— Привидностите са си привидности — отвърна той. — Нищо не може да унищожи Живота.

— Животът обича ли те?

— Животът ме познава. Аз не мога да бъда унищожен. И аз съм един прекрасен човек...

— Ами ако не си? Ако Животът не познава привидности, ако Животът няма отношение към пространството и времето, ако Животът вижда само Живота, ако Животът не познава Условностите, може ли Животът да те познава теб като добър или лош човек?

— Значи ли това, че Животът ме вижда свършен?

— Ами ти как мислиш? — попитах аз. — Може би това означава любов? Чакам идеи.

Той мълча дълго, присвил очи с вдигната глава.

— Какво има? — попитах аз.

Той изглеждаше така, сякаш държи в ръката си експлозив, но не му е приятно да взриви цялата моя красива конструкция, която бях изграждал цял живот. И все пак аз не бях единственото му възможно бъдеще. Целият живот беше пред него, а човек не може да живее с идеи, на които не вярва достатъчно.

— Кажи ми какво има — обърнах се към него аз, с разтуптяно сърце.

— Не ме разбирай погрешно — каза той. — Признавам, че така, както е изложена, логически твоята религия може би е вярна — той се замисли. — Но...

— Но какво...?

— Но какво общо има това с моя живот, като Привидно Човешко Същество, тук върху тази Привидна Планета? Твоето Е, е много хубаво, Ричард — каза той, — но *какво от това?*

Засмях се сам на себе си в тишината. Нима ми се е случвало често нещо, което друг реши да направи, да бъде от значение за мен? Чувствах се така, сякаш някаква спойка на вътрешния ми кораб се беше пробила под водата и ме залива напрежение и тревога и аз започвам да затъвам в морето. Не съм толкова лек, бърз и подвижен, както ми се ще, а и не зная защо е така.

— Никога ли не си си казвал: „и какво от това“? — пита Дики. — Сигурно си си задавал този въпрос!

Наведох се и хвърлих един тежък лъскав камък надолу по склона. Ако достатъчно повярваш, мислех си аз, почти всичко може да полети.

— Нали затова изпрати Шифърд — обърнах се към него аз, — защото искаше да усвоиш онова, което съм познал.

— Не съм изпращал никакъв Шифърд... Вдигнах друг камък и продължих своите проучвания по аеродинамика на скалните отломки.

— Да — каза той. — Исках и продължавам да искам да усвоя онова, което си познал. Извинявай, ако съм засегнал чувствата ти с моето „и какво от това“.

Аз бях предпочел да мълча, за да не му натрапвам моя начин на мислене... Той обаче бе изтълкувал моето мълчание като засегнати чувства от един несправедлив въпрос. Колко е трудно за хората да се

разбират взаимно, освен когато вече са постигнали съгласие, помежду си!

— Имам нужда от твоята помощ при един проблем — казах аз. — Искам да ти покажа какво съм научил, но искам и да ти дам свобода на избор, защото ти ще използваш това познание по свой начин, различно от мен, и сигурно все някак ще успееш да ми дадеш да разбере как си го направил и защо. Искам да бъде така. Вярваш ли ми?

Той кимна.

— Но има и още нещо, което съм разбрал и то е никого в нищо да не убеждавам. Когато ти ме попита: „И какво от това?“, този въпрос ми се видя като предупредителен знак: ако решиш да му доказваш своята истина, той няма да повярва на думите ти!

— Не, не исках да кажа това...

— Нямам нищо против да ти разкажа каквото зная, да ти го обясня, колкото мога по-ясно, но помни, че аз не поемам отговорност за някого, над когото нямам власт... тоест, за никой друг, освен себе си.

— Но аз...

— Да се осланяш на другите, за да познаеш нещата, Дики, е същото, както да се осланяш на лекарствата, за да оздравееш. От тях може да има полза, само когато ги има и когато са подходящи... Когато ги няма или са неподходящи, те не служат за нищо. Но при положение, че цял живот се учим да разбираме онова, което познаваме, тогава онзи вътрешен познаващ аз ще бъде винаги с нас и когато грешим, ще можем да го поправим, докато се усъвършенства и започне винаги да ни служи.

— Ричард, аз...

— Запомни, Капитане: причината, поради която съм тук, не е да те убеждавам в нещо или да те направя мой последовател, нито пък да те превърна в онова, което съм аз самият. Достатъчно ми беше трудно да направя от Ричард това, което съм аз. Не искам да бъда водач на никого, освен на самия себе си. Ще се почувствам искрено по-добре, ако ти престанеш да се интересуваш от това кой съм, в какво вярвам и защо съм различен от всяко друго твое възможно бъдеще. Длъжен съм да ти дам информация и да откликна на твоето любопитство. Не съм длъжен обаче да те накарам да мислиш като мен. Защото моите убеждения могат да се окажат пълна заблуда.

Той дълго мълча в отговор на моята лекция. Съвсем основателно мълчание, помислих си аз, и също нищо не казах.

Накрая въздъхна.

— Много добре разбирам, че не си ми водач и не носиш отговорност за нищо, което мога да направя или да не направя за останалата част от този свой живот или от всички свои животи във вечността. Приемам да не те обвинявам за никоя болка, реална или въображаема, която би могла да бъде породена от някоя твоя дума, която аз правилно или неправилно съм приложил в някоя ситуация, в някое бъдеще или алтернативно бъдеще, което избира. Разбираш ли ме?

Аз поклатих глава.

— Нима не разбираш? Как така? ТИ НЕ СИ МОЙ ВОДАЧ, НИТО НАСТАВНИК, НИТО УЧИТЕЛ, НЕЗАВИСИМО...

— Това уверение не ми е достатъчно — казах аз. — Искам го писмено.

На лицето му се изписа пълно изумление.

— КАКВО? Нали ти казвам, че те разбирам, че не искаш да бъдеш наставник на никого? Как така това да не ти е достатъчно...

Аз му подадох едно гладко камъче да го хвърли.

— Само се пошегувах — казах аз. — Не говорех сериозно, Дики. Искам да бъда напълно сигурен, че ме разбираш. Не ми трябва писменото ти съгласие.

Той се загледа в камъка в шепата си: нито го Хвърли, нито го пусна.

— Добре — съгласи се накрая. — Да поговорим за: „Животът Е“. И какво от това.

— Какво знаеш от аритметиката? — попитах аз.

— Какво знае един ученик в четвърти клас от аритметиката? — понита ме на свой ред той, защото знаеше, че му задавам въпроса с определена цел, надявайки се, че не се шегувам отново. — Същото, каквото и другите.

— Много добре — казах аз. — Мисля, че Животът, се изявява в Привидността по същия начин, както числата се изявяват в материалния свят. Да вземем например числото девет. Или може би ти предпочиташ друго число?

— Осем — предложи той, за да не ми даде възможност да го подведа, ако съм избрал девет с определена цел.

— Добре, да вземем числото осем. Можем да изпишем осмица с мастило върху хартия и можем да излеем осмица от бронз, можем да я издълбаем в камък, да подредим в един ред осем глухарчета, да натрупаме осем дванадесетостенника един върху друг. По колко различни начини можем да изразим представата за осмица?

Той сви рамене.

— Има билиони начини за това. Безкрайно много начини.

— Почакай обаче — казах аз. — Виждаш ли тази факла или онзи чук? По същия начин ние можем да изгорим страницата, да разтопим бронза, да стрием камъка на прах, да духнем глухарчетата, да разбием дванадесетостенниците.

— Разбирам. Можем да унищожим числата.

— Не. Можем да унищожим *привидността* на числата материалния свят. Можем да създаваме привидности и да рушим привидностите.

Той кимна.

— Но още отпреди началото на времето, Дики, и чак до тази минута, а и след като времето и пространството завинаги изчезнат, реалността на идеята за осмица остава неунищожима от привидностите. Когато Големият взрив завърши с Големия крах и целият материален свят се разбие на толкова дребни частици, че да не могат повече да съществуват, осмицата ще продължи да съществува като идея, съвършена и абсолютно безразлична.

— Безразлична ли?

— Ето ти една секира — казах аз. — Разбий идеята за числото осем на части, така че тя да престане да съществува. Разполагаш с колкото време поискаш. Каж ми, когато свършиш.

Той се разсмя.

— Аз не мога да разбивам идеи, Ричард!

— Аз също не мога.

— Значи така, тялото ми не е по-реално отколкото написаното на хартия число е реалното число — заключи той.

Кимнах с глава.

— Но аз бих стигнал до този извод малко по-бавно от теб. Почакай. Той почака.

— Кое друго число прилича на числото осем? — попитах аз. За миг се зачудих дали се надявам той да повярва в моята идея. Не ме интересува дали ще повярва, казах си наум. Важното за мен е да разбира.

— Седем?

— Колко осмици съществуват в аритметиката?

Той се замисли за секунда.

— Една.

— И на мен така ми се струва. Идеята на всяко число е единствена по рода си, няма друга такава идея в битието. Целият Принцип на Числата зависи от тази осмица, без която той на часа би се разпаднал.

— Е, добре но...

— Не си ли съгласен? Да допуснем, че сме успели да унищожим числото осем. Бързо ми отговори: Колко е четири плюс четири? Шест плюс две? Десет минус две?

— Ох, — възкликна той.

— Ето че разбра. Съществува безкраен брой числа, всяко от които е различно от всички останали и всяко е съществено за Принципа, както Принципът е съществен за всяко „число.

— Принципът се нуждае от всяко едно число! — възкликна той.
— Никога дори не бях помислял за това.

— Пред теб е животът — казах аз. — Истинският, неунищожимият Живот, Животът отвъд привидностите — и в същото време всяко число може да бъде изразено едновременно, във всеки от безкрайно многото светове на формите.

— Но как става така, че ние променяме своята форма? — попита той. — Откъде се появява вярата? Как така изведнъж забравяме всичко, което е истина, и се превръщаме в безсловесни младенци?

Аз прехапах устни.

— Не зная.

— Какво? Подредил си целия този пъзел, а си оставил едно парченце да липсва, така ли?

— Зная, че сме свободни да повярваме, в което си поискаме жизнено измерение — отвърнах аз. — Зная, че правим това, за да изживеем насладата от познанието и силата да си припомним кои сме. А как забравяме? *Добре дошли в това време и пространство, но*

отърсете се от спомените пред вратата? Става нещо, което още не съм разбрал. И то изличава нашите спомени, когато преминаваме от един свят в друг.

Той се усмихна на моето неведение с една странна усмивка, която не можех да разбера, и след малко кимна.

— Мога да продължа, въпреки липсващата част — съгласи се той. — Нещо Става. Забравяме. И по-нататък?

— Във всеки случай, щом попаднем в определено измерение на пространството и времето — продължих аз, — ние сме свободни да вярваме, че живеем самостоятелно и откъснато, свободни сме да твърдим, че Принципът на Числата е безсмислица.

Той кимна, опитвайки се да свърже нещата.

— Принципът не се съобразява с време-пространството, защото време-пространството е илюзия. Затова Принципът не чува нашите измъчени молитви и зловни проклетия, за него не съществува светотатство, ерес, бохулство, безбожие, непочтителност и ненавист. Принципът не гради храмове, не наема мисионери, не води войни. Той не обръща внимание и не се интересува от това, че символите на неговите числа биват разпъвани и посичани от други символи или изгаряни до пепел.“

— Да, безразличен е — каза той, не много убеден в това.

— Мама интересува ли се от теб? — попитах аз.

— Тя ме обича!

— А интересуваше ли се, когато ти играеше на войници и апаши и падаше мъртъв по десет пъти на час?

— Хм.

— Същото е и с Принципа — казах аз. — Той не се интересува от игрите, които имат такова голямо значение за нас. Направи един опит. Обърни гръб на Вечния Принцип на Числата, на Безсмъртната Реалност на Числовото Битие.

Той се помести на върха на хълма, обърна се малко наляво.

— Кажете: *Аз мразя Принципа на Числата!*

— Аз мразя Принципа на Числата — заяви той, не особено убеден в това.

— Опитай сега да кажеш следното: *Мерзкият глупав Принцип на Числата яде рафинирана захар, рафинирано олио и червено месо!*

Той се разсмя.

— А сега внимавай, Капитане. Нужен е голям кураж, за да извикаш думите, които ще ти казвам, защото ако не са верни, можеш жив да бъдеш опечен: **ТОЗИ ГНИЛ, ЛЪЖЛИВ, НИКОМУ НЕНУЖЕН И МЕРЗЪК ТАКА НАРЕЧЕН ПРИНЦИП НА ЧИСЛАТА Е ПО-ТЪП И ОТ КОНСКА МУХА! ТОЙ ДАЖЕ НЕ Е В СЪСТОЯНИЕ ДА НИ ПОРАЗИ С ГРЪМ, ЗА ДА НИ ДОКАЖЕ СВОЕТО МНИМО СЪЩЕСТВУВАНЕ!**

След думата мерзък той се обърка и сам съчини останалото, но завърши с такова енергично проклятие срещу Принципа, че можехме да станем на жар, ако на Него му беше до това.

Не ни се случи нищо.

— Значи, можем да игнорираме Принципа, да го мразим, да го проклинаме, да тръгнем на кръстоносен поход срещу него, да го осмиваме — казах аз. — Няма да последва дори и следа от небесен гняв. А защо е така?

Той дълго размишлява над тези думи.

— Защо Принципът на Числата е безразличен към всичко това? — попитах отново.

— Защото не ни чува — отвърна най-сетне той.

— Значи, можем да го проклинаме безнаказано?

— Да — отвърна той.

— Грещиш.

— Какво? Та той не чува!

— Той не чува, Дики — казах аз, — но *ние* чуваше! Когато обърнем гръб на Принципа на Числата, какво става с нашата аритметика?

— Май нищо няма да се получи?

— Нищо. Всеки път ще получаваме различни отговори, производството и науката ще се разпаднат. Ако изоставим Принципа, няма да пострада той, а ние!

— Боже мой! — възкликна Дики.

— Но щом си спомним Принципа, и на мига всичко отново започва да работи, както трябва. Няма нужда да му се извиняваме, Той няма да ни чуе, дори ако крещим. На никого не се изпращат никакви изпитания, никой не бива наказван, не пада гръм от небето. Спомнянето води до мигновено изцеление на всичките ни членове,

защото дори и на илюзорния терен за игра на привидностите, Принципът е реален.

— Това е интересно — каза той, не много убедено, но разбиращо.

— И ето, стигаме до твоя извод, Дики. Нека да кажем вместо Принципа на Числата, Принципа на Живота.

— Животът Е — каза той.

— чист живот, чиста любов, познание на собствената ни чиста същност. Можем да кажем, че всеки от нас е уникално проявление на този Принцип и ние съществуваме отвъд време-пространството, ние сме безсмъртни, вечни, неунищожими.

— Да приемем, че е така. И какво от това?

— От това следва, че сме свободни да правим всичко, което си поискаме, освен две неща: Ние не можем да сътворим реалността, нито да я унищожим.

— А какво можем да правим?

— Едно Великолепно Нищо, във всичките му безценни форми. Когато постъпим във фирмата „Живот Под Наем“, какво бихме могли да очакваме да наемем? Можем да прегледаме неограничено количество светове на привидностите, можем да си купим раждания и смърт можем да пазаруваме трагедии, радости и нещастия, покой и страх, благородство и жестокост, рай и ад. Можем да си занесем у дома нашите вярвания и да ги разгледаме до най-дребните микроскопични подробности. Но преди времето и след него, както и във всеки отделен момент, Животът Е и Ние Сме. Единственото, от което най-много се страхуваме, е единственото, което не е възможно: Ние не можем да умрем, не можем да бъдем унищожени. Животът Е, Ние Сме.

— Ние Сме — повтори той, не особено впечатлен. — И какво от това?

— Ти ми кажи, Дики, каква е разликата между жертвите на обстоятелствата, уловени в капана на живот, какъвто не искат да водят, и господарите на своя избор, които могат да направляват живота си по собствена воля?

— Жертвите са безпомощни — каза той. — А господарите не са. Кимнах с глава.

— Ето „какво от това“.

Той ми бе дал възможност да му кажа, каквото исках и имаше над какво да размишлява. Тъй че аз реших да го оставя за известно време насаме със себе си. Огледах пейзажа, питайки се дали ще изглежда по същия начин, когато го видя отново следващия път.

— Доскоро — промълвих.

— Ти господар ли си? — попита той.

— Разбира се, че съм господар! И аз, и ти, и всеки един човек — всички сме господари. Но често забравяме това.

— Как го правят? — попита той.

— Как кой прави какво?

— Как господарите променят живота си по собствена воля?

Този въпрос ме накара да се усмихна.

— Имат си техники.

— Моля?

— Една друга разлика между господарите и жертвите е тази, че жертвите нямат усвоени техники, докато господарите притежават такива през цялото време.

— Може би бормашини? Или триони?

Той беше объркан и търсеше моята помощ. Добрият учител в този случай би го оставил сам с тази загадка, но аз съм твърде приказлив, за да бъда учител.

— Никакви триони. Избор. Изборът е вълшебното острие, което оформя целия живот. Ако обаче се страхуваме да изберем каквото и да било, освен онова, което имаме, каква полза от такъв избор? Със същия успех бихме могли да се откажем от всякакъв избор, да го оставим в кутийката му и да не прочетем дори инструкциите за употреба.

— Кои са онези, които се плашат от избора? — попита той. — Какво толкова страшно има в него?

— *Изборът ни прави различни.*

— О, продължавай...

— Е добре, недей да правиш никакъв избор — казах аз. — Върши винаги онова, което вършат останалите през всяка минута от своя живот. Какво става тогава?

— Ходя на училище.

— Да. И?

— Завършвам училище.

— Да. И?

— Започвам работа.

— Да. И?

— Оженвам се.

— Да. И?

— Имам деца.

— Да. И?

— Помагам им да завършат училище.

— Да. И?

— Излизам в пенсия.

— Да. И?

— Умирам.

— А когато умираш, какви са твоите последни думи? — Той се замисли.

— *И какво от това?*

— Значи дори когато правиш всичко онова, което другите очакват от тебе: живееш като почтен гражданин, добър съпруг и баща, гласуваш, вършиш благотворителност, ти не се различаваш много от животните. Живееш, както се очаква и умираш с мисълта: „*И какво от това?*“

— Хм.

— Така е, защото никога не си правил избор в живота си, Дики! Никога не си искал промяна, не си търсил онова, което обичаш и не си го откривал, не си се потапял в света, който е изпълнен със смисъл за тебе, не си се борил с дракони, които си мислил, че ще те погълнат, не си ходил на ръба на бездната с риск всеки миг да попаднеш в нея, само и само да се избавиш от страха! Изборът е всичко, Дики! Ако избираш онова, което обичаш и го следваш с всички сили, то аз, който съм твоето бъдеще, най-тържествено ти обещавам, че никога няма да умреш, питайки се „и какво от това“!

Той ме изгледа с ъгълчето на очите си.

— Да не би да се опитваш да ме убеждаваш в нещо?

— Опитвам се — казах аз, — да те отклоня от Общия Поток. Длъжен съм да направя това.

— А какво ще стане, ако се науча да избирам самостоятелно, независимо от това какво казват хората и стигна там, до ръба на

бездната? Ще ми помогне ли твоето магическо острие да се самосъхраня?

Въздъгнах.

— Дики, кога самосъхранението стана твоя амбиция? Бягството от сигурността е едничкият начин да кажеш своето „Да!“ на живота.

— Смокиновото дърво — каза той.

— Моля?

— ... на двора. То е винаги там, то е винаги сигурно. Когато се страхувам, съм готов да дам всичко, за да бъда онова дърво. Когато не се страхувам, не съм в състояние да понеса скуката на такъв живот.

Онова дърво още живее там, помислих си аз, израснало е по-голямо, отколкото той го знае и се е разлистило още повече, оцеляло още половин век, забивайки корените си дълбоко в земята.

— Бягството от сигурността не означава самоунищожение — казах аз. — Не е нужно да се качиш на състезателен самолет, преди още да си се научил да караш учебен. По-малките избори, по-малките приключения предшестват големите. Но идва ден, когато посред някое летателно състезание, посред чудовищния рев на самолета, когато светът не е нищо повече от зелена мъглявина на петдесет фута долу в далечината, ти най-внезапно си спомняш: аз съм избрал всичко, което в тази минута се случва с мен! Аз сам изградих своя живот! Искях го повече от всичко друго, пълзах, вървах и тичах, за да го постигна и ето, това е той!

— Не съм сигурен — каза той. — Нима се налага да рискувам живота си?

— Разбира се, че се налага! С всеки един избор ти излагаш на риск онзи живот, който би могъл да имаш, ако не направиш избора; с всяко свое решение ти рискуваш живота, който би имал без да вземаш решения. Разбира се, един алтернативен Дики в един алтернативен свят поема по друг път и изживява онова, което ти би могъл да избереш, но това си е неговият избор, не твоя. В училище, в работата и в брака, и във всяко приключение, което би могъл да избереш, ако помниш какви би искал да бъдат последните ти думи и се опираш на истината, можеш смело да поемеш към своята надежда.

— А ако сбъркам — каза той, — ще умра.

— Ако търсиш сигурност — казах му аз, — сбъркал си мястото. Единствената сигурност идва от това „Животът Е“ и само то е от

значение. Абсолютно, неизменно свършен. Но да търсиш Сигурност сред Привидности-те? Дори и смокинята един ден ще се превърне в прах.

Той сбърчи лице, обхванат от паника, и дори зъбите му затракаха.

Разсмях се, като го видях такъв.

— Светът се руши, символът изчезва, но не и духът на живота. Твоята вяра в тялото може и да умре, но не и вярващият, който я е формирал.

— Духът ни може и да обича промяната — каза той. — Но тялото ни я мрази.

Спомних си. Свит на топло и сигурно под завивките, в най-дълбокия сън в шест и половина през зимните утрини и ето че се раздава глас: „БОБИ! ДИКИ! БЪРЗО СТАВАЙТЕ! ТРЯБВА ДА СЕ ПРИГОТВИТЕ ЗА УЧИЛИЩЕ!“ Аз мъчително се пробуждах, заклевайки се, че когато порасна, никога няма да ставам от леглото преди обяд. Същото беше и във военовъздушното училище: завиваше сирена и звукът ѝ стигаше до ушите ми в два часа сутринта: ГОНГ-ГОНГ-ГОНГ! Нима се очаква от мене да се събудя? Да летя? Да се кача на самолет? *В това тъмнило?* Тялото: Невъзможно! Духът: Направи го! Веднага!

— Тялото наистина мрази промяната — кимнах аз. — Но погледни това свое тяло... То с всеки изминал ден става малко по-високо и се променя по малко; Дики постепенно изчезва, за да се превърне в Ричард, обречен да стане възрастен човек! Тялото се разрушава най-много, когато детето се превръща във възрастен, Капитане. Тялото на детето си отива без следа, без ковчег и дори без пепел, над която да плачеш.

— Помогни ми — каза той. — Нуждая се от всички техники, за да бъда господар!

— Ти вече ги притежаваш. Какво ще кажеш на всяка привидност?

— *Животът Е.*

— И още?

— Какво още? — попита той. Подсказах му:

— Избор.

— Значи, тогава ще мога да променям привидностите.

— Може би все пак в определени граници?

— Ами — граници! — възкликна той. — Ако не искам да дишам, няма да дишам! Какви ти граници? Свих рамене.

— Когато се случи така, че господарите на живота не приемат нещата такива, каквито изглеждат, Ричард, защо чисто и просто не спрат да дишат? Защо не напуснат този свят на Привидности, щом се сблъскат с наистина сериозен проблем? Защо не предпочетат да се върнат у дома?

— А защо човек трябва да бяга, когато може да промени света? Кажете си „Животът Е“ право в лицето на привидността, обърнете се към чудотворния Избор и след известно време на усилия, светът ще се промени.

— Винаги ли става така?

— В повечето случаи, да. Той остана изненадан.

— В повечето случаи ли? Даваш ми магическа формула и ми гарантираш, че в „повечето случаи“ тя ще има успех, така ли?

— Ако няма, тогава се проявява Принципът на Случайността.

— Значи, принципът на случайността — повтори той.

— Да вземем следния пример: Решаваш да извършиш някаква жизнеутвърждаваща промяна в света на привидностите, които те заобикаля. Решението ти ще доведе до промяна.

Той кимна.

— Заявяваш, че „Животът Е“ с пълна увереност в истиността на това твърдение и от душа и сърце полагаш усилия, за да преобразиш онова, което желаш.

Той отново кимна с глава.

— Но ето, че няма промяна — казах аз.

— Тъкмо смятах да те попитам какво става тогава.

— Ето какво правиш в такъв случай: продължаваш да полагаш усилия и започваш да търсиш внимателно онези случайни съвпадения, които могат да възникнат. Бъди бдителен, защото случайното съвпадение винаги се явява под прикритие.

Той кимна.

— Осланяй се на случайността да те води! Дики не остана въодушевен от думите ми.

— Дай ми някакъв пример — каза той.

— Например: искаме да преминем през тази тухлена стена, защото тя ни държи в границите на един привиден живот, който предпочитаме да променим.

Той кимна.

— Работим като луди, за да го променим, но стената си остава тухлена и по-твърда от всякога. Проверили сме всичко: няма нито таен изход, нито стълба, нито лопата, за да направим изход надолу... Само твърда стена.

— Само твърда стена — съгласи се той.

— И тогава, смълчи се и се вслушай. Не дочува ли приглушен звук на някакъв мотор отатък стената? Дали пък водачът на булдозера не е оставил мотора да бръмчи, прекъснал работата си за малко на обяд и машината случайно е превключила на първа скорост? Може би по една щастлива случайност булдозерът бумти и с пълна скорост се приближава насам?

— А нима трябва да разчитам на случайността?

— Спомни си, че този свят не е реален. Той е терен за игра на привидностите, където ние усвояваме практиката да преодоляваме онова, което ни се струва, че е, с помощта на онова, което знаем, че е истинската реалност. Принципът на Случайността е мощно оръдие, което ни позволява на този терен на привидностите да се прехвърлим от другата страна на стената.

— Помагал ли ти е някога този Принцип на Случайността?

— Какво ли не дължа на него? Всеки основен поврат в моя живот е бил предизвикан от някаква случайност.

— О... — възкликна подигравателно той. — Дай ми поне един пример.

— Помниш ли как ходеше с велосипеда си до летището, хващаше се за мрежестата ограда и дълго висеше до табелата с надпис: „Вход само за пилоти и пътници“!

Той кимна.

— Случвало се е безброй пъти.

— Помниш ли как мечтаеше да летиш, как обичаше да рисува самолети, как си правеше модели на самолети и пишеше съчинения за самолети в училище, обещавайки си, че един ден непременно ще станеш летец?

Той широко отвори очи, удивен, че аз, възрастният човек, помня.

— Летенето бе една твърда стена — казах аз. — Когато поисках да се науча да летя, нищо не се получи. Нямаше пари за уроци по летене, нямаше приятели със самолети, никаква кръстница-вълшебница не се появи изневиделица, никакви семейни традиции. Татко мразеше самолетите. Завърших гимназия и влязох в колеж, занизах се часове по химия, по аналитична геометрия, по творческо писане и ихтиология. Но имаше и един предмет, който промени целия ми живот: уроците по стрелба.

— С лъкове и стрели ли?

— Физическото възпитание беше задължителен предмет и стрелбата ми се стори най-лесна, Той кимна.

— Когато дойдеше понеделник сутрин, аз се строявах в един клас от двайсет момчета на открито. Точно до мен по една случайност се нареждаше едно по-голямо момче, което вземаше последните си часове преди дипломиране. Веднъж, както двамата се бяхме изправили и решително запращахме стрелите си в мишената, случайно над нас прелетя самолет на път към летището на Лонг Бийч. Вместо да изстреля поредната си стрела, Боб Кийч отпусна лъка си и вдигна поглед към самолета. Този поглед промени целия ми живот.

— Само един поглед ли?

— Никой в Лонг Бийч дори и не поглежда самолетите. Там те са нещо обичайно. Това момче, казах си аз, сигурно се интересува от самолети, щом се заглежда така. По един съдбовен начин аз изрекох светкавично, преди още да осъзная абсурда на думите си: „Боб? Мога да се обзаложа, че си летателен инструктор и търсиш някой, който да мие и лъска самолета ти, а в замяна на това ти да го научиш да лети“.

— И той каза „да“ — досети се Дики.

— Не. Той ме погледна учуден и каза: „Откъде знаеш?“

— Не може да бъде — усъмни се Дики. — Нима е възможно това? Звучи невероятно.

— Напълно вероятно е. Боб Кийч току-що бе получил свидетелство за летателен инструктор и трябваше да обучи петима ученика, преди да получи постоянен сертификат.

— Но откъде си могъл ти да знаеш, че трябва да учи някого да лети?

— Може би някаква интуиция? Надежда? Тогаваше си мислех, че е късмет. Само след шест месеца Боб Кийч ме научи да летя. Избягах от

училище, за да постъпя във военновъздушните сили и да прекарам остатъка от живота си във въздуха. Принципът на Случайността бе подредил съдбата ми, но аз разбрах за съществуването на този принцип едва дваайсет години по-късно.

— Как действа този принцип?

— Сходните неща се привличат. Този принцип ще продължи да те изненадва през целия живот. Избери онова, което обичаш и работи, за да го осъществиш и нещо непременно ще се случи, нещо, което не би могъл да планираш, ще се появи, за да съчетае сходните неща, да те освободи, да те насочи по пътя, докато се изправиш пред поредната стена.

— Поредната стена! Отново ли ще бъда изправен пред стена?

— Това не е толкова тежко, колкото изглежда. Не е нужно никакво усилие, за да изпаднем в най-тежката ситуация, която можем да си представим... Винаги, когато забравяме за своите чудотворни способности, това става от само себе си. Интересното е не да се оставиш да попаднеш в беда, а да излезеш от нея. Играта се състои в това да си спомним кои сме и да използваме своите могъщи възможности. Но как можем да се научим на това, без да го практикуваме?

Той не бе съвсем убеден.

— Не зная...

Дали пък не се стреми към едно безметежно бъдеще? — питах се аз. Защо тогава е избрал това измерение на пространството и времето, след като търси безметежност.

— Предлагам ти един мисловен експеримент — казах аз. — Представи си, че не искаш да промениш нищо в своя свят, че той не би могъл да бъде по-добър, отколкото е.

Дики се замисли за момент.

— Ура! — възкликна. — Би било прекрасно.

— Е добре. Опитай се да останеш в този свят един месец. Два месеца. Една година. Две години. Три. Е, как се чувстваш?

— Ще ми се да науча нещо ново. Искам да извърша нещо по-различно.

— Виждаш ли, ти самият си причината за този свят на привидностите.

— Значи ние обичаме да научаваме нови неща, така ли?

— Обичаме да си спомняме онова, което вече знаем. Когато слушаш любимата си музика или гледаш един хубав филм повторно, или пък препрочиташ любимия си разказ, ти знаеш предварително какво ще се случи, нали? Удоволствието е в това да го преживееш отново толкова пъти, колкото пожелаеш. Същото става и с нашите техники. Първоначално ние си спомняме съвсем смътно своята същност и смирено изпробваме техниката на Избора; Принципа на Случайността; Въплъщаването-на-мисълта-в-опитност; Привличането на сходните неща; експериментираме със Закона за Промяна на Привидностите, за да превърнем външния си свят в отражение на вътрешния.

— Страхотно.

— И когато променим света веднъж, три пъти, десет пъти, ставаме малко по-смели и сигурни в себе си. Способностите ни действат! С практиката започваме да им се доверяваме напълно, спомняме си всичко, което можем да постигнем с тях — да променяме привидностите според вътрешните си желания и да се отправим на нови приключения, подчинени на различни закони.

— Разкажи ми за други такива способности — помоли той.

— Колкото желяеш! В сърцата ни се проявяват всички космически закони. Достатъчно е да усвоиш само някои от тях, и то добре, и нищо не би могло да застане между теб и личността, която желяеш да бъдеш.

— Но нали точно за това и говоря с теб! Не съм сигурен кой именно искам да бъда!

Настъпи мълчание и аз се замислих над тази загадка, която не можех и сам да разреша.

— Това може да бъде сериозна пречка — промълвих.

С всеки от нас се случва това, мислех си аз. Събираме всичко, което сме научили до определен момент, и оставяме познатото зад гърба си. Това болезнено откъсване не е никак приятно, но някъде дълбоко в сърцето си ние смътно долавяме, че сбогуването със сигурността е единствената сигурност, която някога можем да познаем.

Колко ли пъти се случва това през нашия живот, може би стотици?

Ние напускаме сигурността на семейството, за да отидем сред непознатите на игралното поле. Напускаме сигурността на приятелите

от съседната врата, за да се хвърлим в казана на училището. Отказваме се от сигурността да слушаме в училище и със страх даваме своите собствени отговори. Хвърляме се от платформата за скокове, за да направим две и половина превъртания във въздуха. Откъсваме се от лекия и прост английски, за да се потопим в дълбоките дебри на немския. Избягваме от уютното състояние на зависими деца сред ледения хлад на живота, оставени сами на себе си. Напускаме какавидата на обучението и се впускаме във вихъра на работата. Напускаме защитеното си съществуване на земята заради чудесните предизвикателства на полета. Отказваме се от сигурността на самотния живот, за да се впуснем с вяра сред бурите на брака. Скъсваме с изтърканите удобства на живота, за да поемем страшното приключение на смъртта. Всяка стъпка във всеки живот, изживян с достойнство, представлява бягство от сигурността към непознатото и можем да се доверим единствено на онова, което в този момент смятаме за истина.

Откъде зная всичко това, питах се аз. Къде съм го научил?

Нямаше нужда да чакам да дойде сънят, няхах нужда от Дики, да ми изтръгва отговорите. Още в мига, в който зададох въпроса, разбрах.

Преди да осъзная, че нашият истински дом е онова, което познаваме и обичаме, аз го бях почувствал. Това усещане беше като магнит отвъд думите. Когато напуснах военновъздушните сили, мястото, което най-много се доближаваше до моята представа за дом, бе Лонг Бийч, Калифорния.

Преместих се там и недалеч от града си намерих работа като автор на техническа литература, в пресцентъра на Дъгласката самолетна компания. Пишех ръководства за управление на самолети „DC-8“ и „C-124“. Това бе една добра възможност да си изкарвам прехраната, като съчетавам пишещата машина със самолетите. Каква по-добра работа от това?

Пресцентърът представляваше обширна сграда, която наричаха А-23. Разположена като гигантски метален остров посред море от паркирани коли, тя бе обградена от телена ограда, дълга половин миля.

Влизах през вратата, подпечатвах картата си и се озовавах сред обширна равнина от чертожни маси, която се простираше до хоризонта и едноцветен пейзаж от бели листове, които изглеждаха чаено белезникави на флуоресцентната светлина.

От чертожните маси идваха схемите в инструкциите за самолети; ние съставяхме текстовете. Вземахме подробното изложение на конструктора за това например какво става, когато клапите се отворят, представяхме си ситуацията точно и я описвахме така, че пилотът да може, когато прочете инструкцията, да я разбере.

Пилотите имат осмокласен ценз, беше ни казано, но не е необходимо да разчитате на това. Не трябва да се използват много гласни звуци, изреченията трябва да бъдат кратки, инструкциите да бъдат ясно написани.

Да вземем например „Издигане след опит за приземяване“ на „С-124“. В инструкцията за пилота трябваше да напишем, че ако командирът на полета промени намерението си в последната минута и вместо да се приземи, реши отново да набере височина, той трябва да извика на бордовия инженер: „Подай мощност!“, при което бордовият инженер трябва да отвори докрай всички клапани за подаване на газ, включвайки двигателя на максимална мощност, както при излитане.

След известно време, когато самолетът започне да набира височина, пилотът дава следваща команда: „Вдигни шасито!“ и вторият пилот вдига ръчката за прибиране на шасито и самолетът започва да се издига още по-бързо.

Веднъж се случило така, че един самолет „С-124“ се бил спуснал твърде ниско, за да се приземи и пилотът решил отново да набере височина и да опита пак.

— „Подай мощност!“ — извикал той според инструкциите. Бордовият инженер, готов за приземяване, си помислил, че самолетът е на инч от пистата, и чувайки „Подай мощност!“, на него му се сторило, че чува, „Отдай мощност!“ и... изключил подаването на газ във всичките четири двигателя.

И така, един от най-големите самолети в света, се стоварил на земята на половин миля от летището и още цяла минута хвърчал сред оризовото поле, сеейки части наоколо си, докато най-сетне тъпият нос ударил земята на няколко инча от пистата.

Едно остро оплакване от въздушните сили на Съединените щати достигнало по този повод до директора на пресцентъра на Дъгласката самолетна компания. Ние бързо променихме в инструкцията за „С-124“ командата „Подай мощност“ с командата „Пълна мощност!“ и си дадохме сметка, че трябва внимателно да обмисляме последиците

от всяка своя дума. Писането на технически инструкции е работа със сериозни последици.

Повечето от нас, авторите на технически инструкции в Дъглас, бяхме бивши военни пилоти, писари на новото време, преписвачи на новата Библия. Можехме да говорим директно с Дизайнера, да превеждаме замисъла му на прост език, който ни помагаше да живеем. Това е не само отговорна, но и много полезна работа. Една благодарна работа за цял живот.

След няколко месеца обаче аз почувствах смътно безпокойство. От време на време се случваше редакторите да не приемат моя синтаксис. Решавах, че знаят по-добре от мен къде трябва да стоят запетаите.

— Спокойно, Ричард, спокойно — утешавах ме останалите ми колеги, седнали зад своите пишещи машини. — Става дума само за една запетая, та нали не пишем най-великия американски роман тук? Дъгласката компанията плаща добре, а и това е работа, която няма да изгубиш, благодари на Бога и не коментирай пунктуацията на редакторите.

Аз с голямо усилие се опитвах да се приспособя. Защо трябва да тъпча тази суха слама тук, когато съвсем наблизо, отвъд оградата, е пълно със свежа зелена детелина? Ако започна да пиша самостоятелно, никой няма да ми налага къде да слагам запетаите, запетаите, ще, си идат, точно там, където, аз, по,искам, да, б,ъ,д,а,т,!

Ето как постепенно се зараждаше древната дилема: в мен тупкаше сърце на примадона в тялото на бик.

— Решил съм да напусна Дъгласката самолетна компания — заявих веднъж на обяд, седнал на предната броня на своята кола трета употреба. — Ще мина на свободна практика за момента, имам идеи за разкази, които няма да бъдат публикувани в техническото описание 1-S-124 C-1, независимо къде ще сложа запетаите.

— Разбира се — каза Бил Кофин, дъвчейки своя чипс до мен. — Всички имаме намерение да напуснем Дъгласката самолетна компания. Заг ще го повикат следващия месец във военновъздушните сили и след година ще стане капитан; Уили Пиърсън ще получи патент за своето автоматично устройство и скоро ще стане богат човек; романът на Марта Дайър отново пътува по пощата и този път сигурно

ще се продаде и ще стане бестселър. — Той разбърка кесията, където си държеше обяда. — Не са малко такива. Искаш ли чипс?

— Не, благодаря.

— И аз мисля, че могат да се изкарат добри пари като продаваш свободно труда си, както твърдят всички. Но забележи, Ричард, че никой от нас не е прескочил оградата. „Дъглас“ може и да не предлага слава и блясък, както ако тръгнеш по море с четирийсет и осем футов траулер, но Дъгласката компания ти дава сигурност, разбираш ли?

Аз кимнах.

— Когато казвам сигурност, ти разбираш какво имам предвид, нали? Това не е най-тежката работа на света. А и сега, когато никой не ни слуша, можем да си признаем, че ние сме платени много повече за много по-малко работа от всички, които познавам. Освен това, докато Америка има нужда от самолети и военновъздушните сили използват товарни самолети, ние с теб няма как да загубим работата си.

— Да...

Аз си ръфнах от чипса по-скоро от любезност, отколкото от глад.

— Убеден си в думите ми и все пак искаш да взривиш кафеза, така ли? Аз не отвърнах.

— Наистина ли си мислиш, че можеш да печелиш толкова пари от свободна практика? Колко разказа трябва да издадеш, за да спечелиш парите, които получаваш сега?

— Доста — отвърнах аз. Той сви рамене.

— Пиши си разкази за развлечение, но продължавай да работиш в Дъглас за пари. Ако разказите ти не се продават, поне няма да умреш от глад. А ако се продават, можеш да напуснеш.

Сирената зазвуча, за да оповести края на обедната почивка и Бил разпръсна остатъка чипс на земята като моряк, който се грижи за чайките.

— Ти си едно голямо дете и не чуваш какво ти говоря — каза той. — Ще напуснеш, но някой ден ще даваш мило и драго да се върнеш тук, в А-23 и с удоволствие ще се съгласяваш да слагаш запетайки, където ти казват редакторите. — Той посочи към паркинга. — Погледни тук. Готов съм да се обзаложа на една монета, че един ден ще застанеш пред тази врата отвън, ще погледнеш насам и ще си спомниш що е това сигурност.

Не! — помислих си аз. Не се опитвай да твърдиш, че моята сигурност зависи от някой друг. Аз сам съм си отговорен за нея. Моята сигурност е страничен резултат на това, че давам своите умения, своите знания и своята любов като дар на света. Сигурността се ражда от една идея, на която си посветил време и внимание. Това е моята истина. Независимо колко стабилни чекове бих могъл да получавам от счетоводството на Дъгласката самолетна компания. О, Боже, мислех си аз, не те моля за работа, а те моля за *идеи* и позволи ми да се махна оттук заедно с тях!

Разсмях се, събрах си трохите и скочих от бронята.

— Може и да си прав, Уили. Един ден аз ще заста на пред тази врата отвън и ще надникна вътре.

На следващия ден подадох заявление и в края на месеца бях свободен писател, на път към глада.

Двайсет години по-късно, макар и не с точност до деня, веднъж пътувах за Лос Анджелис и свърнах на юг по магистралата „Сан Диего“, където зърнах познат надпис, обърнах инстинктивно към булевард „Хоторн“ и след това малко на изток.

Как умее тялото да си спомня какви движения да извърши! Тук завой наляво, сега отново Наляво, после направо по тази дълга алея, обградена с евкалипти.

Беше почти обяд и слънцето ярко грееше, когато стигнах до мястото без никакво отклонение. Там все още си стоеше блестящата метална ограда, около същия огромен паркинг и същата метална сграда, издигнала се по-висока, отколкото си я спомнях. Спрях пред вратата и излязох от колата с разтуптяно сърце. Цялата сцена беше пред очите ми.

Паркингът беше застлан със сиви каменни плочи, между които бе поникнала трева. Никъде не се виждаше нито една кола.

Тежки вериги висяха на вратите, здраво заключени с огромни катинари.

Времената са трудни за свободните писатели, спомних си аз. Но те могат да станат трудни и за големите самолетни компании също.

Някъде в далечината ми се мярна призракт на Бил Кофин, който се бе обзаложил с онзи, който бях навремето, и ето че бе спечелил баса. Спомних си що е това *сигурност* и стоях сам пред заключената врата и празно гледах в нищото.

Подхвърлих през плета една монета на моя приятел и след дълго усамотение, подкарах колата обратно, питайки се къде ли е той сега.

Светът е разтърсен от войни и тероризъм — говореше коментаторът, още щом светна телевизионният екран. — Днес за съжаление сме принудени да констатираме, че се шири смърт и глад, суша, наводнения и болести, епидемии и безработица навсякъде по света. Морето загива и нашето бъдеще заедно с него. Климатът се променя, горите стават жертви на пожарища и ненавистта в обществото достига своя апогей — имащите срещу нямащите, консервативно настроените срещу хипитата, икономически спад, озоннови дупки, парников ефект и хлорофлуоровъглеродороди, редица животински видове изчезват, извинете, изчезнаха, наркоманията рязко се увеличи, образованието е мъртво, градувете се рушат, планетата е пренаселена, престъпността завладява улиците, банкрутират цели държави, въздухът е замърсен, почвата радиоактивна, ваят киселинни дъждове, реколтата спада, пожари, градушки, вулкани и земетресения, урагани, наводнения и торнадо, разливи на нефт, неблагоприятна радиационна обстановка — всичко става според предсказанието в Книгата на Предупрежденията. А освен това един гигантски астероид се приближава към земята. В случай на стълкновение с него, животът на планетата ще бъде унищожен.

— Да превключа ли на друг канал? — запитах аз.

— Не, този е добър — отвърна Леели. Дики се сгуши от страх в душата ми.

— Значи, всички ще умрем.

— Така се говори.

Продължавах да гледам този Армагедон на екрана.

— Ти никога ли не се отчайваш? — попита ме той. — Не се ли чувстваш зле? Не изпадаш ли в депресия?

— А има ли някаква полза от това? Защо да изпадам в депресия?

— Ами от това, което виждаш! От това, което чуваш! Та те говорят за Края на Света! Да не би да се шегуват?

— Не — отвърнах. — Нещата вървят доста по-зле, отколкото те могат да обобщят в трийсет минути.

— Но тогава няма надежда! Какво тогава правиш ти тук?

— Няма надежда ли? Разбира се, че няма надежда, Капитане! Няма никаква надежда, че нещата такива, каквито са били вчера, ще

бъдат и утре. Няма никаква надежда, че нещо, освен реалността, може да остане вечно. А реалността не е време, нито място. Ние наричаме това място тук Земя, но неговото истинско название е Промяна. Хората, които имат нужда от надежда, или не бива да избират земята, или не бива да приемат игрите, които играем тук, прекалено сериозно.

Докато му говорех това, се почувствах като турист на тази планета, след което си дадох сметка, че е именно така.

— Но това са ужасни новини!

— Това е, както при летенето, Дики. Понякога си решил да летиш, а метеорологичната прогноза предупреждава, че ще има буря, че се очаква градушка, че са възможни пясъчни бури, че върховете на планините са обвити в мъгла и че индексът на подемната сила на самолета е нисък и че си пълен глупак, ако решиш да тръгнеш при тези условия. А ти излиташ и полетът минава прекрасно.

— Прекрасно ли минава?

— Новините са също като метеорологичната прогноза. Ние не летим през метеорологичната прогноза, а през времето такова, каквото е.

— А времето е винаги хубаво, така ли?

— Не. Понякога е ужасно. Понякога е по-лошо, отколкото предвиждат.

— И какво правиш тогава?

— Опитвам се да справя с небето, което ме заобикаля в момента, по най-добрия начин, който ми е познат. Не отговарям за това как може да се оцелее при всякакви климатични условия навсякъде. Моята отговорност се простира дотам, да преодолее неблагоприятните условия в малкия отрязък от върха на едното до върха на другото крило на самолета и от колелата му до горните радари. Моята отговорност е в това, че сам съм избрал тъкмо тези климатични условия, като съм решил кога да летя и накъде да насоча носа на „Дейзи“. И до този момент не съм загинал.

— Ами какво ще стане със света? В очите му се четеше истинска загриженост. Той имаше нужда да разбере.

— Светът не представлява сфера, Дики. Той е огромна плуваща пирамида. В основата на пирамидата са най-нисшите форми на живот, които можеш да си представиш. Изпълнени с омраза, зли, унищожавачи заради самото унищожение, лишени от състрадание,

издигнали се едва на една стъпка от съзнанието, което е толкова примитивно, че се саморазрушава още в самия миг на раждането си. Този тип съзнание е широко разпространен тук, на тази триизмерна трета планета.

— А какво се намира на върха на пирамидата?

— На върха е едно толкова усъвършенствано съзнание, че не познава нищо друго, освен светлината. Същества, които живеят в името на своята любов, в името на върховното си право, същества със съвършена перспектива, които умират с любяща усмивка, отправена към всяко чудовище, което би могло да ги убие заради удоволствието да гледа как някой умира. Мисля, че китовете са такива. А също и повечето делфини. И някои хора — истински човешките същества между нас.

— А между двете крайности сме ние — каза той.

— Ти и аз, дете.

— А не можем ли да променим света?

— Абсолютно — потвърдих аз. — Можем да променяме света по всякакъв начин.

— Нямам предвид нашият свят, а света. Не можем ли да го направим по-добър?

— Това, което е по-добро за теб и мен — казах аз, — не е по-добро за всички.

— Мирът е по-добър от войната.

— Съществата на върха на пирамидата сигурно биха се съгласили. Мирът би ги направил по-щастливи.

— А онези, които са близо до дъното...

— ...обичат битките! Те винаги намират повод за война. В най-добрият случай си измислят идеална кауза: тази война водим в името на Бога, тази война водим за защита на своята родина, тази за прочистване на расата, за разширяване на империята, за да получим достъп до оловото и волфрама. Воюваме, защото ни плащат добре, защото е по-вълнуващо да унищожаваш живота вместо да го създаваш, защото войната ни носи препитание, защото всички други воюват, за да докажем че сме хора, или защото ни харесва да убиваме.

— Но това е ужасно — възкликна той.

— Не е ужасно — казах аз. — Това е напълно в реда на нещата. Когато на една планета има място за толкова широк спектър от

различни нива на познание, може да се очакват големи конфликти. Не си ли съгласен?

Той се навъси.

— Не.

— Следващият път да си избереш планета с по-ограничени възможности.

— Ами ако следващ път не съществува? — попита той.

— Какво, ако грешиш, когато говориш, че има и други животи?

— Това е без значение — казах аз. — Ние изграждаме лично своя свят, спокоен или жесток, в зависимост от това, какво искаме да изживеем. Ние можем да постигнем съвършен душевен мир посред хаоса, можем също така да се отдадем на разрушение посред самия рай. Всичко зависи от това, каква посока ще дадем на собствения си дух.

— Ричард, всичко, което мислиш, е толкова субективно! Нима не можеш да си представиш, че съществуват неща, които не са ти подвластни? Че може да съществува напълно различен модел — например, че животът се е появил като нещо случайно, без никаква причина, независимо от това, какво мислиш или не мислиш ти, или че цялата ни планета е експеримент, заложен от извънземни същества, които ни наблюдават през телескоп.

— Това би било твърде скучно, Капитане, нещата да не ти бъдат подвластни, прекалено е досадно. Когато се оставя да бъде влачен от течението, аз се чувствам излишен и неудовлетворен. Не е интересно да летиш, ако не можеш да управляваш самолета. В такъв случай по-добре да излезеш и да вървиш пеш. Докато онези извънземни са достатъчно хладнокръвни и хитри, за да ме оставят да си мисля, че аз съм господар на собствената си незначителна съдба, готов съм да играя тяхната игра. Но само да посмеят да започнат да ми дърпат конците, веднага ще ги отсека.

— Те може би ти дърпат конците м-н-о-г-о в-н-и-м-а-т-е-л-н-о — каза той.

Аз му се усмигнах.

— Досега не са се издавали. Усетя ли конците, забележа ли вързани китките си, веднага ще извадя ножицата.

В края на документалния материал за всички световни катастрофи, коментаторът ни пожела приятен ден и изрази надеждата

да се видим утре.

Лесли се обърна към мен:

— Тук е Дики, нали?

— Откъде знаеш?

— Безпокои се за бъдещето.

Тя е направо ясновидка — помислих си аз.

— Да не би да си разговаряла с него?

— Не — отвърна тя. — Но ако не е бил разтревожен от това, което гледахме току-що, щях да си помисля, че ти просто започваш да губиш разсъдък.

На сутринта Леели седеше пред компютъра и си тананакише нещо. Спрях пред вратата и почуках. — Няма никой, само аз.

— Ти не си никой — вдигна поглед от компютъра тя. — Ти си твърде много! Моят любим!

Явно, работата ѝ вървеше добре, защото когато нещо не се получаваше, тя не си тананикаше, не вдигаше глава, тя просто откриваше допълнителна траектория на съзнанието си за мен и продължаваше да си върши работата.

— Колко тежиш? — попитах аз. Тя вдигна ръце над главата си.

— Сам виж.

— Чудесно. Превъзходно. Може би си малко по-лека, отколкото трябва, не мислиш ли?

— Май си решил да пазаруваш — каза тя.

Въздъгнах. Беше време, когато ми стигаха няколко минути да я убедя, като ѝ докажа каква анорексия над-висва като заплаха над работещите жени или предскажа, че с приближаването на нов ледников период ще се съкратят световните хранителни запаси. Леели вече може да разбере и най-умелите ми уловки.

Въпреки това, трудът ми не отиде напразно, защото ми се удаде да разбере колко тежи.

— Искаш ли нещо по-специално? Надявах се да каже: „Да! Прав си, кекс и палачинки с течен шоколад“.

— Зеленчуци и ядки — отвърна тя, без да се замисля.

— Има ли нужда от още моркови?

— Записал съм си — отвърнах аз.

В навечерието на деня, когато решим да се възнесем от нашите тела, помислих си аз, ще направя две торти с лимон за всеки от нас и ще ѝ предложа да ги изядем горещи. Моята съпруга сигурно ще откаже, възмутена от собствената ми недисциплинираност, и аз ще трябва сам да ги изям и двете.

Той ме откри близо до лавиците за ориз, между редовете с ядки.

— Вярно ли е, че летенето е цяла философия на живот?

Обърнах се и се зарадвах, че го виждам отново.

— Разбира се, Дики! За да можем да летим, трябва да повярваме в онова, което е невидимо за очите, нали така? И колкото повече научаваме за невидимия Принцип на Аеродинамиката, толкова по-свободни се чувстваме във въздуха, докато накрая почувстваме вълшебството на летенето...

— Има също така философия на боулинга. Този внезапен преход така ме порази, че аз повторих на глас:

— Боулинг?

Една жена, която бе застанала до рафта с пшеницата, се извърна към мен, който си говорех сам с пакет кафяв ориз в ръка. Аз кимнах с глава и в миг ѝ се усмигнах: виждате ли, аз съм си малко странен.

Дики не обърна внимание на това.

— Логично е — каза той. — Щом има философия на летенето, трябва да има и философия на боулинга за онези хора, които не обичат самолети.

— Капитане — обърнах се мълчаливо към него, докато насочвах пазарската си количка към щанда със зеленчуците, — такова нещо като хора, които да не обичат самолети, не съществува. И все пак има философия на боулинга: всеки от нас избира своята пътека и смисълът е в това да я разчисти от кеглите, които са нашите изпитания в живота и на които се натъкваме все отново и отново. Кеглите са проектирани така, че да могат да се събарят, те са конструирани специално за тази цел. Те обаче ще стоят на нашия път дотогава, докато не решим да предприемем съзнателни действия и да ги разчистим. Когато паднем със седем на десет, това не е беда, а удоволствие. То е нашият шанс да демонстрираме дисциплина, умение и благородство, когато сме поставени при трудни обстоятелства. Онези, които ни гледат, също изпитват удоволствие.

— Градинарството също е философия — каза той.

— Каквото посееш, това и ще пожънеш, разбира се. Мисли какви семена засяваш, защото техните плодове един ден ще трябва да ядеш...

Аз бях толкова погълнат от неговите въпроси, че минах покрай щанда с шоколадите, без дори да ги погледна, съчинявайки своите метафори за слънцето, бурените и водата и опитвайки се да предвидя неговите въпроси за философията на овчарския скок, философията на ралитата, на амбулантната търговия. В онова призвание, което обичаме повече от всичко, мислех си аз, можем да открием и най-ясната метафора и най-лекия начин да разберем защо сме избрали земята за своя игрална площадка.

— Но как действа всичко това, Ричард? — той веднага си прехапа езика, ужасен от грешката си. — Как според теб действа?

— Вселената ли? Вече ти казах.

Взех торбичка с ябълки от един открит щанд.

— Не вселената. Семената. Как и защо се случва всичко. Разбирам, че не е толкова важно, щом казваш, че всичко е привидност, но как така невидимите идеи, в които сме повярвали, се превръщат във видими обекти и събития?

— Понякога ми се иска да си пораснал, Дики.

— Защо?

Интересно, мислех си аз, докато вземах връзка цвекло. Не прояви ни най-малко недоволство при мисълта за такава невъзможна промяна. Наистина ли съм бил не само умен, но и емоционално зрял като дете?

— Защото щях да мога да ти обясня всичко това е много по-малко думи, ако познаваше квантовата механика. Аз мога да сведа физиката на съзнанието до не повече от стотина думи, но на теб ще ти бъде нужно безкрайно много време, за да ги разбереш. Ти никога няма да бъдеш възрастен и аз никога няма да мога да ти връча моя трактат, който се побира на една страница.

Любопитството му надделя.

— Представи си, че съм възрастен, който обича квантовата механика — каза той. — Как ще обясниш на една страница функционирането на съзнанието? Вярно е, че съм малък, за да разбера, но ще ми бъде интересно да го чуя. Можеш да го изразиш толкова сложно, колкото си искаш.

Това е предизвикателство, помислих си аз. На него сигурно му се струва, че блъфирам. Обърнах количката към касата.

— Първо ще ти кажа заглавието. „*физика на съзнанието, или Анализ на време-пространството*“.

— А след това, надявам се, да ми кажеш и резюмето — каза той.

Изгледах го. Аз не знаех какво е това резюме чак до времето, когато избягах от училище. Откъде ли можеше да знае той?

— Точно така — казах аз. — А сега ще трябва да изразя своите мисли на висок стил, както в *американско списание по приложна наука*. Слушай внимателно и може да разбереш някоя и друга дума, въпреки че си дете. Той се разсмя.

— Значи, въпреки че съм дете.

Аз се прокашлях, забавих ход и спрях количката пред касата, зарадван на тази минута, която имах още, докато изчакам опашката.

— Значи, искаш да изслушаш всичко веднага, така ли?

— Все едно, че съм квантов механик — отвърна той. Аз не поправих езиковата му грешка, а започнах да излагам своята система.

— Ние сме фокусиращи точки съзнание, които притежават огромна творческа енергия. Когато навлезем в създадената от нас холограмна арена, която сме нарекли време-пространство, ние веднага започваме в неистов непрестанен фойерверк да генерираме творещи частици, наречени *фантазиони*. Фантазионите нямат свой собствен заряд, но лесно се поляризират от нашето отношение и силата на нашия избор и желания и образуват облаци от концеп-тони — еднородни високоенергийни частици, които могат да бъдат положителни, отрицателни или неутрални. Той ме слушаше и се правеше, че разбира.

— Към положителните концептони спадат *екзалтроните, вълнероните, възторгоните и добротроните*. Обикновено отрицателните концептони включват: *мъкотроните, меланхоните, унилоните, агоните и мизероните*.

— Неограничено количество концептони се създава в един непрестанен взрив, в един творчески изблик от всеки център на индивидуалното съзнание. Те образуват *концептонни облаци*, които могат да бъдат неутрални или да притежават силен заряд — жизнерадостен, безтегловен или тежък като олово, в зависимост от природата на преобладаващите в него частици.

— Всяка наносекунда безкрайно количество концептонни облаци се струпват и достигат критична маса, след което чрез квантови взривове се превръщат във високоенергийни вероятностни вълни, които се излъчват със скорост по-голяма от скоростта на светлината и достигат до вечния резервоар от свръхконцентрирани възможни събития. В зависимост от заряда и характера на тези вероятностни вълни, те водят до из кристализиране на някои от тези потенциални събития в съответствие с мисловния поляритет на сътворилото ги съзнание и получават холографско проявление. Следваш ли мисълта ми, Дики? Той кимна и аз се засмях.

— Материализираните се събития стават част от опита на сътворилото ги съзнание. Те притежават всички аспекти на физическа структура, които са необходими, за да изглеждат реални и за да може сътворилото ги съзнание да си извлече уроци от тях. Този автономен процес е изворът, от който произтича всеки обект и събитие в театъра на време-пространството.

— Всеки лично може да се убеди в правдоподобие на хипотезата за фантазиите. Според тази хипотеза, когато ние насочим съзнанието си в положителна и жизнеутвърждаваща посока, когато обвържем мислите си с тези положителни ценности, ние натоварваме с положителен заряд големи маси от концептони, реализираме благотворни вероятностни вълни и те насочват към нас полезни потенциални събития, които в противен случай щяхме да приемем за несъществуващи.

— Обратното е вярно по отношение сътворяването на негативни събития, както и на безлични. Несъзнателно или съзнателно, ние не са —мо избираме, но и създаваме външните условия, които най-добре резонират на нашето вътрешно състояние.

— Край. Той изчака, докато платих покупките.

— Това ли е всичко? — попита.

— Не си ли съгласен? Да не би да си забелязал някаква грешка?

Той се усмихна, защото си спомни как татко ни учеше да се отнасяме сериозно към думите си.

— Как да съм забелязал някаква грешка, когато съм само дете?

— Можеш да ми се надсмиваш, ако искаш, можеш да ме наречеш откачалка, но няма да минат и сто години, когато някой ще публикува

тези разсъждения в статия под название „Съвременна квантова теория“ и никой няма да го вземе за луд.

Той стъпи на рамката на количката за пазаруване, за да се повози малко, докато стигнахме до колата.

— Ако не попаднеш в капана на мизероните, това може и да се случи.

Правех пробен полет с „Дейзи“, като набрах двайсет хиляди фута височина, за да проверя турборегулаторите. Напоследък моторът бе започнал да буксува при по-големи височини и аз се надявах, като смажа клапите за изхвърляне на изгорелите смеси, да се оправи.

Светът долу бавно се движеше на две мили разстояние, после потъна на четири. Планините, реките и крайбрежието отвисоко изглеждаха като пастелна рисунка на ангел на неговите родни места. „Дейзи“ развива по-висока скорост на издигане в сравнение с много други леки самолети, но когато от високо погледнеш надолу, имаш чувството, че бавно се движиш сред дълбоко синьо въздушно езеро.

— Каж ми от всичко, което си научил, едно нещо, което е задължително да зная. Нещо, което не бива никога да забравям.

Замислих се.

— Само едно ли?

— Само едно.

— Какво знаеш за шаха?

— Обичам да играя на шах. Татко ме научи, когато бях седемгодишен.

— Ти обичаш ли татко? Той се свъси.

— Не.

— Преди да умре, ще го обикнеш заради това, че е любопитен към всичко в света, че притежава чувство за хумор и съумява да следва в живота своите строги принципи. Засега, обичай го заради това, че те е научил да играеш шах.

— Но това е само една игра.

— Игра е и футболът, тенисът, баскетболът и хокеят на лед. Игра е и животът. Той въздъхна.

— Това ли е изключителното нещо, което трябва да зная? Очаквах нещо малко по... загадъчно — каза той. — Надявах се да ми разкриеш своята тайна. Всички казват, че животът е игра.

На шестнайсет хиляди фута височина задният мотор започна да пулсира — съвсем незабележимо ту да увеличава, ту да намалява оборотите си, въпреки че подаването на горивото оставаше равномерно. Аз отпуснах ръчката за контрол на витлото и двигателят заработи малко по-устойчиво.

— Искаш ли да споделя с теб една тайна? — попитах. — *В някои редки случаи онова, което казват всички, може да се окаже вярно.* Какво би било, ако всички се окажат прави, че вярата в този живот, вярата в тази земя е наистина една игра? Тогава...?

Той ме погледна, като мислеше над въпроса ми.

— Тогава... какво?

— Нека приемем, че сме дошли тук заради спорта, да усвоим определен набор от избори, които биха довели до положителни последици в дългосрочен план. Това е труден спорт, Дики. Не е леко да спечелиш тази игра. Но ако животът е игра, кажи ми тогава кое е истината в живота?

— Може би правилата? — предположи той.

— Да — потвърдих аз. — Кои правила?

— Трябва да си готов...

— Абсолютно съществено правило. Трябва да сме готови за играта, да сме приспособили своето съзнание. Той свъси вежди.

— Моля?

— Ако съзнанието ни не е приспособено, Капитане, не можем да играем на земята. Всезнаещото проявление на съвършения Живот тук на земята се налага да отхвърли своето съзнание. И да се опира само на петте си сетива. После се налага да ограничи и тези пет сетива до възприемането на определени честоти, без да може да възприема друго. То чува честотите в диапазона от двацет до двацет хиляди херца и нарича това звук; вижда в спектъра между инфрачервеното и ултравиолетовото[^] и нарича това цвят; приема линейното време, което протича от минало към бъдеще в едно триизмерно пространство, в едно двуного, сухоземно тяло на млекопитаещо, приспособено за живот в слънчевата енергийна система върху една планета от клас М, която се върти около единичната звезда от клас Г. И ето че сме готови за играта.

— Ричард...

— Това са правилата, Дики, и ние с теб също ги следваме!

— Не мога да твърдя нищо за теб, но аз...

— Приемай го, както искаш — казах аз. — Предлагам ти един мисловен експеримент: Какво би станало, ако не си налагаш ограничения? Какво би станало, ако можеш да виждаш инфрачервена и ултравиолетова светлина и рентгеновите лъчи наред с онова, което виждат всички наоколо? Смяташ ли, че къщите, парковете и хората ще ти изглеждат такива, каквито изглеждат на мен? Ще можем ли двамата да видим даден пейзаж по един и същ начин? Какво би казал, ако твоето виждане може да различи такива детайлни очертания, че масите изглеждат като планини, а мухите като птици? Ще бъде ли твоето ежедневие еднакво с моето? Какво би станало, ако чуваше всеки звук, всеки разговор в радиус от три мили разстояние? Как ще успееш да се съсредоточаваш в училище? Как би се чувствал, ако тялото ти не минава за човешко тяло? Как би се чувствал, ако можеш да си спомниш бъдещи животи още преди да си роден и минало, което никога не е било осъществено? Смяташ ли, че ще бъдеш добре приет да играеш с нас, останалите, ако не следваш правилата? Кой мислиш, че ще реши да играе с теб?

Той отпусна глава наляво, после надясно.

— Е, добре — съгласи се той, не чак толкова заинтригуван от правилата, колкото бях аз, но готов за изпитанието.

— Играта си има определен терен. Игрална дъска, поле или двор.

— Да? И после?

— Има играчи. Или отбори.

— Да. Без нас, играта е невъзможна — казах аз. — Какви са останалите правила?

— Има начало. Среда. И край.

— Да. И после?

— Развитие — каза той.

— Да. И после?

— И това е всичко — каза той.

— Пропусна едно основно правило — казах аз. — Ролите. При всяка игра, която играем, ние приемаме определена роля, с която се идентифицираме по време на играта. Всеки решава дали да бъде спасител, жертва, всезнаещ лидер, пасивен изпълнител, умен, смел, достоен, талантлив, безличен, безпомощен, живеещ ден за ден, демоничен, безгрижен, достоен за съжаление, сериозен, безотговорен,

солта на земята, марионетка, комик, герой... Нашата роля зависи от случая и съдбата, но във всеки момент ние можем да я сменим.

— Каква е твоята роля в този момент? — попита той. Аз се усмихнах.

— В този момент аз играя ролята на Доста-Добър-Човек-от-Твоето-Бъдеще-с-Някои-Любопитни-Идеи-По-лезни-за-Детето. Ами твоята?

— Аз се преструвам на Момчето-от-Твоето-Минало-Което-Има-Нужда-да-Знае-Как-Е-Устроен-Светът.

При тези думи той ме изгледа много особено, сякаш бе свалил за малко маската си и аз можех да проникна отвъд ролята му, в неговата истинска същност. Аз обаче бях твърде погълнат от собствената си роля, твърде увлечен от насладата на урока, за да забележа това.

— Добре — казах. — Сега опитай се да се издигнеш над играта, но я наблюдавай и ми казвай какво става. Той се усмихна, после се навъси.

— Какво имаш предвид?

Аз завих със самолета надясно и се насочих към земята на три мили под нас.

— Знаеш ли как изглеждат игрите, когато ги наблюдаваш от такава височина? Той погледна надолу.

— О! — възкликна. — Много игри се играят едновременно. В различните стаи, в различните дворове, на различни площадки, в различни градове, в различни държави...

— ... на различни планети, галактики и вселени — добавих аз. — Точно така! Друго?

— И времето е различно! — откри той. — Играчите-може да играят една след друга много игри.

Наблюдавайки нещата от горе, той започваше да разбира.

— Ние можем да играем за различни отбори, да играем за удоволствие или печалба, да играем срещу някой, когото е лесно да победим или пък срещу някой, срещу когото нямаме шанс да спечелим...

— Човек обича да играе, когато знае, че не може да изгуби, нали?

— НЕ! Колкото е по-трудно да спечелиш, толкова насладата е по-голяма! — той преосмисли отговора си. — Стига да печеля.

— Ако не съществуваше риск, ако знаеше, че не можеш да изгубиш, ако знаеше какъв ще бъде краят, щеше ли да изпиташ същата наслада от играта?

— Удоволствието е в неведението. Той рязко се обърна към мен.

— Боби знаеше края.

— Трагедия ли беше животът на Боби, след като той умря толкова млад?

Той погледна през прозореца на самолета надолу към земята.

— Да. Така и никога няма да узная какво щеше да стане от него, какво щеше да стане от мен, ако той не беше умрял.

— А ако приемем, че животът е игра, дали животът на Боби щеше да бъде трагедия?

— Нека да направим един мисловен експеримент. Усмихнах се на това предложение.

— Вие с Боби играете шах в една приятна къща с много различни стаи. Насред играта брат ти вижда как тя ще завърши, той не вижда възможност за никакъв друг резултат, отказва се от играта и тръгва да разгледа къщата. Дали си мисли, че е станала някаква трагедия?

— Не му е интересно, след като знае резултата и предпочита да разгледа останалите стаи. За него това не е трагедия.

— За теб трагедия ли е това, че е излязъл от стаята?

— Аз не плача — каза той, — когато някой излиза от стаята.

— Сега да се приближим към шахматната дъска. Вместо да играеш играта, ти си играта. Шахматните фигури се наричат Дики, Боби, мама и татко и вместо от дърво, те са от плът и кръв и вие сте се познавали през целия си живот. Вместо шахматни квадратчета, има къщи, училища, улици и магазини. И ето че играта се развива така, че фигурата, наречена „Боби“ е взета. Той изчезва напълно от шахматната дъска. Има ли нещо трагично в това?

— Да! Той не е просто в друга стая, него го няма! Никой не може да го замести и аз ще трябва да живея сам без него през целия си живот.

— Следователно, колкото повече се приближаваме към играта — казах аз, — толкова повече се вживяваме в нея и загубата започва да ни се струва трагедия. Но загубата е трагедия само за играещите, Дики,

само когато забравим, че играем шах, когато забравим защо го играем, когато започнем да мислим, че нашата шахматна дъска е единствената.

Той ме гледаше с внимание.

— Колкото повече забравяме, че това е игра и ние сме играчите, толкова по-безсмислен става животът за нас. Но земният живот е подобен на бейзбола и фехтовката — щом играта свърши, ние си спомняме... О, та аз играех заради удоволствието от играта!

— Значи, когато забравя — каза той, — трябва само да се издигна над дъската и да погледна от горе, така ли? Аз кимнах.

— Сигурно на това са те научили самолетите — каза той.

— Научила ме е височината. Издигам се тук и гледам от горе множество шахматни дъски по целия свят.

— Когато някой умре, не ти ли е жал?

— Не, не ми е жал за него — отвърнах аз. — А вече и за себе си не ми е жал. Скръбта означава да се отдадеш на самосъжаление и всеки път, когато съм се отдава. на скръбта, съм излизал не изцелен, а хладен и мокър. Не можах да се заставя да мисля, че смъртта във време-пространството е по-реална от живота във време-пространството и най-накрая престанах да правя подобни опити.

Установих самолета на височина двацет хиляди фута и превключих на крайцерска скорост. Отделителните клапани на турбогенераторите бяха напълно затворени, насочвайки белите пламъци право в турбините. Навън бе минус двацет градуса, а тук пламъците бяха достатъчни да разтопят сребро. При такива контрасти, помислих си аз, се лети.

— Повечето хора са на мнение, че жалейката е от значение, Дики, че скръбта е по-здравословна от сока от моркови и планинския въздух. Аз съм устроен твърде елементарно, за да разбирам подобна позиция. Скръбта ни помага да понесем смъртта също толкова, колкото страхът ни помага да се научим да летим. Защо да оплакваме някой, който не е умрял?

— Така е прието? — попита той. — Трябва ли да скърбим, когато хората си отидат.

— Защо?

— Защото човек трябва да престане да мисли и да се отдаде на онова, което вижда, и да се чувства... *нешастен* по този повод! Това е част от правилата, Ричард! Всички правят така!

— Не всички, Капитане. Дори и скръбта трябва да има смисъл и ако това не е така, защо да скърбим? Ако трябва да ти кажа едно-единствено нещо за живота, то е — никога недей да забравяш, че той е една игра.

В този момент задният мотор започна отново да бръмчи, при което едновременно се покачиха показателите на налягането на горивото и тахометъра.

— По дяволите! — възкликнах аз, объркан от ситуацията.

— Това е само игра, Ричард.

— По дяволчетата! — казах аз, малко поомекнал. Натиснах ръчката напред и започнахме да се спускаме.

— Каж ми още нещо, което трябва да зная. Някои максими, от които да се ръководя в живота.

— Максими — повторих аз.

Винаги съм се наслаждавал, когато в няколко думи се концентрира огромен смисъл.

— *Завъртиш ли витлото под налягане, не се учудвай, когато моторът запали.*

Той се обърна към мене, сбърчил чело от въпроси.

— Ще ти кажа едно авиационно правило — споменах аз. — Закон за Непредвидимите Последници. След двайсет години ще разбереш колко е дълбок.

— *Всеки истински учител, това съм аз зад маска.*

— Истина ли е това? — попита той.

— Дики, искаш ли да знаеш някои максими от първостепенна важност?

— Разбира се.

— В този момент правя равносметка на живота си, за да ти дам наготово най-доброто, което съм разбрал с цената на дните си. Ти си безкрайно интелигентен. Сега не разбираш, но когато му дойде времето, всичко ще ти стане ясно.

— Да, сър — отвърна той смирен, като Дзен-ученик.

— *Ако искаш да си купиш сигурност вместо щастие, ще трябва да го платиш с цената на щастieto.*

— *Дървото пада без звук сред гората, нечуто от никого; време-пространството не би могло да съществува, без съзнание, което да го осмисли.*

— *Вината е притеснение, което изпитваме, когато искаме да променим своето минало, настояще или бъдеще заради някой друг.*

— *Определени избори правила не веднъж, а хиляди пъти отново и отново, за да ги запомним за цял живот.*

Щастливи сме, че не си спомняме предишните съществувания, помислих си аз. Не бихме могли да вървим напред в живота, парализирани от спомени.

— *Ние не знаем нищо, докато интуицията ни не го приеме.*

Задният мотор се стабилизира, когато слязохме на шестнайсет хиляди фута височина. Не е голяма беда проблемът с турбогенератора, помислих си аз, нещо дребно е.

— *Запомни отрано: Ние никога не порастваме.*

— *Всичко, което виждаме у даден човек, е само моментна снимка на живота му, в богатство или бедност, в радост или скръб. Моментната снимка не разкрива милионите решения, които са го довели до този момент.*

— *Благодаря, Ричард — каза Дики. — Много са хубави твоите максими. Мисля, че са ми достатъчни.*

— *Най-мекото предложение за промяна, може да изглежда като смъртна заплаха за нашето статукво.*

— *И най-очевидното разумно основание не би могло да бъде достатъчно убедително за сляпото чувство.*

— *Животът не изисква от нас да бъдем последователни, жестоки, търпеливи, отзивчиви, гневни, разумни, неразумни, обичащи, прибързани, открити, изнервени, внимателни, груби, толерантни, разточителни, богати, отчаяни, нежни, болни, съобразителни, забавни, глупави, здрави, алчни, красиви, мързеливи, отзивчиви, тъпи, състрадателни, потиснати, задушевни, хедонистични, трудолюбиви, манипулативни, прозорливи, капризни, мъдри, егоистични, добри или жертвоготовни. Животът изисква обаче от нас да живеем с последиците от нашия избор.*

— *Добре — каза той. — Сигурен съм, че много си се потрудил в живота, за да достигнеш до тези максими. Благодаря. Това ми е достатъчно.*

— *Алтернативните животи и пейзажите, които се отразяват в нашия прозорец... те са също толкова реални, колкото и ежедневиия ни живот, но не така ясно видими.*

чувстваш застрашен? Страхуваш ли се от него?

Тя бе спряла наред преобличането на градинарския си костюм — бели панталони, дълга и широка риза, широкопола сламена шапка. Беше свалила шапката, но бе толкова заинтригувана, търсейки скрития смисъл на всичко станало, че явно преобличането трябваше да почака.

— Да се страхувам ли? — казах аз. — Възможно е. Съмнявах се, но понякога е добре да провериш нещата, в които си убеден, да се престориш, че не са верни.

— Има ли нещо, с което може да ме засегне? Добавих нарязания ананас в тигана на печката, после покълналата пшеница и бързо разбърках пет-шест пъти.

— Той спокойно би могъл да реши, че си плод на неговото въображение, че си само едно въображаемо бъдеще и да те остави заедно с всичко, което имаш нужда да му кажеш.

Аз вдигнах поглед към нея напълно сериозно, забравих да наклоня шишето със соевия сос, тъй че то естествено нищо не пусна.

— Няма да направи това. Не може точно сега да постъпи така.

Навремето щеше да ми бъде безразлично, ако ме напуснеше, помислих си аз. Но вече не.

Тя остави този въпрос и премина на следващия.

— Той забелязва ли, че ти готвиш, а аз не? Как се отнася към това?

— Казвам му, че готвя за своята жена, но, общо взето, съм много мъжествен, дори и кексовете ми са такива твърди!

Това не беше вярно. Преди да се откажа от захарта, правех кексове. Препечените им корички бяха крехки като облаче, но аз съм по-скромен и от Бога. Най-много се гордея със съвършената ми липса на его.

Много е важно житото добре да се задуши; топлината му придава приятен привкус. За всеки случай намерих половин пакетче смлени орехи и ги изсипах в тигана.

Леели познава моите необичайни принципи така добре, както и всеки друг, който не вярва в тях. Но тя е толерантна и понякога обича да ги изслушва.

— Какво си му разказал за брака? — попита тя.

— Нищо не ме е питал. Смяташ ли, че това го интересува?

— Той знае, че му предстои да се ожени. На твое място, би попитал — отвърна тя. — Какво ще му кажеш?

— Ще му кажа, че това е най-щастливото и най-трудно дългосрочно предизвикателство в неговия живот.

Взех една лъжица от запечената вечеря и ѝ дадох да я опита. Още не е готова, помислих си, но няма нищо лошо в това да проявиш внимание към своята сродна душа.

— Вкусно ли е?

— Твърде хрупкаво — каза тя. — Много е сухо.

— Мм.

Взех тигана и му налях малко вода, за да го оставя да ври още десет минути.

— Може ли да ти помогна с нещо? — попита тя.

— Прекрасна моя. Ти си се уморила в градината. Почивай си.

Тя отиде до шкафа и извади чинии и вилици.

— Какво смяташ да му кажеш?

— Първо ще му издам моята тайна за успешен брак, а после ще му дам пример.

Взех сокоизстисквачката и извадих моркови от хладилника.

Тя ми се усмихна.

— Колко си мъдър! Каква е твоята тайна за успешен брак?

— Моля те, Уки, не ми се подигравай на тема мъдрост. Обещах му, че ще му кажа, каквото зная. Поставих една чаша пред сокоизтисквачката.

— Е, добре, не си мъдър — каза тя. — Каква е твоята тайна за успешен брак?

Включих копчето и поставих първия морков. Сокът може да е райски, но нашата машина вдига адски шум.

— ЧОВЕК ТРЯБВА ДА ПОСТЪПВА ТАКА, КАКТО НАМЕРИ ЗА ДОБРЕ — извиках аз, докато сокоизстисквачката се въртеше, — ЖЕНА ТИ СЪЩО ТРЯБВА ДА ПОСТЪПВА, КАКТО НАМЕРИ ЗА ДОБРЕ. И АКО НЕ СТЕ СЪГЛАСНИ ПОМЕЖДУ СИ, ТОВА Е НОРМАЛНО.

— НЕ СЪМ СЪГЛАСНА! — каза тя. — СПОРЕД ТАЗИ МАКСИМА НЯМА НИЩО ЛОШО В ТОВА ДА СЕ ЛЪЖЕМ, ДА СЕ УНИЖАВАМЕ, ЩОМ НАМЕРИМ ЗА „ДОБРЕ“! ТРЯБВА ДА ДОБАВИШ, ЧЕ ТВОЯТА ТАЙНА ДАВА ДОБЪР РЕЗУЛТАТ,

ЗАЩОТО НИЕ СМЕ ГРАДИЛИ ДОВЕРИЕТО ПОМЕЖДУ СИ С ГОДИНИ, С ГОДИНИ СМЕ ОПОЗНАВАЛИ ЧОВЕКА ДО СЕБЕ СИ! АЗ ЗНАЯ, ЧЕ ТРЯБВА ДА ПОСТЪПВАШ ТАКА, КАКТО НАМЕРИШ ЗА ДОБРЕ, ЗАЩОТО ТВОЕТО ЧУВСТВО ЗА ТОВА КАКВО Е ДОБРО ДО ГОЛЯМА СТЕПЕН СЪВПАДА С МОЕТО!

Сокоизстисквачката е толкова шумна, колкото и експедитивна. Втората чаша се напълни и аз изключих копчето.

— Не си ли съгласен? — попита тя изведнъж тихо.

— Не — аз отпих от сока си. — При всички случаи трябва да вършим онова, което смятаме за правилно. Без изключение.

Тя се засмя на моето упорство и аз дори неволно се усмихнах.

— Тази твоя тайна можеше ли да спаси първия ти брак?

Поклатих глава.

— Беше прекалено късно. Когато човек загуби човешкия си облик в брака, време е да го прекрати. Между нас липсваше съгласие до такава степен, че ние не можехме вече да бъдем такива, каквито искахме. Не само престанахме да се обичаме, но не можехме да се търпим. Това не може да се поправи.

— Спомням си някои моменти, в които и ние не сме могли да се търпим — подразни ме тя. Беше вдигнала капака на тигана и отново пробваше вечерята. — Смяташ ли, че е трябвало да се разделим?

— Гладна ли си? — попитах.

Тя кимна с широко отворени очи.

— Горещо е...

— Само още минута — казах й аз и изключих котлона по-рано. — С тебе бе различно, Уки. Дори и в дните, когато съм бил бесен от яд срещу теб, така и не успях да забравя колко си страхотна. Случвало се е да изляза от къщи смазан от това, че не разбираш кой съм, какво мисля и какво чувствам. Викал съм в колата докато карам: *Мили Боже, наистина ли искаш от мен да живея с Лесли Парш? Но това е невъзможно! Това не може да бъде!* Дори и в такива моменти аз знаех, че си дяволски умна и че си все така до болка красива. Разводът бе неизбежен, но аз въпреки това те обичах. Нима не е странно?

Взех тигана до масата и сервирах ястие на двама ни.

— О, Ричи, разводът никога не е бил неизбежен — каза тя. — Това е било мисъл на отчаяние.

Да се отстояват позиции от миналото не свидетелства за голяма мъдрост. Но въпреки това, бях готов да ги отстоявам. Каквото и да е било, разводът е бивал неизбежен.

Ако изгубим съпруга или съпругата си, когато се опитваме да живеем на нивото на своите разбирания, ние губим всъщност един нещастен брак, но се връщаме към себе си. Когато обаче се ражда брачен живот между двама души, които са намерили себе си, какво великолепно приключение е това, с всичките му бури и урагани!

— Когато престанах да очаквам винаги да ме разбираш — казах аз, — когато разбрах, че си в правото си да имаш различни представи и че всеки от нас има право сам да решава за себе си, намерих изход от сляпата улица. Твоите изводи престанаха да бъдат ограничение за мен, ти престана да се чувстваш засегната от това, че аз съм различен.

— Точно така — каза тя. — Благодаря за вечерята. Много е вкусна.

— Нали не съм я прегорил, не е ли много гореща?

— Сега е по-добре — тя отпи от своя сок от моркови. — А и Дики може да не те попита за брака.

— Ще ме попита. Ще каже: „Защо според теб, сме дошли на тази земя?“ А аз ще му отговоря, че сме тук, за да изявим любовта. Подложени сме на милиони различни изпитания, за да я проявим и в още милиони случаи бихме могли да не успеем или просто да отменим тази възможност. И никъде няма повече изпитания ежеминутно, всеки ден, година след година, отколкото в интимното ежедневие, което споделяш с друга душа.

— Много си мил — каза тя. — Не знаех, че смяташ брака за нещо толкова важно.

— Не брака, а любовта е важното.

— Радвам се да го чуя, смятам, че ти си чудесен, но понякога си най-лишеният от любов мъж, когото познавам. Не съм срещала друг човек, мъж или жена, който е способен да прояви такава студенина и безразличие като теб. Превръщаш се в бодливо парче лед, когато се чувстваш заплашен.

Свих рамене.

— Е, значи имам да извървя още път. Не казвам, че винаги издържам на изпитанията, зная само, че съществуват. Имай търпение, в някой друг живот ще стана такъв прекрасен човек, както мнозина

други. Засега съм по-щастлив такъв, какъвто съм. Подозрителен, затворен в защитната си броня, готов винаги да се защитава...

— Е, чак толкова лош не си — заяви тя жизнерадостно. — Не си бил подозрителен доста отдавна.

— Благодаря за комплимента! Може би все пак търпя малко критика?

— Кажи на Дики, че според мен не си най-лошият човек на света.

— Когато те вбеся, ме смяташ за най-лошия.

— Не съм си го помисляла дори — каза тя. — Какво друго смяташ да му кажеш за брака?

— Че бракът, това не е церемонията. Ще му кажа, че истинският брак, това не са двама души, които минават по мост, отрупан с панделки и цветя. Бракът е откритието в края на живота, че те са изградили моста заедно със собствените си ръце.

Тя остави вилицата.

— Колко красиво го каза!

— Май трябва да говоря с теб, а не с Дики — казах аз.

— Говори и с двама ни, щом това те прави щастлив, а аз ще живея с един щастлив човек.

— А ето какво още ще му кажа. Съпругът или съпругата не може да те направят щастлив или нещастен, това е индивидуална способност. Човек може да направи щастлив само себе си.

— На някакво ниво това е вярно, но ако твърдиш, че нищо, което правим не може да повлияе върху другия, тогава напълно не мога да се съглася с теб.

— Това доколко единият се влияе от другия, е изпитание за него самия. Ти можеш да решиш да бъдеш щастлива, независимо какво правя аз, и когато си щастлива това ме радва, защото обичам да те виждам щастлива; но не ти, а аз правя себе си щастлив.

Тя поклати глава и ми се усмихна, сякаш бе самото търпение.

— Странен подход.

Тя смяташе, че това е някаква чудата особеност на моята логика, която ми пречи да приема дара на нейната любов, а аз се чувствах като динозавър на лед, но все пак реших да изясня това положение докрай.

— Ако ти не се чувстваш добре — казах аз, — но решиш, че ще ме направиш щастлив, ако приготвяш вечерята или излезеш заедно с

мен, мислиш ли, че по този начин ще постигнеш нещо? Нима очакваш да бъда щастлив, когато зная, че се чувстваш ужасно.

— Няма да ти дам да разбереш, че се чувствам ужасно и ще очаквам да бъдеш щастлив.

— Но това значи да приемеш ролята на мъченица, готова си „да ме направиш щастлив“ като пожертваш себе си, като ме излъжеш, като се преструваш на щастлива заради мен. Ако успееш, аз ще бъда щастлив, не защото ти си щастлива, а защото си мисля, че си щастлива. Не ти, или онова което правиш за мен, а *моето убеждение* ще ме направи щастлив. А за моите убеждения съм отговорен аз, а не ти.

— Това звучи толкова хладно — каза тя. — Но щом е така, значи въобще не бива да се стремя да ти доставя удоволствие.

— Ако не ти е приятно, не бива! Помниш ли, когато работеше по осемнайсет часа над нашата работа?

— Работата наистина беше наша, но аз я вършех сама — мило каза тя. — Да, спомням си.

— А помниш ли аз колко ти бях благодарен и признателен?

— Разбира се, че помня. Седеше там намръщен, мърморещ и ядосан, сякаш че си се преуморил до смърт.

— А спомняш ли си колко време продължи това?

— Все едно бяха години.

— И понеже ти вършеше работата вместо мен, спомняш ли си колко много се обичахме?

— Май си спомням, че към края на онзи период, изобщо не можех да те понасям! Аз работех от зори до полунощ, а ти безгрижно заявяваше, че отиваш да полетиш малко, защото си се преуморил, имаш късмет, че не съм те убила в такъв момент.

Колкото повече време прекарваме над работа, която мразим, помислих си аз, толкова повече радостта от брака ни убягва.

— Но най-сетне търпението ти се изчерпа — напомних ѝ аз. — Ти си каза: по дяволите тази работа, по дяволите този скапан егоист Ричард Бах, аз искам отново да живея собствения си живот. Не се интересувам от него, интересувам се от себе си и искам да се радвам на живота.

— Точно така! — възкликна тя и в очите ѝ припламна дяволито пламъче.

— И какво стана? Тя се разсмя.

— Колкото бях по-щастлива, толкова по-приятно ти беше на теб.

— Ето, виждаш ли! Чу ли какво каза, ти сама реши да бъдеш щастлива!

— Да, така е.

— Но това ме направи и мен по-щастлив — казах аз, — въпреки че не се опитваше Мен Да Направиш Щастлив.

— Точно така.

Почуках с пръст, като с чукче, по масата.

— Случаят е приключен.

— Струва ми се, че и ти се стараеше да ме направиш щастлива — каза тя. — Все ми казваше да не работя до толкова късно, да не се преуморявам.

— Така беше, отмина времето, когато се опитвах да решавам твоите проблеми, вместо теб.

— По онова време беше глупаво да ме подканяш да не работя — каза ти. — Сега аз мога да си позволя да не работя и да се забавлявам днес, защото сме на друг етап от живота си. Ние сами сме избрали работата, която имаме днес, тя не е работа на живот и смърт. Можем да я вършим или не, според желанието си, но по онова време нашата работа бе нещо сериозно. Ставаше дума за това да се измъкнеш от юридическите и финансови проблеми, които имаше, когато се запознах с теб, ако си спомняш. Без моята работа тогава, ти нямаше да бъдеш в толкова благоприятно положение сега. В най-добрия случай, щеше да ти се наложи да напуснеш страната, а в най-лошия, не искам дори да си помисля. При такъв голям залог, аз избрах да работя като луда, затова ако искаше да ме направиш щастлива тогава, трябваше да се хванеш на работа заедно с мен!

— Но няма не разбираш? Аз не исках да върша тази работа, защото тя не бе от значение за мен. Изобщо не ме интересуваше. В редките случаи, когато се опитвах да ти помогна, аз се чувствах нещастен, сърдит и ставаше още по-лошо.

— И аз, разбира се, предпочетох да свърша сама работата, отколкото да имам до себе си един враждебен трол, който се опитва да ми „помогне“, като още повече обърква всичко, само защото е сърдит.

— Разбира се, че не. Ти имаше и друг избор, но както виждаш, опитвайки се да направя теб щастлива, аз само влошавах нещата, защото сам бях нещастен.

— Прав си, имах и друг избор. Трябваше да те оставя проблемите ти да те затрупат и да те смажат. Тогава ти щеше да получиш урока, който ти е бил необходим, вместо аз да получавам урок, който вече съм усвоила. От всичко аз разбрах ето какво: ако отново попаднеш в подобна каша, няма да те лиша от възможността да си получиш урока. Но фактически ти не се опитваше да направиш мене щастлива, опитваше се да направиш себе си щастлив, такъв, какъвто си сега.

„О-о! — казах си. Дали този разговор не предвещава буря?“

— Разликата между сега и тогава е тази, че нашият живот се промени и при днешното спокойствие и удобства и двамата имаме възможност да бъдем щастливи. Ти, изглежда, си мислиш, че това е така, защото аз внезапно съм предпочела да работя по-малко и да се забавлявам повече. Ти предпочиташ да живееш с убеждението, че съм работила заради самата работа и най-сетне съм се осъзнала. Аз пък мисля, че ти предпочиташе да живееш в своя измислен свят през онези години, защото не можеше да се справиш с огромните проблеми, които сам беше създал. Каквато и да е истината, аз се чувствам твърде щастлива в момента, за да продължавам този спор.

Замълчах за момент, обмисляйки своя отговор. Бяхме живели толкова години заедно, но нашите убеждения си оставаха така различни, че всеки от нас е запазил в паметта си свое отделно минало.

— Ще разкажеш ли за това на Дики, или си остава между нас? — попита тя, вперила сините си като море очи в мен. — Ще му разкажеш ли за нашите противоречия?

— Може би не. Може би трябва да му кажа, че съвършеният брак не крие противоречия. Съвършенство е, когато двама души се обърнат един към друг и кажат: „Знаехме всичко това отпреди. Между нас няма противоречия, няма изпитания. Никой от нас не се е променил за петдесет години. Не сме научили нищо ново“.

Тази представа я накара да се усмихне.

— Смъртна скука — каза тя. — Ако човек избягва проблемите, той никога няма да може да ги превъзмогне.

— Той трябва всичко да узнае. Моите разкази за брака ще бъдат едно напомняне за мен самия. Дики може да възприеме, каквото му е необходимо, а останалото да отхвърли. Аз ще му кажа главното от онова, което ми се удаде да разбера: Никога не предполагай, че твоята

жена умее да чете мисли и да разбира кой си, какво мислиш и какво чувстваш. Такова предположение неизбежно води до болезнено разочарование. В някои случаи тя наистина може да те разбира и да те познава, но не очаквай от нея по-голямо разбиране от онова, което проявяваш ти. Постарай се да бъдеш щастлив, като действаш според своите желания. Ако твоето щастие поражда у нея озлобление и ако ти не обичаш да я виждаш щастлива, то вие няма да имате брак, а експеримент, който от самото начало е обречен на провал.

— Звучи така, сякаш бракът е нещо като скок от висока скала. Това ли искаш да му внушиш?

— Ще му кажа, че бракът е несравним с нищо друго в живота. Той е търсене на сродни души, които са се от-крили по един мистичен и романтичен начин, но които трябва да преодоляват заедно редица проблеми. Това са очарователни проблеми, прекрасни изпитания, които траят година след година, но изгубиш ли чувството за романтика, ти губиш способността да преодолееш трудните моменти и да се научиш да обичаш. Изгубиш ли чувството за романтика, ти ще се провалиш в изпитанието на любовта, а провалиш ли се в любовта, останалите изпитания нямат значение.

— А по въпроса за децата?

— По този въпрос съм некомпетентен — отвърнах аз. — Следващият?

— Какво означава некомпетентен? Ти имаш деца и сигурно си научил нещо от тях! Какво смяташ да му кажеш?

Моето слабо място, помислих си аз. По отношение на децата съм толкова полезен, колкото наковалня в ясли.

— Ще му кажа, че вътрешният учител не идва само при възрастните — отвърнах аз. — Че ние преживяваме онова, което сами предизвикваме, независимо от възрастта. И че единственото ръководство, което даваме на своите деца, това е нашият собствен пример като висше развито човешко същество в съответствие с нашите разбирания. Децата могат да разберат или да не разберат. Те могат да ни обичат заради нашия избор или да проклинат земята, по която стъпваме. Но децата не са наша собственост и ние не можем да ги държим под своя контрол, така както ние не сме собственост на нашите родители и те не могат да ни контролират.

— Не се ли чувстваш като някакъв айсберг като ми говориш това — каза Леели — или само на мен ми се струва, че звучи като четирийсет градуса под нулата?

— Нима не е истина?

— Може би в основата си е истина — каза тя по-меко. — Вярно е, че децата не са ни подвластни, но имам усещането, че нещо тук липсва. Може би малко нежност.

— Да, разбира се, ще му кажа това съвсем нежно. Тя поклати глава, загубила надежда и продължи с въпросите си.

— В брака има и още една тайна.

— Каква?

„Аз си имам своя тайна, помислих си, защо и тя да няма.“

— Когато човек погледне нас — каза тя, — или друга щастлива двойка, той разбира, че ние сме обичали веднъж или два пъти в живота си. Тази любов трябва съкровено да се пази, това е моята тайна.

Когато се навечеряхме и прибрахме чиниите, аз сложих планера в колата и потеглих към планината. По пътя се съсредоточих в себе си, търсейки моя малък приятел.

Намерих го седнал на същия хълм, но този път имаше дървета по склона, това бяха млади дървета сред поляна, която достигаше до зеления хоризонт.

Още щом го видях, той се обърна към мен.

— Кажи ми, каквото знаеш за брака.

— Разбира се, но защо питаш?

— Никога не съм мислил, че мога да имам брак, но сега когато зная, че ще се ожения, се чувствам неподготвен.

Постарах се да скрия усмивката си.

— Няма нищо в това да си неподготвен. Той се навъси, горящ от нетърпение.

— Какво трябва да зная?

— Само една дума — отвърнах аз. — Запомни тази дума и всичко ще бъде наред. Запомни думата различен. Ти си различен от всеки друг на света, а също и от жената, за която ще се ожениш.

— Мога да се обзаложа, че ми казваш нещо просто, защото самият ти си мислил, че е просто, а се е оказало, че не е.

— Просто не означава очевидно, Капитане. Ние сме различни е откровение, до което много бракове не успяват да достигнат. Редица умни хора стигат до това разбиране едва много години след като пепелта от развода им се е утаила.

— Различни, но равноправни, така ли?

— В никакъв случай — казах аз. — Бракът не е арена на равенството. Леели например е много по-добра в музиката, отколкото съм аз. Никога няма да успея да науча онова, което тя е знаела на тринайсет години, а още ио-малко пък онова, което знае сега. Бих могъл да изучавам музика през целия си живот, но никога да не се науча да разбирам музиката като нея, нито да свиря. От друга страна, тя вероятно никога няма да може да кара самолет по-добре от мен. Започна двайсет години по-късно и не може да ме настигне.

— И във всичко друго ли съществува неравенство?

— Във всичко. Аз не съм организиран като нея, тя не е търпелива като мен. Тя е готова да се бори за своите каузи, аз предпочитам да бъда дистанциран наблюдател. Аз съм егоист, което от моя гледна

точка означава, че *действам според своите дълготрайни интереси*; тя мрази егоизма, което според нея означава *непосредствено самопожертвование, въпреки всички последици*. Понякога тя очаква от мен да пожертвам своите възгледи за това какво е правилно в името на нейните и много се учудва, ако откажа.

— Значи сте различни — каза той. — Не са ли различни всички съпрузи?

— Да, но почти всички забравят това. Когато аз забравя и очаквам от Леели да прояви егоизъм, когато тя забрави и очаква от мен да бъда организиран, ние очакваме от другия да владее умения, които вече сами сме придобили. Но това не може да стане. Бракът не е състезание да превъзхождаме качествата на другия, а сътрудничество, което се гради на взаимните ни усилия.

— И все пак мога да се обзаложа, че понякога различията могат да ви накарат да побеснеете — каза той.

— Не, понякога това, че забравяме различията помежду си ни кара да побесняваме. Когато си мислех, че Леели, това съм аз в друго тяло и че тя знае всичко, което си мисля всяка секунда, и че споделя всички мои ценности и предпочитания, това бе все едно да се спускам с бъчва от някакъв огромен водопад. Приемех ли това, следващата минута се оказвах в подножието на водопада, чудейки се какви са тези дъски и обръчи около шията ми, докато се опитвах да се задържа за някоя скала, мокър и съсипан като гъба. Чувствах се виновен за всичко, докато си спомня, че сме различни, и го приема. Той присви очи.

— Виновен ли? Но защо виновен?

— Спомни си максимите, които ти казах. Вината е притеснение, което изпитваме, когато искаме да променим своето минало, настояще или бъдеще заради някой друг. Вината е за брака онова, което е бил айсбергът за „Титаник“. Натъкнеш ли се на нея в тъмното, и потъваш.

— Надявах се жената, за която ще се ожения, да прилича на мене — каза той с копнеж в гласа.

— Не! Надявай се да не прилича на теб, Дики! Ние с Леели си приличаме само по две неща: и двамата сме съгласни, че имаме някои безусловни стойности и приоритети. Съгласни сме също, че двамата се обичаме много повече, отколкото когато се срещнахме. Във всичко останало сме повече или по-малко различни.

Той остана не докрай убеден.

— Не съм сигурен в това, че като премина през редица водопади, любовта ми към някого може да стане по-силна.

— Не Леели ме натикваше в бъчвата, Капитане, а аз самият! Въобразавях си, че съм я познавал, но сега, когато се връщам назад... Как съм могъл да бъда толкова глупав? И тя си имаше някои заблуди по отношение на мен, но каква радост е да извървиш толкова дълъг път заедно с човек, когото обичаш! Година след година, заедно с нея дори бурите ми носеха светлина, когато отминат. Понякога я прегръщам нощем и имам чувството, че току-що сме се срещнали, че едва сега сме се запознали!

— Трудно ми е да си го представя — каза той.

— Не мисля, че въобще е възможно човек да си го представи. То трябва да се преживее. Желая ти да имаш търпение и умение.

Оставих го насаме, за да размисли над думите ми. Едва по-късно си дадох сметка, че съм забравил да му кажа моята тайна за щастлив брак.

Всяко нещо притежава съзнание. Самолетите са живи същества, когато повярваме в това. Когато се грижа за „Дейзи“, мия го и го лъскам, ще дойде един ден, когато и той може да ми се отблагодари — да излети внезапно много високо или да се приземи на невероятно тесен терен. За четирийсет години летене това ми се бе случвало веднъж и аз не съм сигурен дали няма отново да имам нужда от подобен жест.

Затова и нямаше нищо странно в това, че сутринта лежах на циментовия под на хангара, за да бърша алуминиевия корпус на „Дейзи“ след тричасовия полет и полепналото масло.

Всяка нощ преминаваме в друго съзнание, мислех си аз, докато натопявах парцала си в бензин, но и всеки ден можем да го променяме винаги, когато вършим едно, а мислим за друго. Съня и събуждането, сънищата и мечтанията по сто пъти на ден — кой гледа на тях като на преминаване в други нива на съзнание?

Видях джинси от колената надолу, но краката бяха обути в старомодни тенис-обувки и аз разбрах кой се задава.

— Всичко в живота ли е твоя лична отговорност? — попита Дики. — Нима човек носи целия този товар?

— Всичко — отвърнах аз, щастлив, че ме е открил. — Не съществува такова нещо като масите. Съществуваме само ние — най-

обикновени отделни хора, които живеем своя най-обикновен отделен живот така, както в обикновения случай си поискаме. И това не е никакъв товар, Дики. Удоволствие е да носиш отговорност за всичко и ние с удоволствие си помагаме.

Той седна на пода с кръстосани крака и започна да гледа как работя.

— Например как?

— Като например продавачът в магазина ти помага да си избереш храна, филмовият режисьор ти разказва забавни истории, дърводелецът изковава покрив над главата ни, самолетостроителят създава „Дейзи“, за да я продаде.

— Ами ако „Дейзи“ не съществуваше, ти щеше ли да си я построиш сам?

Ако сам трябваше да си построя самолета, той сигурно щеше да бъде по-малък от този. Щях да направя нещо леко от типа на делтапланер.

Натопих парцала в горивната смес. Съвсем малко е нужно, за да лъсна петната.

— Нима смяташ, че човек е длъжен, да си осигурява храна, дори ако няма магазини.

— А кой друг да го направи?

— Може би сам си готов да убиваш крави.

Докато лъсках самолета, забелязах пукнатина на стъклопласта, която започваше със следа от удар, недалеч от антената на далекомаера. Не беше нещо сериозно, но си казах, че трябва да запълня пукнатината и да я за-поя.

— Леели и аз вече не ядем крави Дики, тъй като не желаем те да бъдат убивани. Смятаме, че ако не участваме с нищо в процеса на избиването на животните, също така не би трябвало и да използваме животински продукти.

Той се замисли над думите ми.

— А не носите ли кожени дрехи?

— Никога вече не бих си купил кожено палто или кожен колан, но мисля, че ще продължа да нося кожени обувки, ако нямам друг избор. Но може някой ден да се изправя пред щанда с кутията с обувки и да не намеря сили да ги купя. Принципите се променят бавно и ние така и не разбираме дали са се променили, докато не го почувстваме на

практика. Когато нещо, което ни се е струвало съвсем в реда на нещата, престане вече да ни изглежда такова.

Той кимна, сякаш бе очаквал, че така ще кажа.

— Всичко е индивидуално.

— Да.

— А носиш ли отговорност за своето образование? — попита той.

— От мен самия зависи дали ще получа образованието, което желая.

— А за твоите забавления?

— Можеш да продължиш — казах аз.

— За въздуха, който дишаш, за водата, която пиеш, за работата, която работиш...

— ...за моите пътувания, отношения, връзки, здраве, сигурност, цели, за моята философия и религия, за моя успех и провал, за моя брак, за моето щастие, за моя живот и смърт. Отговорен съм сам пред себе си за онова, което мисля, за всяка дума, която казвам, и за всяко свое действие. Това е така, независимо дали ми харесва или не. Затова отдавна съм взел решение, да го приемам.

Какво ли целеше с тези свои въпроси — питах се аз. Дали ме изпитваше.

Намазах полировката с восък, като внимавах да не засегна вихровите генератори и радиоантените, а всичко останало покрих с широк замах. Независимо дали ме изпитва или се интересува, бях готов да му кажа каквото зная.

— Значи така, всичко в света на привидностите човек си създава сам — обобщи той. — Ти лично си изградил цялата своя цивилизация?

— Да, благодаря — отвърнах аз. — Не искаш ли да разбереш как?

Той се разсмя.

— Няма да ми повярваш, ако ти кажа, че не искам.

— Все едно ми е — казах аз. — Е, може би няма да ти повярвам.

— Каж ми. Как така ти лично изграждаш своята цивилизация?

— Ти и аз Дики, сме се родили с тази илюзия за време и място. После сме застанали в преддверието на съзнанието, решавайки дали да вземем участие, или да се оттеглим от всяка възможност, от всяка идея, от напредъка или разрухата, които това време ни предлага. Казали сме

да на четенето, но и на бягството от къщи, да на плюшените животни, да на доверието към родителите, да на вярата във военната пропаганда, да на самолетните модели, не на груповите спортове, да на точността, да на сладоледа, не на морковите, да на домашните упражнения, не на пушенето, не на пиенето, да на егоизма, не на наркотиците, не на бягането от училище, да на любезно поведение, да на себеупованието, не на лова, да на стрелбата, не на тайфите, да на момичетата, не на училищната атмосфера, не на колежа, да на военната служба, не на политиката, не на служенето на другите, да на брака, да на децата, да на развода, не на повторния брак, да на повторния брак, да на морковите... Ние изграждаме съвършен уникален дигитален портрет на самите себе си и всяко да и всяко не е малка точица в нашия портрет. Колкото сме по-решителни, толкова по-ясна е картината.

— Всичко в света на моето съзнание, което е единственият свят, който съществува за мене на земята, е постигнато с моето собствено съгласие. Каквото не искам, мога да променя. Няма защо да хленча или да страдам, защото някой друг ме е подвел. Аз сам трябва да си помогна, не те.

— Ами ако някой те подведе, какво правиш тогава?

— Убивам го и продължавам нататък.

Той нервно се засмя.

— Сигурно се шегуваш.

— Ние не можем да унищожим живота, също както не можем да го създадем — казах аз. — Спомни си, че животът Е.

Почистих корпуса на самолета и взех стълбата, за да стигна до вертикалните стабилизатори, които се намираха на девет фута височина.

— В света на привидностите убивал ли си някого? — попита той страхливо.

— Да. Убивал съм мухи, убивал съм комари, убивал съм мравки и за съжаление трябва да кажа, че съм убивал също така и паяци. Убивал съм риба, когато бях не много по-голям от теб. Всичко това са неунищожими проявления на живота, но аз си мислех, че ги убивам и още съжалявам за това, докато си спомня истината.

— Убивал ли си човешки същества в света на привидностите? — попита се той да подбере внимателно думите си.

— Не, Дики, не съм.

По прекрасно стечение на обстоятелствата, помислих си. Ако бях постъпил няколко години по-рано във военновъздушните сили, щях да убивам хора в Корея. А няколко години по-късно, сигурно щях да убивам хора във Виетнам, ако не бях казал не на това други хора да ме командват.

— А тебе убивали ли са те?

— Никога. Аз съм преди времето и ще бъда след него.

Той се вбеси, ядоса се.

— В света на привидностите, дали твоята вяра за теб самия като ограничено...

— О, ако става дума за света на привидностите! — възкликнах аз. — Убивали са ме хиляди, милиони, трилиони пъти, безкрайно много пъти!

Дики се изкачи по стълбичката до хоризонталния стабилизатор и седна с лице към мен, като кръстоса пети и се наведе, погълнат от любопитство. Никое друго дете не би могло да се качи там, без да се уплаша, че обувките му за тенис могат да се подхлъзнат от боята или стабилизаторът да се повреди, или че може да падне от пет фута височина върху циментовия под. Но Дики можеше да сяде където си поиска. Това им е хубавото на безплътните, помислих си, чудно защо не ги каним по-често.

— Ти говориш за прераждане — каза той. — Вярваш ли в прераждането?

Аз напръсках горната половина на радара с течен восък и го излъсках.

— Не. Прераждането е поредица от животи, които следват един след друг на тази планета. Това ми се струва малко ограничаващо, някак стегнато около раменете.

— А какво ти приляга по-добре?

— Неограничен брой жизнени опитности, които избираме, някои в тяло, а други не. Някои на планети, а други не. И всички те едновременно, защото няма такова нещо като време. И всички те нереални, защото само единият Живот съществува.

Той се навъси.

— Защо безкрайните жизнени опитности да са истина, а прераждането да не е?

Навремето спомних си, това бе моят любим въпрос: защо така, а не иначе. С него карах мнозина възрастни да побесняват, но исках на всяка цена да разбера.

— Вярата в безкрайните жизнени опитности, не е истина в по-голяма степен, отколкото е прераждането — казах аз. — Докато не разберем че Животът Е, ние не просто вярваме в прераждането или безкрайните жизнени опитности, или в рая и ада, или в това, че всяко нещо умира. Ние *изживяваме* тези системи... Те са нашата истина и всяка минута ние им придаваме сила.

— Не разбирам тогава, защо да не признаем, че Животът Е и да престанем с всякакви игри.

— Аз *обичам* игрите. Ако някой се съмнява, че животът се живее за удоволствие, дай му подробна информация за неговото бъдеще... За всяко събитие, за всеки резултат, години преди да се осъществи. Колко време ще мине, преди да те помоля да спреш? Не, е забавно, ако знаеш какво предстои да се случи. Аз обичам шаха, въпреки че зная, че това е само игра. Обичам време-пространството, макар да разбирам, че то не е реално.

— Помощ! — каза той. — Защо предпочиташ да говориш за безкрайните жизнени опитности, вместо за прераждане или за това, че всички стават ангели, след като нито едното, нито другото, нито третото е реално.

— А защо човек предпочита шах, а не дама? — попитах аз. — Защото има повече комбинации за игра! Ако например вярвам, че всички мои животи са едновременни, тогава може да се допусне, че има начин лично да се срещнат. Трябва да има някакъв начин да достигнат до Ричард, който е предпочел да живее в Китай, в онова сега, което аз наричам седем хиляди години по-рано. Или с онзи Ричард, който през 1954 година стана лодкар, а не летец, с онзи, който избра да участва в космическата флота на Кентавър четири, в настоящия миг след билион години. Ако цялото време е Сега, трябва да има начин да осъществим връзка помежду си. Какво знаят те, което не зная аз.

Лицето му изразява любопитство, прикрита усмивка.

— Някакъв успех досега?

— Има проблясъци от време на време — казах аз.

— Хм.

Той се усмихна отново със същата странна усмивка, сякаш той бе учителят в този момент, а не аз.

Трябваше да го попитам тогава какво му е толкова смешно. Аз обаче отминах усмивката му незабелязано, защото си помислих, че сигурно се съмнява в думите ми ме-пространството, за теб престава да има значение, дали ще бъдеш убит или не.

След минута Дики отвори очи и се премести от стабилизатора да лъсна и мястото, където бе седял.

— Интересно дали и обратното е вярно, колкото повече се стремя към самосъхранение, толкова по-малко изпитвам безусловна любов?

— Искаш ли да разбереш?

— Добре.

Той затвори очи и зачака.

— Представи си, че си мирен и благороден фермер — казах аз. — Три неща обичаш в живота си: твоето семейство, земята и твоите поляни с нарциси. Двамата с жена ти отглеждате своите деца и своите цветя всред полята, които твоите родители са разчистили и разорали. Родил си се на тази земя и се надяваш да умреш на нея.

— Охо — каза той. — Тук има нещо да става.

— Да. Явяват се превозвачи на добитък, които искат да прекарат път през твоята ферма, за да стигат по-бързо до железопътната гара. Ти отказваш да им продадеш земята си, те те заплашват, но ти оставаш. Накрая, съвсем ясно те предупреждават: Днес на обяд ще превземем фермата ти насила. Омитай се от земята си, остави цветята си да умрат или ще умреш и ти.

— О, Боже — възкликна Дики със затворени очи, пренесъл се въображаемо в тая ситуация.

— Страх ли те е?

— Да.

— Наближава пладне, Дики. И ето ги те идват, възседнали коне, дузина въоръжени мъже, обгърнати в облак от прах, стрелят с pistolетите си, подгонили стадо овни, през твоите зелени поля. Изпитваш ли безусловна любов към тези мъже?

— НЕ! — каза той.

— Виждаш ли...

— Накарал съм съседите да стоят на пост — каза той.

— Всеки от нас има заредени пушки, около оградата съм поставил динамит, само да посмеят да стъпят на цветята ми и ще получат такъв удар, че бързо ще се обърнат назад. Само да се опитат да ни докоснат и това ще им е за последен път!

— Сега разбираш — казах аз, като се усмихнах на светкавичната му самозащита. — Виждаш колко различно от безусловната...

— Не ме прекъсвай — каза той. — Остави ме да ги смажа!

Разсмях се.

— Дики, това е мисловен експеримент, а не клане. Той отвори очи.

— Бум...сърдито възкликна той. — Няма да позволя на никой да ми взема земята!

Усмихнах се на сърдитата му физиономия и го качих на корпуса, след което преместих стълбата, и започнах да лъскам дясното крило на „Дейзи“.

— Сам виждаш, че единственият начин Любовта да бъде безусловна, това е, когато не се интересува от нашите игри.

— Не се интересува от нашите игри и не се интересува от преходни цели — казах аз. — Нито от самосъхранение, нито от справедливост, нито от спасение, нито от морал, нито от усъвършенстване, нито от образование, нито от прогрес. Тя ни обича такива каквито сме, а не каквито претендираме да бъдем. Затова смъртта е такъв шок според мене. Контрастът между ролята и реалността е най-остър именно тогава. Хората, които са имали преживявания близки със смъртта, казват че любовта е като светлинен удар.

— И любовта е еднаква, както за превозвачите на животни, така и за фермерите с техните цветя?

— За убийците и убитите, за смирените и за чудовищата. Еднаква. Абсолютна. Всеобхватна. Безусловна. Любов.

Дики се бе отпуснал върху корпуса, опрял лице в хладния метал и гледаше как работя.

— И ти ми казваш всичко това? Как си могъл да го научиш?

— Мислех, че знаеш — отвърнах аз. — Откакто се помня, винаги съм се питал: *как съществува тази вселена?* Къде е нейното начало?

Очаквах той да си спомни кога се е породило моето любопитство, но той нищо не каза.

— Откъде знаеш, че това, което ми говориш, е вярно? — попита.

— Не зная. Но всеки въпрос за мене е като електрическа искра, която ме разтърсва, докато не открия отговора. Когато въпросът получи отговор, той се основава на интуицията, просветва синя искра и напрежението спада. Знам, че съм получил отговор, но не ми се казва дали е верен, или не.

— Дай ми един пример.

Аз леко лъсках крилото докато си спомнях.

— Когато си изкарвах прехраната, давайки развлекателни полети с „флийт“, моя биплан, имаше един период, когато се чувствах виновен. Справедливо ли е, казвах си аз, да живея така, да летя свободно като вятъра и да се препитавам от това, когато на другите хора им се налага да работят от девет до пет, за да си изкарват прехраната? Не може всеки да бъде пътуващ летец, мислех си аз.

— Това ли е бил въпросът ти? — попита той.

— Това бе напрежението, което не ме напускаше седмици наред, както когато съм изправен пред даден въпрос: не може всеки да бъде пътуващ летец. Защо не съм изложен на стрес като всички останали? Нима е справедливо да бъда толкова привилегирован?

На Него тази картина не му се струваше толкова привлекателна. Да спи криво-ляво под мръсното от бензин платнище заедно с плъховете под крилото на самолета и да развежда пътници за по един долар, той не можеше да разбере защо трябва да е най-щастливият човек на света.

— И до какъв отговор стигна? — понита той сериозен като бухал.

— Мислех над това вечер, останал съвсем сам, докато си стоплях филийките на огъня. Да бъдеш странстващ летец, е великолепна романтична професия, казах си аз, но също такава професия е правото и актьорското майсторство. Ако всички станат актьори, когато отгърнем професионалния справочник, ще открием само една категория: а, за Актьор. Няма да има летателни инструктори, кукловоди, следователи, полицаи, лекари, няма да има амбулантна търговия, конструкторски компании, студиа, продуценти. Само актьори. Най-сетне разбрах. Не може всеки да бъде странстващ летец. Но всеки не може да бъде и адвокат или актьор, или бояджия. Не може всеки да върши само едно нещо.

— И това ли е бил твоят отговор?

— Сякаш кит, който е изскочил дълбоко изпод водата, ме взриви този отговор, Дики: Не могат всички да вършат едно и също, но *могат всички да вършат, каквото поискат*.

— О — моето вълнение се предаде и на него.

— Оттогава нататък престанах да мисля, че не е справедливо да бъда такъв, какъвто ми харесва.

Продължих да лъскам крилото мълчаливо, но той се вслушваше в мълчанието, обмисляйки идеята.

— Аз мога ли да бъда такъв, какъвто си поискам? — попита той.
— Дори ако не искам да бъда като теб.

— Особено ако не си като мен — казах му аз. — Аз правя някаква промяна от време на време, но моето място е вече заето. Всяко място е вече заето, Капитане, освен твоето.

Шепот в тъмното.

— Нали няма да го учиш на егоизъм?

Три и двайсет и пет след полунощ, сведеше часовникът. Как е могла Лесли да разбере, че съм буден? Как сърната усещаше падането на лист в притихналата гора? Чуваше промяната на дишането ми.

— На нищо не го уча — прошепнах. — Само му казвам, каквото смятам за истина, а той сам трябва да си реши на какво да вярва и на какво не.

— Защо шептиш? — попита тя.

— За да не те събудя.

— Ти вече ме събуди — прошепна тя. — Започна да дишат като буден преди минута. Мислиш за Дики.

— Ами какво правя сега? — поисках да я изпитам аз. Тя се вслуша в тишината.

— Примигваш с клепащи.

— **НО НИМА Е ВЪЗМОЖНО НЯКОЙ ДА РАЗБЕРЕ ДАЛИ НЯКОЙ ДРУГ МИГА С КЛЕПАЩИ, КОГАТО Е ТЪМНО!**

Тишина. После шепот.

— Трябва ли да се извиня, задето имам добър слух?

Въздъгнах.

Тих, предизвикателен шепот.

— Е, нямам намерение да се извинявам.

— А сега какво правя? — попитах я.

— Не зная.

— Усмивам се.

Тя се обърна с лице към мен и взе ръката ми, обвиняйки я около тялото си в нощта. — Какви мисли са те събудили по това време?

— Ще ми се смееш.

— Няма да ти се смея. Обещавам.

— Мислех за доброто и злото.

— О, Ричи! Да се събудиш в три часа през нощта от мисли за доброто и злото?

— Подиграваш ли ми се? — попитах. Тя омекна.

— Само питам.

— Да.

— И какво мислеше?

— Че сега най-сетне разбирам... те не съществуват.

— Доброто и злото не съществуват, това ли искаш да кажеш?

— Това.

— А какво съществува тогава?

— Щастие и нещастие — отвърнах.

— Значи щастieto е добро, а нещастieto е зло?

— Абсолютно субективно. Всичко идва от главата ни!

— Какво тогава е щастие и нещастие?

— Какво означават те за теб самата?

— Щастieto е радост! Огромно удоволствие! Нещастieto е потиснатост, безнадеждност, отчаяние.

Трябваше да се досетя. Предполагах, че тя ще каже онова, което мисля и аз: щастieto е чувство за благоденствие, нещастieto е отсъствието на такова чувство. Но моята жена винаги е била по-емоционалната от нас двамата. Казах ѝ моето определение.

— Мислиш ли, че чувството за благоденствие е достатъчно, за да бъде човек щастлив? — попита тя.

— Нужно ми е определение, в което да не се чувства петдесетфутова пропаст между върха на щастieto и дъното на нещастieto. Ти как би нарекла междинното състояние между едното и другото?

— Бих го нарекла добруване.

— Аз не признавам добруване, признавам само благоденствие.

— Добре, и по-нататък?

— Помогни ми да открия поне една ситуация, при която понятие като Добро да не се определя по същността си чрез онова, което „ме прави щастлив“, както и ситуация, при която Злото не се определя като онова, което ме „прави нещастен“.

— Любовта е добро — каза тя.

— Любовта ме прави щастлив — отвърнах аз.

— Тероризмът е зло.

— Можеш да дадеш и по-добър пример, скъпа. Тероризмът ме прави нещастен.

— Добро е, когато се любим — каза тя и се притисна до мен в тъмното със своето топло тяло.

— Това ни прави щастливи — казах аз, като отчаяно се борех да запазя разсъдъка си. Тя се отдръпна.

— О, Ричи, какво искаш да докажеш?

— Както и да го мисля, излиза, че моралът се определя от нас самите!

— Разбира се, че се определя от нас — каза тя. — И затова ли си се събудил посред нощ?

— Не разбираш ли, Уки? Доброто и злото не са онова, което ни казват нашите родители, нито онова, което проповядва църквата, нито държавата, нито който и да било! Всеки от нас решава въпроса за доброто и злото сам, автоматично, избирайки онова, което желае да прави.

— Охо! — възкликна тя. — Моля те никога да не пишеш нито една дума по този въпрос.

— Само си мисля. Струва ми се странно, че не мога да намеря начин да престана да мисля за това.

— Моля те...

— Виж например какво пише в Книга *Битие* по повод сътворението: *И Бог видя, че това бе добро.*

— Искаш да кажеш, че Бог е бил щастлив?

— Разбира се!

— Ти не вярваш дори в това, че Бог вижда света — каза тя — и че е способен да чувства. Как така може да бъде щастлив?

— Авторът на *Битие* е бил толкова глупав, че да не се посъветва с мен преди да вземе писалката. В неговата книга Бог е изпълнен с чувства. — Той е доволен и тъжен, гневен и отмъстителен. Доброто и

злото не са абсолютни, те са мерило на Божието щастие. Когато авторът на Битие е писал своя разказ, казал си е ето какво: *Ако аз мисля, че Бог би бил щастлив по повод еди какво си, ще го нарека добро.* Яд ме е, че е такъв ранен час. Трябват ми примери, в които хората използват понятията добро и зло, но не мога да погледна в книгите, защото е тъмно.

— Добре.

— Значи си щастлива от това? — казах аз.

— Разбира се. Иначе щеше да светнеш, да започнеш да търсиш книги, да включиш компютъра, да си говориш с мен и така ще будуваме цялата нощ.

— Ето защо си щастлива, че е тъмно. Щом няма да те безпокоя през цялата нощ с моите разговори за добро и зло, естествено е да кажеш добре.

— Само, моля те, недей да пишеш за това — каза тя. — Ще накараш всеки екстремист... не, всеки *разумен* човек в тази страна да вземе книгите ти и да ги разкъса на парченца!

— Леели, това ме интересува от чисто любопитство. Ако разберем, че моралът е нещо субективно, това не означава, че той внезапно се превръща в своята противоположност. Ние няма да станем маниакални убийци на секундата, щом разберем, че това зависи само от нашето желание. Ние сме предвидливи, добри, внимателни, изпълнени с любов един към друг, готови да рискуваме живота си, за да спасим някого от беда, защото *искаме да* в тази минута.

— Ваше Превъзходителство, трябва да се приеме, че щом този подсъдим не е щастлив да стои в тази съдебна зала, значи, че той *не е действал фактически в името на своите собствени най-добри интереси*, когато е пъхнал локомотива в своята торба. Той стои тук но обвинение в неразумност, тъй като излиза, че кражбата му е била една недобра идея.

— Много остроумно — каза Леели. — Но не мислиш ли, че понятието за добро получава своя смисъл чрез едно всеобщо споразумение. Че добро е онова, което болшинството от хората в течение на векове са установили като положително и жизнеутвърждаващо? А и не мислиш ли, че никак не е в твой интерес и следователно е зло, да прекараш целия си останал живот като

привеждаш подобни аргументи в съдилищата? И не е ли по-добре да оставим нещата така и да поспим?

— Ако болшинството от хората смятат, че е добро да се убиват паяците, няма ние, които ги пускаме, вършим зло? Нима трябва да преживеем живота си, съобразявайки се с онова, което мислят другите?

— Знаеш какво искам да кажа.

— Виж речника — казах аз. — Всяка дума, свързана с ценностната система, бива пояснявана чрез тавтология. *Добро*, това е *правилно* е *морално* е *подходящо* е *справедливо* е *добро*. Но когато погледнеш какви примери се дават, ще видиш, че те съвсем не са тавтологични: всеки казва *добро е това, което ме прави щастлив!* Ей сега ще ти донеса речника!

— О, моля те, недей — възкликна тя.

— Ти как си се отнесла към войната във Виетнам, Уки? Според президента тази война е била нещо добро и така са я възприемали по-голямата част от хората. Аз също гледах на нея така, преди да се срещнем. Повечето от нас се чувствахме щастливи, въобразявайки си, че защитаваме една невинна страна от някакъв зловещ агресор.

Но ти не! Онова, което си разбрала за войната, *не те е карало да се чувстваш щастлива* — и ти си организираща антивоенен комитет, концерти и демонстрации...

— Ричи?

— Да?

— Може би си прав за доброто и злото. Хайде да поговорим утре за това.

— Всеки път, когато кажем: „*Чудесно!*“ имаме пред-вид, че нашето чувство за благоденствие се е повишило и всеки път, когато кажем: „*Проклятие!*“ или „*О, не!*“ искаме да кажем, че чувството ни за благоденствие е намаляло. Всеки час ние проверяваме кое е добро и кое зло, правилно и неправилно. Можем да се вслушваме в себе си всяка минута и да проследим собствената си етика!

— Сънят е нещо добро — каза тя. — Сънят би ме направил щастлива.

— Ако тихо си лежа и обмислям всеки пример, за който мога да се сетя, като установявам „*Прави те щастлив*“ за всичко добро, правилно, чудесно, прекрасно, страхотно и „*Прави ме нещастен*“ за

всичко зло, лошо, неправилно, ужасно, грешно, некрасиво — това ще ти попречи ли да заспиш?

Тя се сви до мен и зарови глава във възглавницата.

— Не, особено ако не мигаш. Аз тихо се усмихнах в тъмното.

Едва се бях унесъл в сън и главата ми още гъмжеше от примери за добро и зло...

— Направо не мога да повярвам, че мислиш нещо подобно! Значи доброто е това, което те прави щастлив, така ли?

— Можеш да вярваш или не, Дики — казах аз. — Да мислиш не е престъпление.

— Но ако беше, пак нямаше да се откажеш от него.

Хълмът бе по-зелен от всякога и надолу по склона цъфтяха цели лехи от дребни цветенца, повечето жълти и сини, които Леели би могла веднага да разпознае.

— Откъде знаеш какво мисля? — попитах. — Нима съм ти дал ключ към своето съзнание? Да не би да наблюдаваш всичко, което правя?

Вместо камък, той безмълвно ми подаде модел на планер с дължина на крилата дванайсет инча и бучка глина на носа за равновесие.

— Нищо не наблюдавам — отвърна той. — Не мога да видя нищо в твоя живот, освен ако ти не ми позволиш. Но напоследък зная онова, което научаваш. Това не ми се беше случвало преди.

Дали не беше някакво нарушаване на личната ми свобода, че той толкова се приближаваше към моето съзнание? Дали не бях неспокоен от това, че той започва да разбира нещата, които разбирам аз в момента на научаването им? Усмихнах се.

— Значи растем.

Той ме погледна изненадан.

— Не и аз. Не помниш ли, аз съм деветгодишен, Ричард, и ще остана такъв.

— Защо тогава искаш да знаеш всичко, което зная аз, ако не за да го изпробваш в живота с всички предимства, но без грешките?

— Не съм казвал, че искам да живея по този начин, казах само, че искам да зная, как се чувства човек, когато живее така. За мъжа, в който ще се превърна аз, вследствие на това, което съм научил от теб, аз ще бъда деветгодишен, както съм и за теб. Кажи ми истината... Не

зная как да се отнасям към доброто и злото, а ми е необходимо да разбера.

— Какво не ти е ясно? — попитах аз. — Доброто е онова, което те кара...

— Това е много... опростителско! — заяви той, като изпита удоволствие, че употребява такава дума. — И аз мога да ти дам такова определение!

— О, престани, Капитане. Първо, ти съвсем не си глупав, второ, най-простите неща са обикновено най-истински, трето, аз съм петдесет години по-стар и съм тъкмо човекът, който може да те научи на онова, което искаш. Нима е опростителство, когато чуеш някой да възкликва „Добре!“, да се запиташ кой е този, който се чувства щастлив и защо?

Аз взех планера и го подхвърлих във въздуха, той политна самостоятелно и се спусна право към земята от четири фута височина. Носът му е малко тежичък, както ми се стори.

— Доброто не може да бъде само това, което те прави щастлив.

— Наистина. Краткотрайното удовлетворение може да не означава дългосрочно щастие и ние трябва да умеем да правим това разграничение. Във всеки сюжет, в който се разказва за човек, продал живота си на дявола, договорът със Сатаната е все един и същ: Продавам ти дълготрайното си щастие за краткотрайно удоволствие и поуката е винаги: *Не много умна сделка.*

— Но освен това съществува консенсус по отношение доброто и злото, ценности, които се споделят от много хора. В различните култури те могат да бъдат различни, но в рамките на една култура те обикновено съвпадат.

— Защо всичко е толкова мъгляво? Не може ли да се каже по-ясно? Аз имам ясни определения.

— Убийството е...

— Зло — каза той без колебание.

— Благотворителността е...

— Добро.

Махнах малко глина от носа на планерчето.

— Да бъдеш съзнателен пацифист по време на война, това е...

— Хм.

— Добро или зло е — попитах отново, — да бъдеш съзнателен пацифист по време на война?

— Каква война? В защита на своята родина или срещу някоя беззащитна малка страна?

— Ето, виждаш ли? — казах аз. — Щом може да се открие дори една ситуация, при която доброто и злото зависят от обстоятелствата, цялата концепция става субективна и ние преставаме да бъдем изправени пред ясният избор, пред който сме си мислили, че сме изправени. Също както по отношение на другите ценности, налага ни се да кажем: това е добро *за мене*, това е зло *за мене*.

Отново пуснах във въздуха малкия планер много внимателно. Той рязко се издигна, задържа се във въздуха и после плавно се спусна на тревата.

— Едно изключение не променя правилото.

— Не — казах аз, като вдигнах отново планера, мръщейки се, задето намирах, че има проблем с равновесното тегло, и сложих обратно малко глина на носа му. — Там е работата, че едно изключение насочва към милиони други.

— Дай ми пример.

— Ако ти се налага да убиеш в самозащита, това зло ли е? Зло ли е да се убива, когато сме изправени пред врагове по време на война? Неморално ли е убийството, когато един лекар удовлетвори желанието на свой пациент, който страда от nelечима болест и търпи непоносими болки?

— Нали според теб убийството е невъзможно? — каза той. — Животът Е и ние не можем да го създаваме или рушим.

— Животът Е, Дики. В него няма правила. Но ти и аз говорим за игрите, за настоящия момент, за време-пространството, споделяме възгледи за привидностите, за институционалното добро и злото според културните представи. Ние говорим за общества, където за реално се приема онова, което е привидно, а Принципът остава незабелязан.

— Значи няма реално добро и зло.

— Няма абсолютно Добро и Зло. Единственият абсолют е: Животът Е.

— Означава ли това, че мога да правя каквото си поискам, без никакви последици от това? Нима имам правото да мамя, да крада и

убивам без последици, ако моят личен морал ми подсказва, че това е нормално.

— Разбира се, че можеш — казах аз. — Но съществуват последици, които могат и да не ти харесат.

— Например?

— Например деянието ти остава да ти тежи през целия твой живот. Или попадаш в затвора за седем до дванайсет години. Или пък учуден умираш: мислил си, че жертвата ти е безпомощна, а тя се е оказала въоръжена. В света на привидностите съществуват безкрайно много последици, които произтичат от всеки твой избор.

— Независимо от избора, така ли? — попита той.

— От всеки избор, независимо какъв е той. Той щракна с пръсти.

— Значи за всеки отделен, дори и най-малък избор.

— Изпробвай сам — казах аз. — Кой е този избор, който няма последици?

Пуснах малкото планерче за трети път. То се понесе към земята, задържа се леко над връхчетата на тревата и се спусна нежно като пеперуда. Не е лошо постижение само за три опита.

— Има ли последици от това да си писател?

— Да — отвърнах аз. — Всеки ден мога да спя до обяд.

— О, престани...

Отидох да вдигна планера от тревата.

— Дики, нима не можеш да разбереш. Винаги съществува някакъв ...резултат, добър или лош...

— ... който ме прави щастлив или ме прави нещастен... — обясни той вместо двама ни.

— ...от нашия избор — довърших аз, — от решението да бъдем такива, каквито сме.

— Какви са лошите последици от това да бъдеш писател? — попита той.

Връщайки се назад, аз не можех да разгадая неговия поглед, не можех да разбера защо ме пита.

— Преди трийсет години написах книга за диетите и там споменавах, че е добре човек да свали пет килограма.

— И това ли е лошата последица?

— Не — отвърнах аз. — Последицата, която ме направи нещастен, бе, че един от моите читатели, възприел авторитетното ми

мнение и си отсякал главата, за да загуби съответното тегло.

Той ококори очи като чинии.

— КАКВО?

— Той така и не разбра какво съм писал, Дики, но загуби пет килограма.

— Шегуваш се!

— Не особено — казах аз. — Написах книга преди години за човек, който не се е боял от смъртта. Един младеж прочел книгата, решил, че и той не се бои от смъртта и се самоубил.

— Пак се шегуваш.

— Не, историята е истинска.

Седнах на тревата, като държах самолетчето в ръце.

— Но защо го е направил?

— Бил влюбен, родителите на момичето не искали да го приемат и заплашили, че ще изпратят дъщеря си някъде далеч, за да могат двамата никога повече да не се видят. Влюбените решили да се самоубият и с огромна скорост се блъснали в една стена. Тя оцеляла след катастрофата, но той не.

— Но защо просто не са избягали заедно?

— Добър въпрос.

— Ако аз съм готов да умра за нещо, Ричард, то сигурно бих бил могъл да преодолея пречки, които са далеч по-малки! Например бих могъл да извърша някои доста драстични действия.

— Какво например?

Какво ли ми се е струвало драстично, когато съм бил деветгодишен?

— Например бих могъл да си взема джобния нож и кибрита и малко храна и да поема с нея в планините.

Спомних си едно от последните си бягства. Поех из дивата пустош, която се простираше чак до хоризонта, отвъд пределите на моя роден град. Очаквах¹ още предложения от него.

— Ако знаех, да карам, щях да замина с нея в щата Монтана. Или бихме могли тайно да се качим на товарен кораб за Нова Зеландия.

Нищо чудно, че първото нещо, за което се сеща, това е бягството. Ако днес на мен ми се наложеше да извърша нещо драстично, също щях да избира бягството.

— Бих могъл да поговоря с нейните родители — продължи той, — да им предложи да кося техните ливади до края на живота им, да им покажа какви добри препоръки имам и да накарам петдесет приятели да отидат при тях и да им обяснят какво чудесно момче съм.

Аз кимнах.

— Боже Господи, та нали майка ѝ и баща ѝ не са били нейни собственици!

— Във всеки случай не завинаги — казах аз. — Не дори и за секунда не са имали власт над живота ѝ, ако искаш да знаеш какво мисля. Но те сигурно не са били на същото мнение.

— Бих могъл да я оставя да се пресели — продължи той. — Щях да ѝ пиша писма, където и да е, и да продължа да ѝ пиша, докато порасна достатъчно, за да отиде и да я взема при себе си.

— Би могло да се получи.

— Бих могъл да работя и да ѝ изпращам пари, за да ми се обаждат винаги, когато поиска. Бихме могли да измислим план по телефона и отново да се съберем.

Аз чаках.

— Спокойствие. Рано или късно, двамата ще бъдем самостоятелни хора и нито родителите, нито който и да е, би могъл да ни попречи да бъдем заедно.

Само за пет минути момчето имаше пет плана, различни от самоубийството, за да посрещне изпитанието, на което биха го подложили родителите на момичето. Това означаваше по един план всяка минута, Ако моят млад читател бе помислил поне един ден, дали нямаше да си даде сметка за същите възможности?

Ако горкото момче е висяло на въже, опънато над езеро, пълно с алигатори и въжето се бе скъсало, бих могъл да допусна, че възможностите му за избор са ограничени, но дори и в този случай смъртта никога не е напълно неизбежна. На мен ми се е случвало да плувам заедно с алигатори във Флорида; те не всички са човекоядни. Но дори и да са, ако не са гладни или ако са унесени, когато ти се озовеш наблизо, ти би паднал в езерото без особени последствия.

Пуснах самолетчето, то се издигна, установи се на определена височина, после прехвърли хълма и се загуби от погледа.

Човек може да умре веднъж в живота, мислех си аз, и как ми се искаше моят неразумен читател да е тук заедно с мен и Дики. Да се

самоубиеш на шеснайсет години, това не говори, че си спечелил играта, за която си дошъл.

— И запомни добре, обърнах се аз мислено към него: Ако искаш да използваш моята книга, за да оправдаеш самоубийството, трябва да получиш писменото ми разрешение по препоръчана поща, преди да го извършиш. В противен случай не бих простил на никой читател, който забравя, че време-пространството е игра и се кланя толкова ниско на един свят на огледалата.

Аз се смълчах, замислен над избора, който е направил.

— Как ли се чувства човек, Дики? Да се самоубие, като се блъсне с кола, а после се изправя до премазаното си тяло край колелата и в този момент разбира: *О, не! Та ние бихме могли да избягаме в Оукланд! Как съм могъл да бъда такъв глупак?*

— Много е късно — каза той. — Според твоята теория, в такъв случай на човек му се налага да започне всичко от самото начало, отново да се роди като младенец, далеч по-безпомощен от всеки тийнейджър, да учи всичко отначало: да се учи да говори, да се учи да ходи, да се учи да брои, да ходи на детска градина, да върши онова, което му казват големите, защото той е малък, а те са големи...

Не сме длъжни да започнем всичко отново, помислих си аз, нищо не сме длъжни. Ние го правим отново, защото сме поискали така, защото решаваме да опитаме този път да постъпим както трябва, да поправим неразумното си действие.

За първи път, откакто сме се срещнали, момчето, което някога съм бил, изпита съчувствие към мъжа, който съм сега.

— Какви бяха последиците — каза тихо той, — от това, че си написал книга, която някой не е разбрал?

— Почувствах огромен товар, Дики, и все още го чувствам. Ще ми се да мога да поговоря с него, да чуя от него какви други възможности за избор е имал.

— Невъзможно. Той е мъртъв.

Кой знае, помислих си аз. Може пък, когато довърша следващата книга, да е пораснал и да може вече да чете.

Дики си тръгна, без да се сбогува. Когато с нас се случи нещо ужасно или не виждаме изход от ситуацията, в която сме попаднали, винаги е добре да чуем някой да ни каже „Всичко е наред“, дори ако ще това да е собственият ни вътрешен глас.

Всичко е наред — това е космическа истина, мислех си аз и чувствах как товарът ме напуска. Моят непознат самоубиец е имал да научи един урок, както всички нас. Всичко е наред. Ако нямаме какво да научим тук, нямаше да си правим труда да платим цената.

Загледах се към планините отвъд възвишението. Въздухът бе чист като диамант. Когато летим, ние не чувстваме разстоянието. Можем да отидем на всяко място на земята: в отдалечено селце, сред снежни и самотни планини, коралови острови, над грамадите на облаците. Това е космическият закон, който се открива на летците, за да бъде доказан в обикновения живот.

Време е да се събуждам, казах си аз, време е за преминаване в друг сън.

Докато се подготвях за преминаването, зърнах темето на Дики на възвишението. Той се приближи с малкото планерче в ръка.

— То полетя наистина, Ричард! Беше отишло много, много далеч надолу по склона! Ти наистина умееш да управляваш самолети! Как го правиш?

— Практикувал съм много — казах аз, като се опитвах да скрия зад скромността си това, че просто бях имал късмет.

— Името тайна ли е? — попита той, знаейки много добре, че не зная за какво име пита. Просто искаше да ме накара да му задам този въпрос.

— Кое име?

— Името на твоята религия.

— Тя няма име, Дики, и никога няма да има. А и не става дума за религия. Във всеки случай не и за организирана религия. Организираната религия, това е Бог в паяжинна мрежа, с Великия Паяк, поставен сред хиляди доктрини, ритуали и задължителни вярвания. Хората умират, омотани в такава паяжина. Никакви организации, ако обичаш!

Той ми се усмихна.

— Значи ти имаш една безименна, неорганизирана религия, така ли? Имаш си нещо, в което вярваш. Имаш... какво?

— Имам начин да откривам своята собствена истина, но още не съм я открил изцяло. Това е... това е експериментална лична философия и тя никога няма да има име. И ти знаеш защо.

Аз много добре знаех, че той не знае защо, но заслужаваше тази любезност от моя страна, да му дам правото сам да се досети.

— Защото названието означава един вид етикет — каза той, — а щом се появи етикетът, идеите изчезват и ние започваме да се покланяме на етикета и да заклеимяваме етикета и вместо да живеят с набор от идеи, хората започват да умират заради етикетите. Последното нещо, от което се нуждае светът, това е една нова религия.

Погледнах го.

— Съвсем вярно.

— Има ли някакъв символ твоята неназована експериментална индивидуална лична философия?

— Разбира се, че не. Символите са не по-малко лоши...

— Разбирам — каза той. — Но не мислиш ли, че ще бъде добре просто ей така, за удоволствие, да имаш един символ, който да олицетворява твоя начин на мислене, да ти напомня, че той няма име и никога няма да има? Това може би ще бъде и по-сигурно. Нещо, което не може да бъде изразено с думи, не би могло да се превърне в етикет.

— Умна идея — казах аз. — Важното обаче е как аз използвам онова, което зная, всяка минута в ежедневието си. По какъв начин го използвам в играта.

Той не се отказваше от въпроса.

— Ако имаше някакъв символ в съзнанието ти, какъв щеше да бъде той? Вероятно не звезда или полумесец, или пък кръст?

Засмях се.

— Не, Дики, няма да бъде кръст. Кръст, но без напречната кръстачка, не обичам кръстачки.

— Кръст без напречната кръстачка, това е числото едно.

— Позна — казах аз. — Едно в двоичната аритметика означава Не-Нищо, Е, вместо Не е. Едно е числото на Живота, независимо от сънищата. — Кръст без напречната кръстачка — това е главно I.

— Напомнянето на тази безименна пътека изразява моя индивидуален начин на мислене. То нищо не говори на никого, освен ако той ме попита и аз имам желание тъкмо в този момент да отговоря, каквото желание аз нямам, освен що се отнася до теб.

— Кръстът без напречника е и малко.

— За да ми напомня, че съществува изпитание в края на съня и то се заключава във въпроса: *Доколко този път успя да изявиш*

любовта?

— Наистина — каза той. I е свършеният символ.

— Никакви символи, никога — казах аз. — Не и в твоя живот.

— Разбира се, че не в моя живот — каза той. — Има само един живот.

Държейки планера, той седна на тревата на няколко инча от коляното ми.

— Трябва да взема едно решение, Ричард, и то скоро.

— Какво решение?

Той ме изгледа учуден, сякаш трябваше да зная, но после се примири... всъщност нямаше основание да мисли така.

— Трябва да взема решение да си отида — каза той. — Нужен ми е съвет.

В гласа му се прокрадна нещо, което ми напомни моя брат и това малко ме разтревожи.

Дики е един аспект на живота, толкова реален и толкова нереален, колкото всеки друг аспект на Ричард Бах, мислех си аз. И той не може да умре, както и аз. А и аз го обичам, ние се сближихме и се доверяваме един на друг, вече сме приятели и имаме толкова много неща да си кажем. Какви са тези приказки, че трябвало да си отиде?

— Не зная дали това се случва с всеки или не — каза той. — Но по отношение на нас двамата е дошло времето аз да реша дали да остана тук с теб, или да изчезна отново. Аз, заедно с цялото ти детство.

— Нима съм научил толкова малко — попитах аз, — че ти можеш бързо да го усвоиш и да си заминеш?

— Нима няма никакви последици от това, че си ме оставил заключен петдесет години? — отвърна той.

Почувствах се така, сякаш бе запратил камък по главата ми. Примигнах от удара, преди да разбере, че не се ръководи от чувство на отмъщение. Просто задаваше въпроса, изпробваше вероятностите.

— Напълно си прав — каза той. — Не съм усвоил всичко. Но съвсем добросъвестно изслушах всичко онова, което смяташ за истина — и той ми подаде самолетчето. — Благодаря ти, Ричард.

Дики не е брат ми, казах си. Как ли бих могъл да понеса чувствата, които изпитах, когато Боби умря?

— Никога не си споменавал за никакво решение да си отидеш — казах аз. — Ти си едно въображаемо дете, едно въображаемо мое Аз,

ти не си реален. Как можеш да си отидеш!

— А ти си един въображаем възрастен — каза той, — казваш ми, че си една от моите бъдещи възможности. Аз ти се доверявам, вярвам ти, приемам, че може би си прав. Но ако промениш мнението си сега и започнеш да твърдиш, че всеки, който не е в тяло, включително и ти в момента, не е реален, значи нищо не съм разбрал от думите ти. Нима смяташ да започнеш отначало и да ме убеждаваш, че реално е онова, което виждам с очите си? Доста се съмнявам в това, Ричард, още повече, че не съм възрастен.

Когато сме съпричастни към някого, когато почувстваме неговите чувства със собственото си сърце, нас започва да ни свързва любов: към една кукла, към домашен любимец, към дете, с което сме се срещнали в съзнанието си. Когато това стане, какво може да разруши връзката, споена с любов?

— Съжалявам — казах аз. — Глупаво е да говоря това. Ако е време да вървиш, значи е време. Държах се като дете.

При тези думи той ме изгледа с любопитство и надигна глава, за да се увери, че не се шегувам.

— Сега, когато зная онова, което ти знаеш, мога да започна живот, толкова различен от твоя, че ти няма никога да се досетиш, че това съм аз, когато отново се срещнем лице в лице. Ще бъде много забавно.

— Да — казах аз. Настъпи дълго мълчание. — Както разбирам, за теб е време да поемеш по своя собствен път.

— Това се налага и заради теб — каза той. — През по-голямата част от живота си ти се опитваше да се отърсиш от детството си, то ти се струваше като излишен товар. Аз не ти позволих да го направиш. Не исках да умра в своята клетка и да те пусна да си вървиш. Но ти отвори вратата. Макар и малко късно, но отвори вратата.

Благодаря за дъжда в тази моя пустиня.

— Не си отивай — казах аз. — Нали сме приятели?

— Ричард, но ти си наистина на шейсет години! Нима не искаш да продължиш да усвояваш уроците на живота? Не искаш ли да се освободиш от излишния си товар? Твоето детство е един товар, който аз зная как да разтоваря!

— Аз съм какво? Наистина какво?

— Ти си близо шейсетгодишен. А аз съм на девет и ти си петдесет години напред в бъдещето ми. Ти си близо шейсет.

Дали тази негова усмивка бе заявка за независимост?

— Аз не вярвам в годините, знаеш това — нито в девет, нито в шейсет. Ние не сме създания, които се изграждат от времето...

Той ме наблюдаваше търпеливо, сякаш бях дете.

— Дики, кегли, шах, рапира, шпаги или саби, футбол, басейн или бягане — ти сам избираш изпитанията, ти сам избираш възрастта. Вземи деветнайсет години или дваисет и осем например. Четирийсет. Ще те пренесе във всяка възраст, в която повярваш и кълна се... хубаво ще те напердаша! Почти шейсет — какво означава това?

Той ме наблюдаваше, все още усмихнат. Това момче бе по-скоро мой приятел, а не дете. После нещо се промени в погледа му. Сякаш бе ударил неговият час. Той ми кимна в знак на благодарност и се върна към своето решение.

— Шейсет — каза той. — това е твърде напреднала възраст, за да влачиш със себе си едно детство, което едва си спомняш. Позволи ми да направя едно нещо за теб. Позволи ми да вдигна от тебе този товар. И ще си отидем един от друг.

Лесли остави книгата настрана: *Няколко полезни начина да се избавим от болестите по градинските растения.*

— За какво мислиш, скъпи? — попита тя. — Какво те тревожи?

Лежах до нея в леглото и гледах в тавана.

— Нищо. Просто мисля.

— О, добре.

Тя мълчаливо се върна към четивото си.

Реших да не споменавам за решението на Дики, преди да го обмисля добре, преди да прекарам още един час или десет часа, спомняйки си това странно приятелство, защото то значеше толкова много за мен, какво възможно бъдеще би могло да се осъществи, ако той бе решил да не си отива.

Както ми беше обещал, почувствах, че ми стана по-леко, когато детството престана да ме преследва. Колебанията, които продължаваха десетилетия наред, ме бяха напуснали, както и това мъчително усещане, че съм забравил нещо болезнено важно от предишния си живот като дете. С негова помощ бях преодолял онова време, смътният, далечен пейзаж от вчера най-сетне бе далеч от погледа ми.

— Бързо е усвоил всичко — каза Леели, както си четеше.

— Кой?

— Дики, Научил е всичко, което искаше от теб и си е отишъл?

— Какво те кара да мислиш така?

— Просто предположих — каза тя. — Но трябва да съм скала, за да не доловя твоето излъчване на отчаяние от нещо незавършено.

Интересно би било някой ден да преживея едно приключение сам, да му дам време да отлежи, после да избира подходяща минута и да го разкажа на моята жена цялото от началото до края. Но това сигурно щеше да стане толкова, колкото и адът да се екове от лед.

— Е, добре, така е.

— Дали дойде, за да ти даде нещо, или за да отнесе нещо от теб?

Тя изрече тези думи така, сякаш вече знаеше отговора.

— Искаше да учи и беше приятно да му кажа, каквото зная. Вече разбра почти всичко, каквото съм разбрал и аз и има право да реши какво да прави с наученото. Аз съм част само от това негово възможно бъдеще.

— Ти не означаваш нищо повече за него — каза тя. Въпросът ѝ се обърна на смирена констатация. — Липсва ли ти?

— Няма да е съвсем справедливо, ако кажа, че не означavam нищо повече — отвърнах аз. — Ще си спомням за него. Ще мисля за него.

Тя се усмихна на отношението ми.

— Трудно ли ти беше да го научиш да осмисля всяка страна на чувствата или и това усвои така бързо?

— О, Уки, престани! Аз наистина съм рационален и не мисля в скоро време да се променям. Но ако се променя, първо ти ще пострадаш от това. Сега ние сме в равновесие, ти и аз, на малките си везнички. Нали не искаш с пълна сила да се стоваря на твоята страна?

— Няма значение дали си рационален или се отдаваш на чувства — каза тя. — Решила съм, че ще остана с теб.

— Благодаря, скъпа.

Приближих до нея, изключих своята лампа, пхнах ръка под възглавницата ѝ и затворих очи за сън.

— Би било толкова студено без теб.

— Ти се учиш, нали?

— Не, скъпа — промълвих аз. — За първи път в живота си аз бях учителят, а не ученикът.

— М-хм.

Тя се върна към книгата си и продължи да чете, докато аз почти заспах.

— Когато го срещнеш следващия път, кажи на Дики, че и аз го обичам.

Тази нощ в три часа аз се събудих внезапно в тъмното и с широко отворени очи се загледах в мрака, спомнил си с два месеца закъснение: Дики помни детството, което аз съм забравил! Той помни всичко *от първата минута!*

Ние бяхме двата края на живота, стремейки се към центъра, който никой от нас не би могъл да намери сам. В часовете, които прекарахме заедно, помислих си аз, единственото, което трябваше да направя, е да го попитам! Той все още съхранява спомена за онова единствено приключение, което се явява ключът към всичко, в което вярвам, към онзи епизод, до който ми е необходимо да се докосна още веднъж, за да стана възрастен.

Той не може да си е отишъл!

Притворих очи, наложих се да се отпусна, представих си лицето му, ясно и светло, слях се с него.

След миг се озовах на един хълм, където горичката преминаваше в поляна и цяла галактика от сребристи цветя грееше наоколо ми. Долу в далечината се простираше океан, тъмен като небето, а към него водеше, блещукайки, една диамантена река. От другата страна, докъдето ми поглед стигаше, се простираше обширна равнина, обкръжена от хоризонти с хълмове и долини. Усамотен и тих, това бе самият Рай.

Знаех, че това е същият хълм, който познавах, но твърде променен. Къде преди съм виждал това място? Дики сигурно беше някъде наблизко.

Открих го на върха на една скала. Беше си все това неизменно момче и пускаше планера. Той политна, сякаш е някакъв малък летец, понесе се над зеленината, попадна във възходящ топъл поток в края на хълма и рязко се издигна към небето.

Гледката бе впечатляваща. Как успя да го постигне? Аз няхах търпение да гледам отстрани.

— Ти помниш моето детство! — казах аз без да поздравя. — Цялото, нали?

— Разбира се, че го помня — каза той. — Само защото ти си го изхвърлил, това не означава, че е изчезнало.

— *Значи помниш и своето раждане!*

Той през цялото време е знаел отговора, помислих си аз. Дики знае какво променя нашия чист дух от състояние на жива светлина в онова дете, което плаче, че никога не е искало тъкмо това в тъмното. Той помни връзката, която аз не можех да намеря и не можех дори да си представя.

— Нуждая се от този спомен — казах му. Той бе искрено изненадан.

— Не очаквах никога да попиташ за това.

Потърси нещо в джоба на ризата си и измъкна от там малка кристална, бледокехлибарена полусфера, колкото малък лимон.

— Това е нещо, което трае вечно — каза той. — Нищо не може да я отвори, освен твоето желание за познание — подаде ми я той. — Внимавай, че може да се счупи от докосването ти. Сигурен ли си, че искаш да узнаеш това?

Аз я поех от шепата му. Тя бе по-лека от яйчена черупка. А защо да не позная тайната на моя първи, изпълнен с мир полет през първия ми ден на тази земя, загърната в розови венчелистчета. И толкова нежна!

Едва докоснах крехката повърхност с върха на пръстите си и кристалът се разсипа в ръката ми. Часът преди моето раждане.

По онова време, спомням си, всичко изглеждаше толкова великолепно. Приключение! Романтика!

Отново да се срещна с приятелите си, да се хвърля в една последна битка с моите големи врагове. Този път те ще пълзят в краката ми! Най-лошото, което би могло да ми се случи — някоя и друга драскотина, ако забравя за момент кой съм и затворя очи пред тяхната въображаема реалност.

Но това едва ли ще се случи. Та аз помня! Никога няма да се повторят старите нещастия, когато забравях онова, което знам, борех се цял живот с фантоми, бивах стриван на прах, питах се в последния момент защо ли съм се родил.

Никога повече. Познанието ми е дало такава сила, че никой враг не може да се изправи насреща ми.

Животът във време-пространството — това е една игра, траеща колкото моментна снимка! Толкова съм находчив в тази игра, толкова съм неуязвим спрямо всякакви оръжия, толкова сигурно е познанието, което притежавам, че ще прелетя с усмивка през този обръч на дракони, които са ме изпепелявали толкова пъти преди. Отдъхнал, възстановен, въоръжен с неизказано разбиране за реалността за разлика от старите фикции, нима може нещо на земята да ме нарани?

Неустрашим — това не е точната дума... Това ще бъде едно **УДОВОЛСТВИЕ!**

Един последен живот във време-пространството, едно последно участие в играта, за да докажеш своята победа, не би могло да бъде особено трудно. Трябва да покажа, че съм усвоил завинаги спокойното изящество на познанието, което е в основата на всеки истински триумф.

Запомни кои си, приятел, и никога недей да вярваш на онова, което ще те заобикаля — Тогава всичко ще бъде като **ПАРЧЕ ТОРТА!**

Въоръжен така, презрял всякакви дракони, аз скочих от ръба на бездната и всичко потъна в мрак.

Колко странно е да се родиш!

Само преди часове бях в безопасност, носех се в топлина и уют, а ето че сега губя контрол над съзнанието си, пълна катастрофа. Стотици ярки от страх смъртно-червени предупредителни сигнали: или ще дишаш, или ще умреш; или ще ядеш, или ще умреш; падането е смъртоносно; огънят е смъртоносен; водата е смъртоносна; в тъмното е пълно с врагове; кучето изглежда кротко, но яде бебета.

Никога не съм виждал толкова ярки сигнали за тревога. Сега съм беззащитен пред целия свят — **У-ЯЗ-ВИМ**, тоест безсилен и дори не мога да извикам членоразделно „Помощ!“

Един човек е близо до мен. Мамо, мразя да бъда такъв егоист, но моля те, бъди редом с мене, докато не минат всички тези опасности, докато не бъда въоръжен и брониран, докато стана поне на трийсет години, моля те.

А междувременно, кажи ми защо съм тук? Забравил съм... аз ли съм си избрал този живот или ти си го избрала и по каква смахната причина?

Тя знаеше отговорите на моите въпроси, но те излизаха като викове и думите „Спи, радост моя“, не са голяма утеха, когато навън е минус трийсет градуса, а аз започвам да треперя при шейсет и осем градуса над нулата. Единственият ми избор е да затворя очи, да изключа от външния свят и ла спя.

М в съня да се върна към меките абаносови склонове. без да надам, а просто да се нося. като светло глухарче по въздуха. Сънят ме връща отново у дома, аз отново съм умен, спомнил си своя език без думи, и тук всички сме и учители, и ученици едновременно, смисъл и цел на всичко.

— **НЯМА ДА ПОВЯРВАТЕ!** — казвам им. — Следващия път, когато започна да говоря, че един нов живот във време-пространството ще бъде удоволствие, трябва да ме хванете в мрежа и да не ме пускате! Нима не виждахте, че съм ПОЛУДЯЛ? Тук изведнъж те затискат с всякакви ограничения още на секундата, когато докоснеш Земята... ограничения в пространството, ограничения във времето: Аз съм отделен и различен от всички останали, окован във формата на ДРЕБНО създание с неугледно миниатюрно палячовско телце, помалко от всичко друго наоколо, не мога да общувам, не мога да се върна, не мога дори да летя. а гравитацията е огромна, по-тежък съм от слон в смола, по-крехък съм от пеперуда, всичко навсякъде е лед и стомана, освен мама, и дори пелените ме ограничават като кинжал в гърлото, не зная правилата, вдигнали са се завесите на една игра, в която сам трябва да напиша собствената си роля с думи, които не познавам, и съзнание, което се опитва да накара устата ми да проговори, а тя не може да каже дори да ме пуснат оттук.

Време-пространството дори само на теория изглежда безумие... На практика то е лудост. Това, което за възрастните е минута, за мен е цял ден: кланк-кланк-кланк: всяка секунда се разпадат вселени и никой не забелязва, постоянно се разбиват милиони избори и се свеждат само до един — всички се оказват погребани в неизменното минало, за да се изправят пред едно бъдеще, за което всеки може да се досети.

Това е някаква игра, нали? Бях предупреден, че е нереална, но това е повече от нереално, то е немислимо: да превърна това инфантилно съчетание на тяло-съзнание в човек, който в най-добрия случай ще може малодушно да разсъждава за това кой е, а в най-лошия — да се превърна в сламчица сред водопада, която никога не ще се

добере до някаква здрава почва под краката си и ще се носи по водата, питайки се какво е всичко това. Кой може да си спомни сред цялата тази шумотевица?

Беше безумие от моя страна да избира всичко това, но нали мога и да се върна назад? Най-лошото, което може да ми се случи, е ако имам късмет да ме изрѣфат кучетата и аз ще изляза от тази клетка и ще се върна у дома.

Когато се събудих, дори не си спомнях всичко това.

Бях наблюдател, току-що дошъл от духовния свят.

Тези, които виждах, също ме виждаха. Чудесно дете, казваха те на майка ми, дълбоко в душите си благодарни, че никога няма да бъдат отново на моята възраст. Щастливец! Погледнете тези големи очи... невинни, щастливи, спокойни.

Не е истина, не е истина, не е истина.

Водех най-голямата борба в живота си в онези първи часове и губех, ред по ред падаха моите позиции.

— Аз съм — заявявах на света. — Аз съм нероден, неумирац, индивидуално проявление на вечния живот, избрал време-пространството за своя учебна и игрална площадка. Дошъл съм тук заради удоволствието да се срещна със старите си приятели, да предизвикам отново своите скъпи стари врагове...

Като удар в лицето с железен ботуш — такива бяха моите врагове. Нямахше нужда да използват думи, нямаха нужда от тях.

Каква болка! Добре дошъл във време-пространството, в тази Земя, която не предлага алтернативен избор.

Каквото виждаш, това е, приятел. Сега ти се струва много смътно, но колкото повече очите ти се приспособяват, толкова по-лошо става. Тук е мраз, тук е глад, тук е жажда, тук е твоето тяло, което е всичко, останало от теб.

Няма го вече всеобхватния вечен живот. Всичко, което стои между тебе и смъртта са двама смъртни, които почти не познаваш, двама смъртни, които не са съвсем сигурни, че желаят да бъдат твои родители.

— Но аз си спомням живота преди да дойда тук! Нямах нужда да дишам, нито да ям, нямах нужда от тяло, за да живея, н въпреки това бях жив! Аз съм избрал своите родители и те са ме избрали! Аз съм избрал това време!

Спомням си...

Всичко, което си спомняш, е сън! Отблясъци в празния ти детски ум. Покажи ни този живот, посочи ни го.

Не можеш ли? Опитай се! Забравил ли си къде е? Толкова скоро?

Опитай, дете... задръж дъх три минути, премини през ледовете за пет, заспи в снега за десет, напусни майка си за един ден. Опитай, а после ела и ни разкажи за Вечния Живот!

Мъглявото новородено съзнание кръжи и губи всяка минута по една битка. Няма време да мисли, времето е принадлежност на физическия свят. Светът води битката със собствени средства — няма нищо истинно, освен онова, което можеш да видиш с очите и да докоснеш с пръстите. Няма други доказателства, освен физическите, всичко останало е повод за насмешки.

Губя равновесие, притиснат съм до стената. Децата не знаят коя страна на сабята да хванат. Дори и най-тъпата от тези зли армии ме превъзхожда по численост и може да ме разкъса на парченца като малък метежник, преди още да прогледна.

Този свят е раняваш като остър камък. Наранен съм до кръв, а мама дори не знае, че водя борба на живот и смърт.

— Всичко е наред, милото ми, не плачи. Всичко е наред...

— Мамо! — безмълвно ридаех аз. — Помогни ми!

Човек може да говори не само с думи и майките понякога казват на децата си повече, отколкото знаят, когато децата им плачат.

Тя ме галеше по главата.

— Мъничкото ми. Драконите са повече от тебе и си служат с измама. Но ти *имаш* избор. Два избора. Първият: не обръщай внимание на техните лъжи. не се съобразявай с техните ограничения, детето ми. Затвори очи. въздигни духа си, спомни си кой си, отвъд това пространство, отвъд времето, нероден, неумиращ...

Аз се успокоих, отпуснах се.

— ... и физическият свят ще издигне победно юмрук:

Ура. Мъртъв! Всички очи ще видят малкото ти телце бездиханно, всички пръсти ще усетят, че няма пулс и ще подпишат свидетелство, където ще нарекат твоята победа смърт.

Тя ме притисна до лицето си.

— Но имаш и друг избор: Да спечелиш като загубиш.

Преди да срутиш външните си стени, което трябва да се случи, ако решиш да останеш, изгради си едно вътрешно пространство, където твоята истина да бъде защитена.

Помни в себе си, че ти си вечният живот, избрал този свят за игрална площадка; помни, че светът, който познаваш, съществува с твое съгласие и за твое добро; помни, че твоята цел и твоята мисия е да излъчваш любов по собствения си очарователен начин в моментите, които считааш за най-драматични. Драконите са твои *приятели!*

Аз се вслушах в майка ми и си спомнях, нейната жизнена призма отразяваше лъчите така, че веднага ме свързваше със светлината, от която идвах в това място на мрак и нападения преди зори.

Тя ме гледаше с широко отворени очи.

— Запомни ли истината добре? — попита тя шепнешком тайната помежду ни. — Създай кристал около центъра на твоето същество, огради го дебело и силно във време-пространството, излей една обвивка, която нищо да не може да разруши...

Но, майко, примигвах аз, слушах я и се чувствах изгубен. Дори и ти си във времето и пространството. Ти си тук, а не там. Сега си с мен, а един ден ще умреш...

— Така е — мълвеше тя. — Слушай твоите дракони. Аз съм закотвена във време-пространството също както и ти. Аз ще умра, ще умрат братята ти, баща ти също. И ти ще останеш сам. Предай се. Покори се. Позволи на стените ти да се сринат, нека станат на прах. Остави се светът да те залее, усвой лъжите му, плувай в тях. не се съпротивлявай. Но някъде дълбоко в себе си запази истината, която си заключил и забравил, и един ден, може би след двайсет, може би след шейсет години, ще се върнеш към тази истина и ще се смееш...

Доверих ѝ се, отпуснах се, предадох се на драконите само дни, след като бях роден, гледах как стените ми се взривяват и стават на прах пред приливите, надигнали се като сини планини: без избор, без въпроси, животът е мизерен, недостатъчен, несправедлив, безсмислен; ние сме пиленца, изхвърлени от гнездата им, ние сме леминги, изхвърлени на скалите на случайността, без никаква цел и причина. Заповядайте на земята, глупаци.

— Хей! Уа! — възкликнах аз. — Та тук е чудесно!

Ето, така е по-добре, съскаха моите дракони и се скупчваха все по-близо. Животът е много по-лек, когато човек не се съпротивлява. Няма какво да си спомняш, трябва да учиш всичко от самото начало.

Очите ти не ни виждат — отвори ги сега.

Тялото ти е отпуснато — стегни го сега.

Съзнанието ти е толкова всеобхватно — свий го сега.

Душата ти е толкова спокойна — предай душата си сега.

Те говореха подред, без прекъсване.

Ти се намираш в дълбок сън. С всяка наша дума потъваш все по-дълбоко и по-дълбоко в шумния и неспокоен свят. Не се чуди, не си задавай въпроси.

Нещо таиш в душата си. Изкажи го и ще потъваш все по-дълбоко и все по-дълбоко...

— Благодаря — казах аз. — Толкова много има за узнаване!

Добре. Да. Смъртните хора обичат да учат и нашият дар за теб е, че ти винаги ще обичаш да учиш. Научи това:

Привидността е реалност. Онова, което виждаш, то е реално. Онова, което докосваш, то е реално. Онова, което чуваш, вкусваш, долавяш с обонянието си, то е реално. Онова, което мислиш, не е реално. Онова, на което се надяваш, то не съществува. Проверка Номер Едно: Какво е реалност?

— Привидността е реалност — казах аз.

Добре. Отличен ученик. Спи дълбоко. Имаш толкова много да учиш:

Реалността се променя с времето.

Атомите изграждат живота, владеят живота, прекратяват живота.

Съдбата е шанс.

Някои хора имат късмет, а други нямат.

Да живееш, означава да печелиш, да придобиваш, да бъдеш някой; да умреш, означава да загубиш, да изчезнеш, да станеш никой.

Проверка Номер Две, сега ще бъде малко по-трудно: Какво променя реалността?

— Времето — казах аз. — И пространството.

Времето е отговорът, защо споменаваш и пространството?

— Защото реалността е различна на различните места.

Много добре! ...Времето е отговорът, но и пространството също е верен отговор. Започваш да разбираш!

Мислиш творчески. Разбираш ли какво е творчеството? — Да. Нищо не съществува, преди да бъде сътворено във физическия свят. в пространството и времето. Преди да бъде сътворено, то е нереално. След като бъде унищожено, пак става нереално. Всичко се създава, всичко се руши. Само въпрос на време.

Какво има отвъд пространството?

— Нищо.

Какво има отвъд времето?

— Нищо.

Майка ти ще те научи да ходиш. Защо винаги ще преминаваш през врати, а никога през стени?

— Стените са граници. Никой не преминава през стените, защото стените са непробиваеми и аз не мога да преминавам през непробиваеми стени без да загина. Мама и татко не преминават през стените, а те са големи и силни. Никой не е толкова могъщ, че да надскочи границите на пространството и времето, най-малко аз.

Добре. Всичко си има своите граници. Средствата за живот са ограничени. Ограничена е храната, въздухът, водата, подслона, идеите. Колкото повече ползваш ти, толкова по-малко има за останалите. Другите са по-възрастни, по-силни и по-мъдри от теб, те са дошли тук преди теб и имат старшинство. Ето защо, запомни:

Хората рядко забелязват децата, а когато ги забележат, те едва ли са готови да ги изслушат. Децата никога не трябва да дразнят по-възрастните.

Децата не умеят да мислят, а когато го правят, мисленето им е толкова рудиментарно и неправилно, че умът им прилича на пуст чакъл без нито една златна песъчинка. Детето не може дори да си представи нещо ново. различно или значително.

Стои си на мястото. Винаги се съобразявай: Какво ще кажат хората? Не ядосвай никого, защото си толкова крехък, като паяжина, че в първите години на живота си дори и децата ще могат да те убият с голи ръце.

Насилието е власт.

Гневът е единственото предупреждение.

Страхът няма да те спаси.

Проверка: Кой е светът, който е бил и ще бъде винаги?

— Светът, който виждам с очите си.

Откъде си дошъл?

— Идвам от никъде и съм се отправил за никъде. Нищо няма смисъл.

Чудесно! Произходът е въпрос на късмет. Тялото е механизъм; състои се от въглерод, водород, кислород, храни се с органична храна. Тялото управлява съзнанието, съзнанието е произволен електрически заряд, който протича през мозъка.

Съществува една физическа реалност, която не се нуждае от твоето съгласие, за да съществува. Тя съществува откъснато от твоето съзнание и от твоя живот. Мислите ти оказват нулево въздействие върху реалността на физическия свят. Извън физическа реалност не съществува.

Ако не приемеш тези идеи, ще умреш. Други въпроси?

— Искам да уча още.

Светът и без теб си има достатъчно проблеми. Никой не го интересува кой си и какво мислиш. Всяка важна идея вече е позната, всяка значима книга е вече написана, всяко откритие е направено, всички песни са изпети, филмите са създадени, разговорите проведени. Всеки значителен живот е вече изживян. Ти нямаш никакво значение и никога няма да имаш.

Проверка: Кой се интересува от теб?

— Аз се интересувам от мен самия!

Грешка. Да повторим: Кой се интересува от теб?

— Никой не се интересува от мен, а да се интересуваш от себе си е егоистично. На тази планета живеят билиони хора, аз съм дошъл тук без ла бъда поканен и останалите ще ме оставят ла си живея, ако бъда тих, покорен и не ям много. Най-вече трябва да бъда тих.

Правилно. Всеки е нещо отделно от всички останали. Познанието се предава посредством думите и числата. Нищо не можеш да узнаеш сам, ако някой не те научи. Всички по-възрастни са по-умни от тебе. Всеки, който е по-голям, е по-силен.

Стойностите се преценяват обективно чрез определения като лош-по-лош-най-лош и добър-по-добър-найдобър. Съществува Добро и Зло, съществува Редно и Нередно. Доброто и Редното заслужават живот. Злото и Нередното заслужават смърт.

Ти не живееш за себе си, а за да се харесваш на другите и да им служиш.

Много са народите и езиците на света. Ти си се родил сред най-добрата нация, нейният език е най-добрият език, нейната политическа система е най-добрата система, нейната армия е най-добрата армия. Трябва да се подчиняваш на диктата на твоята страна, на всяко ниво на властта, да се бориш и да умреш за своя народ, той винаги да бъде за теб Номер Едно.

Който е послушен, печели, който е непослушен, губи.

— Но нали всички умират, значи и добрите в края на краищата са губещи?

Добрите хора наистина умират, но те отиват на небето и са щастливи.

— Но нали небето не може да се види с очи, а нищо, което не може да се види, не съществува! Сами го казахте!

Небето е лъжа, за да прикрие истината, че смъртта е провал на всичко. Вярвай в тази лъжа.

Справедливост е, когато умре лош човек, трагедия е, когато умре добър човек, смъртта е край на живота.

Не всичко има своя отговор. Вселената е непознаваема. В нея няма никакъв смисъл.

— Но как е възможно това?

Това е истината. Това е реалността.

— Разбира се.

Само десет часа, прекарани на тази планета, и бях разоръжен, ключът, който бях намерил с цената на хиляди животи, бе заровен толкова дълбоко под наложените масови представи за сигурност, заключаващи се в това, което е известно на всички: животът е нелепа случайност, която продължава докато не му се изплъзнем и умрем.

Но някъде дълбоко в подсъзнанието ми остана друга истина: Светът действително не се нуждае от един глупак повече. Защо отново реших да играя ролята на Иванчо Глупака, какво мога да получа от безкрайната хипнотична илюзия, че човек може да се доверява само на очите си? Защо да отричам всичко, което зная? Аз израствам като всяко друго дете на планетата, поглъщам наготово всичко, което светът ми предлага и не след дълго ще бъде вече късно да си спомня. А помня ли сега, в този момент? Защо изобщо съм се появил тук?

Битката е завършена. Детето спи.

Онова, което си научил, преди да се родиш, не е изгубено. Гласът му бе тих като ветреца на хълма.

— Само е останало скрито, докато преминеш изпитанията, докато дойде време да си спомниш. Със сигурност, когато пожелаеш, можеш да намериш великолепен и чудесен начин да го откриеш отново.

Седнах до него на заравнената скала, със свити до брадичката колене и се опитвах да разбера какво се беше променило в него.

Гледах Дики в очите почти цяла минута и се питах как съм могъл да зная толкова много, когато съм бил на неговата възраст. Бях умно момче наистина, но също така имаше още много неща да науча, не бях чак *толкова* умен.

И накрая, бавно като охлюв, стигнах до истината.

Дики също ме гледаше в очите, без дори да мигне, четейки мислите ми и бавничко в ъгълчето на устните му се прокрадна усмивка.

— Позволи ми да отгатна — казах му аз. — Ти през цялото време си знаел всичко, което ти казвах, нали? Искал си аз да си спомня всичко, което зная, не заради теб, а заради себе си. През всички тези месеци всяка минута с теб е била изпитание.

Той нито потвърди, нито отрече думите ми.

— Пай?

След известно време кимна веднъж, като едва помръдна глава.

— Доналд Шимода?

Едва забележимо кимване.

— Чайката Джонатан.

Леката усмивка се запази, едва доловимо кимване, очи, вперени безмълвно в моите.

Внезапно ми мина една ужасна мисъл, но не можах да се въздържа да не я задам на глас.

— Дики, да не би ти да си Шифърд, който бе написал книгата, която ми даде да подпиша, и в която се казваше, че най-сигурно е да имаш пари в банката?

Той се усмихна по-широко.

Аз се хванах за косите. Не знаех да се смея ли, да плача ли.

— Боже мой, момче! Нима не разбираш какво си направил? Но това е измама!

Той явно се наслаждаваше на гледката, криейки се зад маската на детето, което някога съм бил.

— Нима е възможно животът да измами някой, който има такива мощни техники? — каза той — Нима е възможно животът да предложи половинчати отговори на човек, който е издържал на изпитанията? Важното е да си спомниш!

Трябваше да се досетя, помислих си. Кога ще се науча да бъда подготвен дори и за нещата, които ми се струват напълно невъзможни?

— Ако си искал да узнаеш онова, което си мисля, че знам — казах аз, — не мислиш ли, че можеше просто да ме попиташ?

Той насмешливо ме погледна.

— И да получа запълнена анкета в три копия, да изслушам онова, което знаеш, прокарано през вътрешна цензура, така че да се блъсна със скорост деветдесет мили в стената? Ние не се нуждаем от твоите предупредителни ултиматуми, Ричард, искаме да знаем твоята истина! Ние не...

— ЗАЩО? Аз не съм чайка, по-бърза от мисълта, аз не съм Спасителят на света, не съм безплатно многоизмерно алтернативно създание на бъдещето, което знае всички отговори! Защо толкова се интересувате от мен?

— Какво чудно има в това, Ричард? Ти не си някакъв изгнаник на запустяла планета. Мислиш си, че не си имал шанса да се срещнеш със своите алтернативни личности от други измерения, за да се учиш от тях? Ние сме! *Ги — това сме ние!*

Той замълча, търсейки думи, които да разбере.

— Ти си избрал нас за свои учители? Ние също сме те избрани. Ти се стремиш към познание? Ние също се стремим. Смяташ, че съществуваме в твоя живот, защото ни обичаш? Не разбираш ли? Ние също те обичаме!

Аз едва се задържах за скалата. Защо ни е толкова трудно да проумеем, че онези, които обичаме, също ни обичат?

— Ти никога не си ме напуснал, така ли? — попитах най-сетне аз. — Променил си образа си, понякога си ставал невидим, но си бил с мен през цялото време. Дори и през най-тежките ми моменти — развода, банкрута, провала и смъртта?

— Особено през най-тежките ти моменти.

Как съм могъл да бъда толкова непроникувен? Дори и в най-тежките дни на моя живот никога не ме е напускало това безмълвно, успокояващо напомняне: *Всичко, което се случва с теб, си има определена причина, която те е накарала да го избереш. Дръж се, Ричард, преживей всичко по най-добрия начин, който познаваш, и съвсем скоро ще разбереш какъв е бил неговият смисъл.* Кой би се осмелил да каже нещо подобно, кой би се осмелил да ни напомни това, освен нашите вътрешни учители, които се съхраняват невъзмутими сред илюзиите?

След месеци, през които ме бе изпитвал с въпросите си, Дики нямаше вече какво да пита. Моят изпит мълчаливо завърши с тези последни думи: — Дики — попитах го аз, — ти си капитанът на онзи космически кораб, който ме чака, за да ме понесе към дома?

Най-нежна усмивка.

— Грещиш — промълви той. — Капитанът си ти.

Екипажът, който приемаме на своя вътрешен кораб, това са навигатори и стрелочници, кормчии и съветници и те остават наши приятели за цял живот. Срещаме ги в момента, когато сме готови или ни е потребно да ги срещнем, в момента, в който се осмелим да си представим, че съществуват и да се обърнем за помощ към тях.

Съмнявам се дали съм се разделил завинаги с Чайката Джонатан или с Доналд Шимода, с Пай или Шифърд, макар че нямам представа какво ми готвят за поредния изпит, който може да бъде след половин минута или след стотици векове. Не искам и да питам.

Зная със сигурност, че не съм се разделил с Дики завинаги. Той и сега гледа през моите очи и вижда своето минало и бъдеще да примигва, превръщайки се в думи на екрана на моя компютър.

Онова момче, което искаше всичко да знае, е намерило своя дом, знам това. Затворникът, когото бях поставил в килия, сега живее на открито, с бодър дух и блика от въпроси:

Ричард, кой си ти според теб?

Кой ще бъдеш следващия момент?

Кои ценности избираш за свои пътеводни звезди и кои просто отминаваш?

Какво правиш тук, Капитане, какво би искал да направиш и защо не го правиш в момента?

Кажи ми какво си научил за любовта.

Ние очакваме през всичките си години да открием някой, който да ни разбира, някой, който да ни приема, някой с вълшебна сила, който може да разтопи и камък, за да го превърне в светлина, който може да ни направи щастливи, въпреки всички изпитания, който може да се опълчи срещу нашите дракони в нощта, който може да ни преобрази в онази душа, която искаме да бъдем. Едва вчера аз разбрах, че този чудотворен Някой е лицето, което виждаме в огледалото: Той — това сме ние и нашите самозвани маски.

След всичките тези години, ето че най-сетне се срещаме.

Само си представете това.

Източник: [Библиотеката на Александър Минковски](#)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.